

Göteborgs Museum

En Festskrift

med anledning af

Musei Restaurerade

Byggnads Invigning

Den 20 Juni 1896

GÖTEBORGS MUSEUM

EN FESTSKRIFT

MED ANLEDNING AF

MUSEI RESTAURERADE BYGGNADS INVIGNING

DEN 20 JUNI 1896

GÖ

GÖTEBORG
WALD. ZACHRISSONS BOKTRYCKERI
1896

1750-1895

View of Göteborg

Utsikt från södra hamngatan i Göteborg med f. d. ostindiska kompaniets hus.
Efter en gravyr från början af 1800-talet.

GÖTEBORGS MUSEI BYGGNAD

HISTORIK

UTARBETAD AF

CARL LAGERBERG

MUSEI OMBUDSMAN

Utsikt från lilla torget i Göteborg med f. d. ostindiska kompaniets hus.
Efter en oljemålning från början af 1800-talet.

Den byggnad, som nu inom sina murar för Göteborgs Musei samlingar öppnat ett eget och värdigt hem, kvarstår såsom ett minnesmärke från en viktig tidpunkt i stadens historia och har mera än någon annan tjänat samhällets såväl materiella som intellektuella utveckling. Inskriften under takfrisen på den nu restaurerade fasaden mot norra hamngatan täljer husets historia i följande kortfattade ord:

BYGGNADEN RESTES ÅR 1750 AF OSTINDISKA KOMPT
GÖTEBORGS MUSEUM
OMDANADE DENSAMMA ÅR 1895 FÖR SINA SAMLINGAR

Ett och ett halft århundrade har således snart gått till ända, sedan byggnaden grundlades. Under denna långa tidrymd har den blott sedan något öfver trettio år delvis användts för det ändamål, hvartill den numera helt och hållet blifvit upplåten efter en genomgripande inre förändring och en restaurering till det yttre, som likväl afsett att bevara byggnadens gamla, minnesvärda karakter.

»Byggnaden restes år 1750 af ostindiska kompaniet.» Kungl. Maj:t hade 1731 på framställning af kommissarien Henrik König utfärdat oktroj för bildande af ett kompani, hvilket fick uteslutande rätt att under 15 år drifva handel på orter väster om Goda-Hoppsudden. Kompaniets fartyg skulle utgå från Göteborg och dit återvända samt där på offentlig auktion försälja importerade varor. Å den tomt, där Musei byggnad nu är belägen,

uppförde detta kompani redan 1734 ett hus till magasin för sina varor. Om detta första, ostindiska kompaniets hus känner man endast, att detsamma nedbrann vid den eldvåda, som i januari månad 1746 härjade 196 olika byggnader inom stadens 5:te rote.¹ Sedan kompaniet sistnämnda år erhållit förnyad oktroj för 20 år, uppdrogs åt stadsarkitekten i Göteborg, Bengt Vilhelm Carlberg, att uppgöra ritningar till ett nytt magasinshus. Dessa ritningar (bil. I, fasadritning), hvilka ännu finnas i behåll,² underställdes öfverintendenten friherre Carl Hårlemans pröfning och blefvo af honom delvis omarbetade. Ut i »anmärkningar»,² som af friherre Hårleman anfördes mot det Carlbergska förslaget, påpekas i hufvudsak följande:

att trappan till hufvudingången från norra hamngatan borde indragas inom huset, ty »där Trappor kunna utan för publique Släp och Wærkhus sparas, synes ändamålet mera wunnit, emedan detsamma måste nödvändigt syfta uppå styrka och beqwämlighet»,

att »trappor, som leda uptil bottnarna uti en så angelägen byggnad, nödvändigt böra wara af sten samt hwälfde»,

att i källarvåningen borde »uti grunden göras 2:ne mindre pelare» och »gera undflys at sätta pelare mitt uti», emedan de »förhindra beqwämligheten af packornas in och utbringande» och medföra »hwälf uti fullt kors, hwilka äro mycket kostsamma så til tegelöda som til arbetslön»,

att stöd borde »insättas i genom alla bottnarna öfwer de uti grunden gjorde 2:ne mindre pelare uti magasinerne», hvarigenom »göres en anseelig besparing uppå Bielkar»,

att »samma besparing uppå stora så kostsamma Bielkar kan göras uppå taklaget, då det blifwer inrättat efter mina afgifna ritningar» (med vanlig ryggås i st. f. föreslaget platt tak),

att »omkostnaden att inom få åhr å nyo omlägga järnplåstaket undflys, då Resningen blifwer på detta sättet inrättad och anseeligt Rum winnes uti Windarne.»

Anmärkningarna sluta med följande ord: »jag håller för min del oförgripligen den kostnaden fåfång, som skulle wara ämnad till en Ballustrades eller Jern Gallers inrättande med pedestaler af sten eller mur åfwan på et hus, som efter mit tycke aldrig nog kan

¹ Kronologiska anteckningar rörande Göteborg (juni 1894).

² Göteborgs Musei arkiv.

förses med Simplitet, styrka och waraktighet. Dessa omtalte besparingar, som gifva byggnaden märkeligen mera styrka och beqwämlighet, kunna till det minsta beräknas til 33 å 36,000 Rdr. Rmt».

På grund af dessa anmärkningar, frångick man det Carlbergska förslaget och följde i hufvudsak de af Hårleman omarbetade ritningarna. Byggnaden fick sålunda det utseende (bil. II), som den bibehållit intill början af 1860-talet, då inomhus en hel del förändringar blefvo en följd af dess användande för Musei ändamål. Hvad det yttre beträffar hade ännu 1893 inga andra förändringar af betydighet vidtagits, än utvidgning af några fönster i bottenvåningen samt takets omläggning och förseende med takljus i st. f. förut befintliga vindskupor.

Enligt en år 1807 upprättad och af kommerserådet Niclas Björnberg å egna och nya ostindiska kompaniets vägnar undertecknad »Beskrifning»¹ öfver byggnaden:

»uppfördes 1:mo Corps de Logis med Front de spis i façaden mot Norra stora Hamne gatan år 1750 af Holländsk klink til 4:ra wåningars högd med källare wåningen inberäknad. Håller i Längden 75 alnar 20 tum, i bredden eller djupleken från gatan åt gården 20 alnar 12 tum samt högden från gatan til Taksimsen 21 alnar 12 tum, inberäknadt källare wåningen, som ofwan jord är af 5¹/₄ alnars högd äfwen uppförd af Tegelsten. Front de spisen är af 26 alnars utwändig bredd och upstiger öfwer Taksimsen til 5¹/₂ alns högd. Taket öfwer huset är brädsagit samt täckt med Jern plåtar och hwaröfwer utgå 9 windskurar äfwen med jernplåtar betäckte samt 4:ra stycken skorstenar täckte med bly.

Källarewåningen af 2 alnar 12 tums tjocka murar oberäknadt 26 alnars längd i fronten af façaden der yttre muren har en utläggning af 1 aln 3 tum och således muren därstädes i denna wåning af 3 alnar 15 tums tjocklek, och består af 3 stycken ofwan jord hwälfde källare af 6 alnars inwändig högd, deraf dörrarne til de 2:ne äro beslagne med jernplåtar, samt 2:ne stycken hwälfde portgångar af 6 alnars bredd med 2:ne portar, som med jern plåtar äro beslagne.

¹ Göteborgs stadskamrerarekontor: åtkomsthändingar till 5:te roten n:r 59 och 6:te roten n:r 19.

Första Botten af 5 alnar 16 tums inwändig högd med 1 aln 12 tums yttre murar, men i fronten enligt föregående anmärkning af 2 alnar 15 tums tjocklek, samt 18 tums skiljemurar, bestående af en stor hwälfid förstuga af 13 alnar 10 tums bredd med en gång Swale å ömse sidor, hwardera af 3 alnars bredd, 8 stycken Contours och ett afträdes Rum samt 3:ne hwalf hwaraf ett å wästra och 2:ne å Östra ändan om Rummen äro belägne, af 6 alnars inwändig bredd och längden af dem swarande mot husets bredd (bil. III, 1—12).

Andra Botten af 5 alnars högd med 1 aln 6 tums yttre murar samt i fronten 2 alnar 9 tum dito och 18 tums skillje murar består af en hwälfid förstuga lika med undra dito, en Sahl, 2:ne Magaziner och 2:ne hwalf öfwer undra dito af samma storlek (bil. IV, 1—8).

Tredje Botten af 4 alnar 7 tums högd med 23 tums samt i fronten 2 alnars yttre och 18 tums skillje murar. Består af en förstuga lika med de föregående dito 2:ne Magaziner och twänne hwalf (bil. V, 1—11). Winden däröfwer är anlagd med brandbotten samt består af en winds Swahle och å hwarje sida däraf ett winds rum afskilgde från Swahlen med en upgående mur af 18 tums tjocklek, yttre muren i front de spisen är å dess 3:ne sidor 1 aln 3 tum tjocka. I alla Contoiren och Swahle gångarne af första samt stora Swahlen och ena därtill belägna Magazins Rummet af andra bottn, jemte i förstugan i 3:die bottn äro Gipsade Tak, men i ena Magazins rummet af 2:dra samt bäge Magazins rummen i 3:dje botten äro Bjälktak. Wäggarne i alla lägenheterne äro putsade och golfwen af 1½ tums Masthugsbräder samt i förstugorne af alla bottnarne jemte Swalgångarne i den undra dito af Tälgstens flisor. Till förstugan i första Botten upgår 2:ne Trappgångar hwaraf en från gatan och en dito från gården, hwilken sednare har upgång å twänne sidor, från första botten upgår genom de öfrige bottnarne til winden en hwälfid dubbel trappgång, stegen i dessa Trappgångar äro tillsammans-tagne 150 stycken af 3 alnars längd af huggne Tälgstens flisor.

Där äro 25 par fenster Lufter af 3 alnar 9 tums högd och 2 alnars bredd, 26 par dito af 2 alnars 18 tums högd och förenämnde bredd, 26 dito af en aln 10 tums högd och 1 aln 16 tums bredd alla med små rutor af hwitt glas.

2:do Östra Flygeln upförd af Tegelsten år 1750, till 3:ne våningar och wind, källare våningen oberäknad håller i Längden från stora Hamnegatan up til Köpmans gatan 93 alnar 9 tum, i bredden 20 alnar och högden från foten til taksimsen 16¾ alnar samt foten af 4 alnar 18 tums Medierad högd, hwaraf 19½ aln af tegel och 73 alnar 21 tum af gråsten.

På Taket utgå 9 stycken windkurar hwilka äfwen som taket äro brädsлагne och täckte med kopparplåtar. Under hela denna Flygel är en ofwan jord hwälfid källare af 6 alnars inwändig högd samt 2 alnars tjocka murar försedd med ett par järndörrar.

Första Botten af 5 alnar 18 tums inwändig högd med 1 aln 12 tums tjocka murar består af ett Magazin (bil. III, 13—19). Andra Botten af 5 alnar 6 tums inwändig högd med 1 aln 6 tums tjocka murar består af ett dito (bil. IV, 9—18) samt 3:dje Bottn af 4 alnar 5 tums inwändig högd med 1 aln 6 tums tjocka murar, består äfwen af ett magasin (bil. V, 13—16) samt wind öfwer hela Huset. I hwarje Bjälklag af dessa Magaziner äro 57 stycken huggne furubjälkar af 11:wa tums Diameter samt 24 stycken stöttor eller pelare af sam. Dimension. Alla golfwen samt stegen i trappan som från undra botten til winden är updragen af 3 tums furu plankor, samt trappan från gården til Andra botten af Tälgstens flisor med 9 steg i högden. På undra botten är ett windspel med en dithörande 6 tums tross för wahrors up och ned Transporterande från winden och de öfrige bottnarne. Der äro 21 par fenster lufter af 3 alnar 9 tums högd och 2 alnars bredd, 22 par dito af 2 alnar 18 tums högd och 1 aln 22 tums bredd, samt 22 par dito af 1 aln 9 tums högd och 1 aln 16 tums bredd, alla med små glastrutor.

3:tie Västra Flygeln upförd af tegelsten år 1760 til 3:ne våningar med wind, källare våningen oberäknad, håller i längden från stora hamne til köpmans gatan 93 alnar 9 tum, i bredden 18 alnar 22 tum och högden från foten til taksimsen 16 alnar 18 tum samt foten af 4:ra alnar 18 tums Medierad högd, deraf 20 alnars längd af tegel och 73 alnar 9 tum dito af gråsten.

Taket är brädsлагit och jemte der utgående 8 stycken windkurar, täckte med jern plåtar anstrukne med Olje färg. Under denna flygel äro 2:ne ofwan jord hwälfide källare af circa 6 alnars

inwändig högd samt 2 alnars tjocka yttre murar; för hwardera källaren äro ett par jerndörrar med dubbla lås. Alla tre bottarne äro af samma inwändiga högd samt murarne af samma tjocklek som i östra Magazinet, och består hwarje bottn af ett magasin samt wind öfwer huset (bil. III, 20, 21; IV, 19; V, 12).

I hwarje Bjälklag af dessa magaziner äro 62 stycken 4 huggne furu Bjälkar af 11 tums Diameter samt 18 stycken stöttor eller pelare af samma Diameter.

Golfwen samt stegen i trappan som från undra botten är updragen till winden äro af 3 tums furu plankor. På undra botten är ett windspel med en tillhörande 6 tums tross inrättad för wahrors up och ned transporterande från winden och de öfrige bottarne.

Där äro 21 par fenster luftar af 3 alnar 9 tums högd och 2 alnars bredd, 22 par dito af 2 alnars 18 tums högd, 1 aln och 22 tums bredd samt 22 par dito af 1 aln 9 tums högd och 1 aln 16 tums bredd, alla med små glas Rutor.

För ingången af undra våningen äro ett par jerndörrar med 2:ne lås samt en hwälfd trapp från gården med 2:ne upgångar af 16 steg i hwardera af tälgstensflisor.

4:0 En mur upförd å norra sidan af tomten wid köpmans gatan mellan bägge flyglarne innehåller i längdden 76 alnar 22 tums i tjockleken 2 alnar 12 tum och högden $4\frac{1}{2}$ alnar med gråstens fot af $1\frac{1}{2}$ aln Medierad högd, genom denna mur är en portgång mot nämnde gata med 1 par jernbeslagne Portar försedde med fällboms lås.

5:0 Intill förenämnde mur är inpå gården upförd en Byggnad af korswirke till 6 tums tjocklek och innehåller i längden 65 alnar 8 tum, i bredden 10 alnar 22 tum och i högden 3 alnar 6 tum med brädslagit och tegeltäckt tak hwarpå utgår en skorsten och en windskur täckt med tegel pannor och försedd med ett par träd luckor. Byggnaden består af en Sprutbod, en kypare, wärkstad, 2:ne Saltbodar, ett kokhus med Spis, 2:ne afträden och en liten wedbod.»

Af denna beskrifning framgår, att fasadbyggnaden åt norra hamngatan och östra flygeln längs med tyggårdsgatan uppfördes 1750, västra flygeln längs med smedjegatan däremot först 1760. Antagligt är emel-

lertid, att fasadbyggnaden och båda flyglarna uppförts i ett närmare sammanhang, än hvad beskrifningen angifver.

Den 2 juli 1753 föredrogs i kungl. råds-kammaren en underdånig skrifvelse¹ från ostindiska kompaniets direktion med förmålan, att kompaniet »för några åhr tillbaka låtit här i Götheborg upföra en Flygel af ett stenhus-Magazin, effter den dessein som framledne Öfver-Hof-Intendenten etc. etc. Baron Hårleman författat» och att kompaniets »tilstånd och behof» fordrade, »at de öfrige trenne Flyglar af samma Magazin, måtte effter handen upbyggas och färdige göras, til Conservation och säkerhet af Companiets godz, och til prydnad för staden». Direktionen anhöll, att då »de här i Orten anlagde Tegelbruk icke kunna tilwärka så mycken, fast mindre så god hälst guhl sten, som denna angelägne Byggnaden, i synnerhet til dess yttre muhrar fordrar, och som den tid, hwilken warit utsatt til fri införsel af utrikes Tegel til Stenhus byggnad här i Staden, nu mera lupit til ända, det täktes Kongl. Maj:t Allernådigst tillåta Companiet at från utrikes Orter förskrifva och Tullfrit med fremmande Fahrtyg införa så mycket muhr Tegel, som til den förestående Byggnaden kan finnas nödigt.» En annan skrifvelse² visar, att ansökningsen blifvit beviljad och att kompaniet icke blott från Aberdeen låtit införa ett parti af 18,100 stenar, utan äfven anhållit att varda befriadt från af tullkammaren fordrade extra tullafgifter, s. k. »licent, extra licent, consumtions-, accis- och manufaktur-afgifter.»

Denna införsel af tegel har säkerligen ägt rum under pågående arbete med byggnadens uppförande.

Uppgiften i nyssnämnda beskrifning om västra flygelns senare tillkomst beror utan tvifvel därpå, att vid den stora eldsvåda, som 1758 i juni månad åter härjade stadens 5:te rote, endast denna flygel af byggnaden träffats af elden och tarfvat så godt som nybyggnad, hvilken icke företagits förr än 1760.

Byggnaden kostade i sin helhet 150,000 rdr specie.³ Några detaljerade räkenskaper rörande byggnadens uppförande kunna icke framletas. Kompaniet gick nämligen i sin »sekrete» angående affärerna så långt, att det hvart tredje år förstörde alla sina böcker och räkenskaper, sedan

¹ Riksarkivet.

² Riksarkivet, odaterad skrifvelse, præ. 3/11 1753.

³ Underdånig skrifvelse 1806 med anhållan från ostindiska komp. om husets inköpande af kronan. Göteborgs stadsbiblioteks arkiv Ser. 52 n:o 1360.

de blifvit af därtill utsedde revisorer granskade och godkända.¹ Däremot finnas ännu i behåll »uträkningar»,² af hvilka framgår, att för uppförande af hufvudbyggnaden rekvirerats omkring 937,000 och för västra flygeln omkring 883,000 murtegel. Att båda dessa uträkningar äro granskade af samma hand, utgör ännu ett skäl, som talar för, att västra flygeln från början tillkommit i sammanhang med öfriga delar af huset. En fjärde flygel mot köpmansgatan, hvilken äfven upptogs å de af Carlberg utarbetade ritningarna, kom aldrig till utförande. I dess ställe byggdes vid nämnda gata en uthuslänga af s. k. korsvirke, som omtalas i beskrifningen och sedermera vid slutet af 1820-talet undergick ombyggnad.

Det 1746 bildade ostindiska kompaniet erhöi icke förlängning å sin för 20 år gällande oktroj. Redan den 7 juli 1762 utfärdades för ett nytt kompani den tredje oktrojen, äfven den gällande för 20 år eller från den 17 juni 1766 till samma dato 1786. Byggnaden öfvertogs då af det nya kompaniet.

Enligt oktrojens lydelse skulle nytt privilegium utfärdas fyra år, innan det gällande lupit till ända.

Den 2 maj 1782 utfärdades sålunda privilegium för ett nytt kompani. Denna fjärde oktroj omfattade tiden från den 17 juni 1786 till samma dato 1806. »Det nya bolaget drog icke i betänkande at af det förra emot betalning i reda penningar inlösa alla dess fasta ägendor, skepp och skeppsförråder til tämmeligen höga priser».³ Hela köpesumman för nämnda egendor uppgick till 496,281 rdr 2 sk. 2 rst. b:o sp. Däraf betaltes för magasinshuset 46,694 rdr 13 sk. 6 rst. b:o sp.,⁴ hvilket belopp likväl icke synes särdeles högt, då byggnaden vid uppförandet 36 år förut betingat en mera än tre gånger så stor kostnad.

Under den föregående tiden hade hvarje oktroj i allmänhet visat sig såsom ett synnerligen vinstgifvande handelsmonopol. Den fjärde oktrojen blef däremot för kompaniets intressenter en oafbruten kedja af motgångar och förluster. Olyckliga konjunkturer, de oupphörliga krigen mellan Europas sjöfarande nationer, stegrade afgifter till kronan, dryga tullumgälder och i allmänhet oberäkneliga svårigheter gjorde alla försök att upphjälpa kompaniets affärer fruktlösa. Det återstod slutligen endast

¹ Granberg II s. 180.

² Göteborgs stadskamrerarekontor: åtkomsthandlingar till 5:te roten n:o 59 och 6:te roten n:o 19.

³ Förutnämnda underdåniga skrifvelse.

⁴ Joh. Fr. Nyström: De svenska ostindiska kompanierna.

att före oktrojtidsens utgång upphöra med handeln och genom försäljning af fast egendom söka rädda någon del af grundfonden. Men äfven denna utväg mötte icke ringa svårighet. Under föregående tid hade det afträdande bolaget vanligen fyra års rådruum att med det tillträdande öfverenskomma om öfvertagandet af det förras fasta egendom, magasinshus, skeppshamn, skepp, förråder m. m. Förhandlingarna därom utföllo vanligen till ömsesidig belåtenhet. Det nya ostindiska kompaniet, för hvilket oktroj på väsentligt olika villkor utfärdades först den 3 mars 1806, således blott tre månader före den äldre oktrojens utlöpande, bildades med ett grundkapital, hvilket icke lämnade tillgångar till öfvertagande af det föregående kompaniets betydliga egendom. Någon utsikt att kunna försälja magasinshuset och öfriga tillhörigheter till enskilde fanns heller icke. Under sådana förhållanden aflät dåvarande direktören, greve J. Liljencrantz å bolagets vägnar 1806 en skrifvelse¹ till Kungl. Maj:t med underdånig anhållan, att »Herrar Fullmäktige af General-TullArrende Societeten måtte anbefallas att vidtaga mått och steg til inköpet af Magazins Huset» till nederlagsmagasin, något som ej förut fanns i Göteborg. I skrifvelsen påpekades, att »i brist däraf Nederlags Varorne upläggas och förwaras i mångfaldige hyrde private Vinnar, bodar och Källare, som til Antalet lära stiga til 1000 eller 1100, och ej allenast äro obequäme för en sådan handelsrörelse och blottstälte för eldswådor, utan ock göra bewakningen emot underslef osäker och ofullkomlig, änskönt dertil nyttias en talrikare betjening än eljest vore nödig. Det Magazins-Hus, som det förra Ost Indiska Bolaget har at aflåta, är just sådant, som för Nederlags rörelsen behöfves och anständigheten för en handels Stad, där främlingar oftast infinna sig, verkligen kräfwer. Detta rymliga och välbelägna Magazins Hus har kostat det fordna Ost Indiska Companiet, som lät bygga det, 150,000 Rdr Specie och skulle wid nuvarande dyrhet på byggnings Materialier och Arbetslöner näppeligen kunna för den Summan förfärdigas, men kan nu fås för en tredjedel af första värdet eller 50,000 Rdr Specie.»

Att detta anbud från kompaniets sida icke var så synnerligen frikostigt, framgår däraf, att kompaniet, såsom förut omtalats, tillhandlat sig huset för ett ännu lägre belopp.

Då Kungl. Maj:t emellertid icke lämnade bifall till denna fram-

¹ Afskrift i Göteborgs stadsbiblioteks arkiv. Ser. 52 n:o 1360.

ställning, utbjöds huset till försäljning å offentlig ankution, som den 8 januari 1807 hölls i vanliga försäljningssalen två trappor upp i samma hus (bil. IV, 1). För högsta budet eller 70,300 rdr b:o specie stannade kommerserådet Niclas Björnberg. Inropet skedde till hälften af byggnaden för hans egen och till andra hälften för nya ostindiska kompaniets räkning. Dagen därefter upprättades köpekontrakt,¹ underskrifvet å gamla ostindiska kompaniets vägnar af kommerseråden W. Chalmers och Jonas Tranchell samt sekreteraren Carl H. Tranchell och å köparnes vägnar af kommerserådet Björnberg. Enligt detta kontrakt erhöll köparen äganderätten till huset, med det förbehåll från säljarens sida, att

»dess Théer och Waror få uti merberörde Magazins Hus qvarligga intilldess de försälde, afhämtade eller utskeppade blifvit samt Contours Rummen obehindrat nyttjas så länge Companiet dem behöfver; kommande köparen däremot att till godo njuta 6 pcts årlig ränta å köpeskillingen ifrån den dag den blifvit erlagd, intilldess Magazins Huset blifver till fullo aflevererat; dock skall köparen betala till gamla Companiet en viss reglerande Hyra för de Magaziner och källare, som han antingen nu genast eller efter hand kan komma at begagna.» Köparen »står all fara af Eld och Brand eller annan Olyckshändelse, som denna Ägendom drabba kan, ifrån den dag anbudet blifvit godkänt och antaget, hvaremot köparen skall äga rättighet at begagna den försäkring af Rdr 30,000 Banco Specie, som uti Phoenix Brand Contoir är besörgd.»

Bland de handlingar, som med anledning af köpet utfärdades, finnas ännu i behåll:²

salubref, upprättadt i enlighet med förenämnda köpekontrakt för den af nya ostindiska kompaniet inropade hälften af byggnaden och den 2 maj 1807 i Stockholm underskrifvet å gamla ostindiska kompaniets direktions vägnar af förutnämnde herrar J. Liljencrantz, W. Chalmers, Jonas Tranchell och Carl H. Tranchell;

beskrifning öfver byggnaden, å egna och nya ostindiska kompaniets vägnar underskrifven af N. Björnberg den 31 juli 1807;

mättningsattest, under den 18 februari 1808 utfärdad af stadsingeniören Herman Hallberger och angifvande tomtens storlek till »wid

¹ Göteborgs stadskamrerarekontor: åtkomsthandlingar rörande huset.

² Göteborgs stadskamrerarekontor: förutnämnde åtkomsthandlingar.

södra sidan Ett Hundrade Femton Alnar och Tolf tum, wid norra sidan Ett Hundrade Sexton Alnar, wid östra Nittiotre Alnar och Nio tum samt wid västra sidan Nittiotre Alnar och Tolf tum», samt

fastebref, utfärdadt af borgmästare och råd i Göteborg den 5 augusti 1808 för nya ostindiska kompaniets besittningsrätt till halfva byggnaden.

Direktionen för detta nya ostindiska kompani, hvars oktroj gifvits för en tid af 15 år eller intill den 3 mars 1821, ansåg sig redan efter några få år icke kunna under de oroliga tiderna utsända expeditioner och därmed riskera den vinst, som dess transitohandel under oktrojens första tid inbringat. Då därjämte väl behöfliga lindringar i oktrojens bestämmelser icke kunde förväntas, enär den allmänna opinionen allt starkare uttalade sig emot monopolet, beslöts uppå direktionens förslag vid bolagsstämma, som hölls i Stockholm den 29 maj 1813, att upplösa kompaniet.

Sin hälft af magasinshuset hade kompaniet dels använt till uppläggande af egna varor, dels uthyrt till enskilde. En uppsats rörande »förhållandet af Ostind. komp:s rörelse¹» visar, att hyresbeloppen uppgått under 1811 till 4,503 rdr, 8 sk., 4 rst. banko och under 1812 till 4,352 rdr, 38 sk., 2 rst. banko.

Efter kompaniets upplösning utbjödos vid auktion den 1 juli 1813 dess egendomar till försäljning. Dess hälft af magasinshuset äfvensom hamnen vid Klippan med åbyggnader inropades af mäklaren Joseph Hall² för Göteborgs stads räkning för ett belopp af tillsammans 133,334 rdr banko. Köpekontrakt³ upprättades och underskrefs i Göteborg den 14 juli å Göteborgs stads vägnar af borgmästarne Eric Brusewitz och P. U. Ekman samt i Stockholm den 21 juli å kompaniets direktions vägnar af grosshandlaren N. Schwan och kommerserådet C. Arfwedson.

I kontraktet bestämdes bland annat följande:

»1) Köpebrevet skall utskrifvas å halfva Magasinshuset och Hamnen Klippan tillsammans för den erbjudna Köpesumman af Riksdaler 133,334 Banco för båda, med iakttagande af köparens begäran att halfva Magasinshuset anses till ett värde af Rdr 100,000

¹ Riksarkivet.

² Mäklarecourtaget utgjorde 333 rdr, 16 sk. banko. Magistratens i Göteborgs prot. 22/10 1813.

³ Göteborgs stadskamrerarekontor: åtkomsthandlingar.

Banco och Klippan till Rdr 33,334 Banco. Af hela Köpesumman erlägges en fjerdedel Contant innom fjorton dagar från inropet eller sist innom Sex (6) månaders förlopp från den 14 dennes med Sex procents ränta från tillträdet och särskild säkerhet som af Directionen godkännes, en fjerdedel om Sex (6), en fjerdedel om Tolf (12) och en fjerdedel om Aderton (18) Månader från den 1 Julii innevarande år mot Inteckning i de försålde fastigheterna och ränta à Sex procent pr år från tillträdet tills betalning sker.

2) Tillträdet af båda Fastigheterna sker Ulltimo instundande September, dock förbehålles uti Companiets Magazins Hus efter Michaelis och så länge Companiet det åstundar, tillräckeligt och så stort utrymme, som Directionen äskar i Magazinerne på 1:sta, 2:dra och 3:dje botten för Companiets då ännu oförsålde Théer m. m. emot månadlig hyra af en och en Tredjedels ($1\frac{1}{3}$) skilling Banco pr hvarje kvart kista och Två skillingar (2) Banco pr hvarje Ett hundrade stycken gula Nanking. I lika måtto förbehåller Companiet sig tills vidare begagnandet af dess nu innehafwande Tvänne Contoirsrum med åtföljande brandfritt walf samt nödigt vedrum emot en årlig hyra af Tre Hundrade Sextio (360) Riksdaler Banco.

3) Förluster genom vådeliga händelser, som å Fastigheterna kunna tima efter den 1 innevarande Julii bör Köparen vidkännas. Deremot transporteras på honom Companiets ägande assurancepolicer för i Allmänna Brandförsäkrings Werket i Stockholm försäkrade fastigheter, nemligen

$\frac{1}{2}$ va Magazinshuset här i Staden till belopp af B:co Rdr 24,574,³²

4) I afseende på Fastigheten i Staden eller $\frac{1}{2}$ va Magazinshuset, öfverlåtes det med Herr Commerce Rådet N:s Björnberg såsom ägare af andra hälften».

Redan den 22 juli underskrefvo ofvannämnde herrar N. Schwan och Carl Arfwedson samt kommerserådet B. H. Santesson salubref¹ med anledning af köpet.

Härmed slutar första skedet i byggnadens historia, under hvilket den användts för sitt ursprungliga ändamål.

* * *

¹ Göteborgs stadskamrerarekontor: åtkomsthandlingar.

Vid den tidpunkt, då Göteborgs stad blef ägare af ena hälften eller den västra delen af det sedan dess så kallade f. d. ostindiska kompaniets hus, synes detsamma icke hafva varit i vidare godt stånd. Såsom i fortsättningen skall visas, var förhållandet detsamma med östra delen, som ägdes af kommerserådet Björnberg. Åren 1813, 1814 och 1815 företogos åtskilliga nödvändiga reparationer, och den 29 mars 1816 förordnade magistraten stadsarkitekten Johan Hagberg, murmästaren Ludvig Dymling samt bleckslagaremästarne J. M. Nabbstedt och C. F. Fredrichsson att i närvaro af byggningsrådmannen Joh. Minton besiktiga taket å stadens del af byggnaden. Besiktningsförrättningen afgaf den 1 april samma år ett instrument,¹ hvari »Järnplåts-Täckningen» förklaras »aldeles odugelig till undergående af en ytterligare, så beskaffad Reparation att framtida varaktighet deraf kan förväntas». Därtill fogades en den 10 april dated »Beräkning öfver den kostnad, som synes åtgå till 2:ne Projecterade Täckningssätt, det ena med Kopparplåtar och det andra med Takpannor». Det första sättet beräknades till 18,550 rdr banko, det andra till 5,128 rdr, 24 sk. banko. Till skydd mot eldfara föreslogs äfven att »Takstolen måtte upplyftas till den höjd att Brandbotten under densamma kan appliceras». Reparationen syntes dock vederbörande alltför dyrbar och inskränktes till kittning och lagning af det gamla plåttaket.

Andelen i byggnaden var vid denna tid allt annat än fördelaktig för staden.

Vid början af år 1820 upprättades följande »calcul,² som till 1819 års slut utvisar Götheborgs Stads Förlust å Inköpet af halfva f. d. Ostindiska huset»:

6 procents ränta å köpesumman till den 11 januari 1815, då sista afbetalningen skedde 4,908 rdr, 16 sk., 6 rst.

6 procents ränta å de lånta medel, för hvilka huset inköpts 31,297 » 38 » 10 »
reparationer och kostnader

1813—1819. 4,264 » — » — »
40,470 rdr, 7 sk., 4 rst.

¹ Göteborgs Musei arkiv.

² Göteborgs stadskamrerarekontor.

för	r8r3	2167: 27: —
»	r8r4	957I: 43: —
»	r8r5	582I: 42: 8
»	r8r6	555I: 5: 4
»	r8r7	3382: 24: —
»	r8r8	2762: 26: 8
»	r8r9	1539: 45: 4 30797 rdr, 22 sk.

Den årliga minskningen i hyresinkomsten kunde icke annat än ingifva stadens drätselkommission grundade bekymmer.

Samtidigt med att dessa reparationer företogs, yppades tillfälle att på förmånligare villkor uthyra lägenheterna.

I Göteborg liksom på andra platser inom landet hade Kungl. Maj:t och kronan genom ett särskildt ämbetsverk, »Allmänna Magazinsinrättningens Utredning», låtit upplägga större förråd af spanmål att användas dels i händelse af missväxter och dels till erforderlig proviantering af militära kårer, fängelsepersonal m. fl. Att i Göteborg anskaffa lämpliga magasin för dessa spanmålsupplag hade ofta mött svårigheter. Underhandlingar inleddes därför med stadens myndigheter om förhyrande

¹ Samtliga 1820 års besiktningshandlingar tillh. Göteborgs Musei arkiv.

Enligt en »Förteckning öfver Staden tillhörige Lägenheter»² uti byggnaden förhörde nämnda direktion följande magasin: 2 sk. banko pr kvadrataln i månaden.

à 637 » » (bil. IV, 19)

» » à 712 » » och

a vinden » à 376 » »

» a 44I » »
 roman faun snart att den hvar af 1:

Men då denna fastighet af flere skäl icke befanns fullt lämplig för inrymmande af statens spanmål, omfattade direktionen med stort intresse ett af kommerserådet N. Björnberg 1822 gjordt anbud om utbyte af santessonska bruket mot den östra delen af f. d. ostindiska kompaniets hus, som Björnberg 1807 inköpt af gamla ostindiska kompaniet och sedan dess använt till upplag för egna varor.

att å ingendera sidan »någon mellangift kommer att äga rum»;

att kommerserådet Björnberg »åtager sig att genast gå i författning att aftaga det å Ostindiska huset varande felaktiga och söndriga koppartaket, som han äger att disponera, men deremot pålägga nytt tegeltak med bräder under, äfvensom att iståndsätta

1 Mättningsattest å Göteborgs stadskamrerarekontor.

² Göteborgs Musei arkiv.

³ Konungens befallningshafvandes i Göteborg arkiv.

de mindre felaktigheter å golfven, som kunna förefinnas, synnerligast på nedersta bottarna, så att alla bottarna blifva fullt tjenlige till spannemåls uplag; och att af och tillträdet af dessa egendomar sker den 1 instundande Oktober, hvarvid Commerce Rådet Björnberg bör emottaga den så kallade Santessonska Egendomen i det skick, hvaruti den sig då befinner.¹

Detta kontrakt öfverlämnades af direktionen till Kungl. Maj:ts fastställelse och förordades på de skäl:

» att Santessonska Sockerbruket, efter verkställd reparation, icke skulle komma att rymma mer än 4000 tunnor oriad Spannemål, då deremot halfva Ostindiska huset rymmer omkring 7000 tunnor; att sistnämnde lägenhet erhålles i fullt stånd, hvaremot Santessonska egendomen fordrar reparation och aptering, hvartill skulle åtgå tillsammans 7,784 Riksdaler 42 sk. Banco, deraf 3,415 Riksdaler 18 sk. för sjelfva Sockerbrukets aptering samt 4,369 Riksdaler 24 sk. för istandsättande af Flygelbyggnaderne, de der väl skulle kunna inbringa 700 à 800 Riksdaler högre hyra än källarne under Ostindiska huset, men hvilken skillnad fullkomligen upväges genom det större quantum spannemål, som rymmes i den tillbytta delen af sistnämnde hus, i synnerhet om i betraktande tages, att boningsrum, för att vara användbara, fordra vida drygare underhållskostnader än Magasinshus; att genom ifrågarvarande byte nödigt utrymme erhålles på ett ställe för det quantum spannemål, som vid vanliga förhållanden erfordras i Göteborg; att genom Ostindiska husets läge vinnes en besparing af 1 skilling 9 rst. Banco i transportkostnaden för hvarje tunna spannemål, som sjövägen intages eller bortföres; att ehuru murarne i Santessonska egendomen äro goda, de likväl hafva undergått brand, hvaremot Ostindiska husets murar icke varit utsatte för eldens åverkan; och slutligen, att oaktadt det vid första påseende skulle kunna synas, som om Santessonska Sockerbruket hade ett högre värde, än halfva Ostindiska huset, detta senare likväl för det ändamål, hvartill användandet för kronan kommer i fråga, är ojemförligt lämpligare: börandes den omständighet, att den tillbytte lägenheten endast utgör ett halft hus, icke kunna förtjena

¹ Kungl. bref af 29/7 1825.

ringaste afseende, enär endast taklag, förstugor och trappor äro gemensamma, men för öfrigt bägge afdelningarne med fullgoda murar från hvarandra så skilde, att icke minsta olägenhet kan af gemenskapen uppkomma».

Bytesafhandlingen gillades och stadfästes i kungl. bref af den 29 juli 1825, hvarefter lagfart beviljades af borgmästare och råd i Göteborg den 31 juli 1826.

* * *

Härmed börjar det allmänt kända skede i byggnadens historia, under hvilket Kungl. Maj:t och kronan och Göteborgs stad varit ägare till hälften hvardera, kronan af östra och staden af västra delen.

Innan kronan emellertid emottog sin tillbytta byggnadshälf, uppstodo åtskilliga tvistigheter med förre ägaren kommerserådet Björnberg, som redan den 1 oktober 1825 i öfverensstämmelse med bytesaftalet tagit santessonska sockerbruket i besittning och däraf dragit inkomster, oaktadt han underlätit att vid sagde tid till kronan lämna sin hälf af ostindiska magasinshuset. De förluster och kostnader, som med anledning därpå tillskyndades kronan, beräknades till 322 rdr, 45 sk., 8 rst. och ersattes af Björnberg, först sedan kronan instämt honom till domstol.¹ Därjämte uppsköt Björnberg de reparationer inom magasinshuset, hvilka enligt bytesaftalet ålago honom, så att dessa icke voro avslutade förr än under 1826.²

Den del af f. d. ostindiska kompaniets hus, hvaraf kronan blifvit ägare, stod närmast under magasinshöfdingens uppsikt. Alla reparationer och andra angelägna frågor, som rörde byggnaden, anmäldes af honom till Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Göteborgs och Bohus län, som i sin ordning inhämtade afgörande beslut från styrelsen för allmänna magasinshöfdingens utredning. Sedan detta ämbetsverk under 1827 indragits, öfvertog kungl. statskontoret förvaltningen af kronans spanmålupplag och äfven de därtill upplåtna byggnader, intilldess befattningen med dessa senare från och med början af 1851 öfverflyttades på kungl. öfverintendentsämbetet.³

¹ Magasinshöfdingens memorial 11/2 och kungl. statskontorets skrifv. } Kungl. Maj:ts
² Magasinshöfdingens memorial 11/5 1826. } befallnings-
³ Kungl. bref af 19/10 1850. } hafvandes arkiv.

Bland de skäl, som anfördes för tillbytet af byggnadens östra hälft, var äfven, att »lägenheten erhålles i fullt stånd.» Det oaktadt visade sig åtskilliga förbättringar och reparationer nödvändiga. Samtidigt med bytesaftalet anbefalldes¹ uppförandet af sådan brandmur å norra gafeln mot köpmansgatan, som 1820 anbringats å stadens del af byggnaden, och medgafs² en del »nödtorftiga reparationer». Endast två månader efter samma bytesaftal uppdrogs därjämte åt magasinshöfdingen att »i början af nästa år inkomma med anmälan om hvad till egendomens underhåll och förbättrande finnes tjenligt».³ Äfven efter utförandet af dessa reparationer, hvilka enligt bytesaftalet icke ålago kommerserådet Björnberg, förekommo vid upprepade tillfällen — utom årliga utgifter för ett nödtorftigt underhåll — ganska omfattande reparationsarbeten, hvilka alla utlystes på entreprenadauktioner. Efter ingången af 1851 upptagas dessa reparationer uti generalförslag, som af kungl. öfverintendentensämbetet årligen uppgjordes rörande underhåll af kronans byggnader.⁴ En särskild reparation utfördes 1826 i de fyra rum med innanför liggande hvalf närmast hufvudingången i första våningen, hvilka då upplätos⁵ till boställe åt magasinshöfdingen G. Ingelman (bil. III, 7—12). I detta medgiftande betonas, att »Styrelsen icke lär behöfva erinra om den hufvudsakliga omständighet, att alla onyttiga eller kostsamma prydnader och bekvämligheter böra undvikas och all möjlig besparing afses». Ingelmans anhållan, att nödiga uthus till boställslägenheten måtte åt honom uppföras på den plats, långs med köpmansgatan, som upptogs af där befintliga fallfärdiga bodar, afslogs. Uppå förnyad framställning härom förordnade kungl. statskontoret den 27 juni 1828⁶, att om dessa bodar »icke kunna användas eller äro obehöflige», desamma skulle försäljas. Sedan Ingelman inköpt dem för 60 rdr b:o, medgafs honom rätt att på egen bekostnad uppföra drängkammare, vedbod, tvättstuga och afträde på de gamla bodarnes

¹ Styrelsen för allm. magasins inrättn. utredn. skrifv. ^{12/8} 1825 till Kungl. Maj:ts befallningshafvande. .

2 » » » » » skrivf. 20/9 1825 till Kungl. Maj:ts
befallningshafvande.

3 » » » » » skrifv. ³/₁₀ 1825 till Kungl. Maj:ts
befallningshafvande.

⁴ Kungl. Maj:ts befallningshafvandes arkiv.

⁵ Styrelsen för allm. magasins inrätt. utredn. skriv. ²⁵/₄ och ¹⁹/₆ 1826 till Kungl. Maj:ts befallningshafvande.

⁶ Kungl. Maj:ts befallningshafvandes arkiv.

plats.¹ Efter Ingelmans död 1834 innehades boställslägenheten först af t. f. magasinsförvaltaren H. Svensson och efter honom af magasinsförvaltaren G. D. Schmidt.² Den sistnämnde disponerade utan hyresafgift äfven uthusen, sedan kronan i enlighet med kungl. brefvet den 20 augusti 1840 för 1333 rdr, 16 sk. banko inköpt uthuslängan, hvilken vid företagen besiktning befanns vara af sten, 38 alnar 4 tum lång, 9 alnar 18 tum bred, till en vånings höjd under tegeltak, och utgöras af bryggghus med kopparpanna, bagarstuga, vagnbod, vedbod och hemlighus. Icke obetydliga reparationer och kostsamma åtgärder företogos sedermera till utrotande af 'sädesmask, som »till den grad inrotat sig i magasinrummen att ej allenast spanmålen deraf skadas utan ock för husets inre delar äfventyr är att befara»³.

Då fråga först uppstod om att för kronans räkning genom byte förvärfva östra hälften af byggnaden, ansågs det icke förtjäna ringaste afseende, att egendomen utgjorde endast ett halft hus, då »bägge afdelningarne voro från hvarandra så skilde, att icke minsta olägenhet kan af gemenskapen uppkomma»⁴. Erfarenheten visade också, att denna förmodan under tidernas längd i de flesta fall besannades. Öfverenskommer träffades flerfaldiga gånger rörande sådana angelägenheter, som angingo byggnaden i dess helhet. Sålunda beslöts, under år 1825, att kronan och staden skulle hålla gemensam nattvakt och tvänne hundar. Från slutet af 1830-talet uppdrog drätselkommissionen åt kronans i huset boende magasinförvaltare att mot en årlig ersättning af 33 rdr, 16 sk. »tillse att stadens lägenheter vederbörligen vårdades och stadens där upplagde materialier ej förkommo»⁵. I skrifvelse af den 22 juni 1827 bifaller kungl. statskontoret, att kronan till hälften med staden delar de till 84 rdr uppgående kostnaderna för inköp af brandredskap. Genom kungl. bref af den 20 april 1849 bifalles en af Kungl. Maj:ts befallningshafvande gjord framställning om en årlig afgift till staden af 58 rdr, 16 sk., 4 rst. för underhåll och belysning af de intill kronans hälft af byggnaden stötande gatudelar. Renhållningen af kronans gator hade från början utförts af »fångar, som för bristande försvar, till allmänt arbete

¹ Kungl. statskontorets skrifvelse 13/2 1829. Kungl. Maj:ts befallningshafvandes arkiv.
² » » skrifvelser 30/1 och 18/2 1827.

» » skrivelser 30/1 och 18/9 1835. » » » »

3	"	"	"	skrifvelse	²³ / ₁₁	1838.	"	"	"	"
---	---	---	---	------------	-------------------------------	-------	---	---	---	---

⁴ Kungl. bref 29/7 1825.

⁵ Drätselkommissionens protokoller 4/9 1838, 3/9 1839 och 7/7 1840.

dömde, å Länshäktet förvarats», men verkställdes från 1849, sedan fångarne afsändts till korrekationsinrättningarna, uppå kungl. statskontorets befallning »genom lega»¹.

Gemensamma frågor rörande isynnerhet byggnadens underhåll ledde likväl icke sällan till tvistigheter. Såsom bevis härför kan anföras, att kungl. statskontoret fann sig föranlåtet att den 11 augusti 1837 anmoda Kungl. Maj:ts befallningshafvande att »till framtida efterrättelse meddela Magistraten, att det icke får på Magistraten ankomma att ensam besluta verkställandet af reparationer, som gemensamt med kronan bekostas, utan böra sådana frågor Kongl. Statskontoret underställas och dess förordnande afvaktas»². En särskild anledning till tvist blef frågan om underhåll af kajen vid norra hamngatan, i hvilken fråga flere enskilde husägare vid denna gata under 1838 gjorde gemensam sak med kronan.

Äfven sedan kronan tillträdit sin hälft af byggnaden, fordrades för inrymmandet af de stora spanmålsupplagen, att delar af stadens husandel fortfarande förhyrdes för magasin sinrättningens räkning. En minskning i upplagens storlek inträdde likväl snart, så att efter 1827 någon del af stadens byggnadshälft icke längre behöfde anlitas. Så småningom tages icke heller kronans hälft eller kronomagasinet, som den från denna tid officiellt benämnes, helt och hållet i anspråk, utan äfven lägenheter därinom uthyras. Källrarne i kronomagasinet hade aldrig användts för kronans ändamål, utan uthyrts till enskilde. Från 1837³ uthyras äfven magasin i de öfre våningarna. I de flesta fall uthyrde kronan sina lägenheter på ett år i sänder genom anbud vid inför Kungl. Maj:ts befallningshafvande förrättade auktioner. Inom stadens byggnadshälft skedde däremot uthyrning till en början under hand och för mycket växlande tider. Detta förfaringssätt synes likväl icke hafva befunnits lämpligt i längden. Drätselkommissionen förordnade nämligen den 17 februari 1835⁴ att lägenheterna »hädanefter skulle å auktioner inför Commissionen uthyras till den mästbjudande på 2:ne år i sänder». Samtliga lägenheter blefvo också i enlighet med detta beslut uppsagda till den 31 september och första auktionen utlyst att hållas under juli månad s. å.⁵

¹ Kungl. statskontorets skrifvelse den 9/12 1849 till Kungl. Maj:ts befallningshafvande.

² Magistratens protokoll 15/9 1837.

³ Kungl. statskontorets skrifvelse 9/6 1837 till Kungl. Maj:ts befallningshafvande.

⁴ Drätselkommissionens protokoll s. d.

⁵ Förteckning öfver staden tillhöriga lägenheter uti f. d. ost-ind. komp:ts hus: Göteborgs Musei arkiv.

Lägenheterna synas hafva varit särdeles eftersökta. Bland hyresgästerna förekomma namn på de flesta af stadens förnämsta handelsfirmor.

Lokalerna inom byggnaden upplätos emellertid icke endast åt enskilde utan äfven åt offentliga inrättningar. Uti stadens del af huset hade redan 1822 den s. k. kämnarsrätten fått sig anvisade fyra rum med innanför liggande hvalf närmast stora ingången i 1:a våningen (bil. III, 1—6). Uti denna lägenhet, som medelst en särskild utbyggnad på gården förenades med källrarne därunder, inrättades sedermera under loppet af 1837 stämpelkontor med packhus, för hvars ändamål äfven en lyftkran uppsattes vid kajen utanför å norra hamngatan.

Då gamla gymnasie- och skolbyggnaden i hörnet af kungsgatan och västra hamngatan nedrefs 1823, flyttades skolan till de 4 rum med hvalf innanför, hvilka lågo i 1:a våningen närmast stora ingången uti då ännu kommerserådet Björnbergs del af magasinshuset¹ (bil. III, 7—12). I vederlag för dessa rum lämnade staden åt magasin sinrättningen vid kronans tillträde af huset ett magasin med innanför liggande hvalf i 3:e våningen² (bil. V, 1—5). Skolan disponerade nämnda lägenheter till den 10 november 1826, då den nyuppförda gymnasiebyggnaden i hörnet af vallgatan och västra hamngatan invigdes, hvarefter, såsom ofvan anförts, samma lägenheter inreddes till boställe åt magasinshuset.

»Stora magasinet» i uthuset på gården uppläts hyresfritt åt frivilliga brandkåren den 31 januari 1835³.

Utom dessa inrättningar, hvilka på kortare tider varit inhysta i magasinshuset, har sedan långt tillbaka en annan institution där funnit plats, hvilken så småningom tagit allt större utrymme i anspråk och slutligen gifvit anledning till att byggnaden först delvis och sedan helt och hållet upplåtits för offentliga samlingar.

Denna institution är Göteborgs kungl. vetenskaps- och vitterhets-samhälle. Då detta samhälle 1778 stiftades, fanns redan »början af ett Naturalie-Cabinette och ett Biblioteque»⁴, hvilka förvarades det förra i gamla gymnasiehuset och det sednare »på stadshuset».

De smärre samlingar, som tid efter annan förvärfvades, inhystes likaledes på dessa ställen. Men då friherre Nils Silfverschiöld 1803 såsom

¹ Göteborgs Allehanda för samma år.

² Förutnämnda förteckning öfver lägenheter.

³ Drätselkommissionens protokoll i december 1834.

⁴ Kungl. vetenskaps- och vitterhetssamhällets protokoll 9/10 1778.

gåfva öfverlämnade sin af 1,200 nummer bestående fågelsamling, nödgades kungl. samhället i brist på tillräcklig lokal låta samlingen tills vidare blifva kvar i gifvarens hus i Alingsås. Likaledes blef det nödvändigt att, sedan kungl. samhället 1815 inköpt en med. doktor J. J. Ekman tillhörig större mineralsamling, utverka att densamma fick kvarstå »der den dittills varit uppställd».

Under sådana förhållanden gjorde »samhällets ledamöter borgmästarne E. E. Brusewitz och P. U. Ekman samt rådmannen H. E. Pettersson år 1819» en framställning hos magistraten, hvilken ledde därhän, att magistraten med stadens äldstes begifvande erbjöd samhället »att med Länets Hushållnings Sällskap mot en hyra af 50 Rdr b:ko dela en lägenhet af två rum i f. d. ostindiska huset för sina samlingar och till eget samlingsrum». Erbjudandet emottogs med tacksamhet, därvid en önskan särskildt uttalades, att magistraten ville på längre tid härom ingå kontrakt, »på det Samlingarne icke måtte, vid ändrad konjunktur, få flyttas till annat ställe»¹. Ett sådant kontrakt erhöles likväl icke.

Den lägenhet, som sålunda uppläts åt kungl. samhället, bestod af ett rum med innanför liggande hvalf åt gatan närmast stora förstugan i 2:a våningen (bilaga IV, 1 och 3). Kaptenen J. F. Weinberg apterade lokalen och försåg densamma med erforderliga efter hans ritning förfärdigade skåp, hvarefter ditflyttningen af alla samlingarna äfvensom biblioteket verkställdes.

Då kungl. samhället emellertid underlät att betala den kontraherade hyran, blef lägenheten redan 1823 uppsagd för att användas till inrymmande af en del af det till magasinshuset flyttade gymnasium. Drätselkommissionen medgaf likväl, att de för samlingarna uppförda, väggfasta skåpen tillsvidare fingo kvarstå och omgifvas med ett plank af trä till skydd mot ohägn. Anståndet räckte icke längre än till den 1:e oktober 1828, då lägenheten uthyrdes till gymnastiska sällskapet, sedermera J. Bahrman's gymnastikinrättning, mot en årlig hyra af 66 rdr, 32 sk. banko. Kungl. samhället fick i stället åt sig upplåtet ett bredvid liggande rum åt gården med hvalf innanför (bil. IV, 2 och 4)², emot en årlig hyra af 50 rdr.

Af kungl. samhällets »Naturalie-Cabinette» uppstod sedermera en mera betydande institution.

¹ Berättelse af kongl. samhällets sekreterare 9/10 1878.

² Förutnämnda förteckning öfver lägenheter, jämförd med nyss berörda berättelse, med hvilken den likväl icke till alla delar öfverensstämmer.

Vid samhällets sammanträde den 31 oktober 1833 framlade ordföranden, d. v. tulldistriktschefen, sedermera landshöfdingen i Göteborgs och Bohus län O. I. Fähræus, ett skriftligt förslag till bildande af ett »Museum för Naturalster, samlade i de till Göteborgs stift hörande provinser». Förslaget blef enhälligt antaget och omedelbart satt i verkställighet.

För detta nybildade s. k. naturhistoriska museum ansågs den förhyrda lokalen alltför liten och uppsades därför till den 1 april 1834.

Samtidigt gjorde styrelsen för museet en anhållan hos magistraten att »nödig lokal för detsamma måtte kostnadsfritt beredas i någon af de under stadsstyrelsens disposition varande lägenheter, hvilken lokal äfven skulle kunna användas till annat ändamål, enär Museum till en början icke komme att hållas öppet mer än tvenne eftermiddagar i veckan». Frågan hänsköts till drätselkommissionen, som i slutet af s. å. erbjöd styrelsen att till samlingarnas inrymmande »begagna det i tredje våningen af Rådhuset befintliga, af Commissionen tillförene gagnade större Sessionsrum». Men då »wid nogare undersökning befanns att trossbottnarne woro för swaga, att bära tyngden af Mineralie samlingar»¹, måste man afstå från emottagandet af det gjorda anbudet. Flere försök att skaffa annan lokal visade sig fruktlösa.

För att provisoriskt kunna ordna samlingarna ingick styrelsen därför den 4 augusti 1835 till kommissionen med anhållan att med fortsatt förhyrande af den gamla lokalen få emot 25 rdrs årlig hyra af ofvannämnde hr Bahrman öfvertaga det hvalf, som låg invid museets lokal och innanför hans större rum, hvilket senare förut disponerats af kungl. vetenskaps- och vitterhetssamhället. Kommissionen godkände denna med Bahrman träffade öfverenskommelse samt medgaf »att, sedan styrelsen efter godtfinnande låtit ombesörja det ifrågavarande rummets iordningsställande, skulle den för kostnaden dertill uppgifna summa 25 Rdr 21 s. 4 r. Banco, Styrelsen af Stads Cassan tillhandahållas»². Den 14 novem্বর 1837 gjorde styrelsen hos drätselkommissionen en ny ansökning »om upplåtelse, hyresfritt, för Musei behof, af det invid dess nuvarande local i 3:dje våningen af f. d. Ostindiska huset belägna, åt Gymnastik-öfningar förut upplåtna, större Rum, eller den så callade Auctionssalen» (bil. IV, 1). Kommissionen biföll denna framställning »sålunda att berörde

¹ Musei styrelses protokoll 16/5 1861.

² » » » » 1/6 »

sal, tillika med den förut till Museum uthyrda lägenhet må tillsvidare för Musei behof begagnas emot årlig hyra af 75 Rdr Banco för båda dessa lägenheter»¹.

Medgifvandet utsträcktes sedermera därhän, att hela lägenheten från den 1 oktober 1842 hyresfritt uppläts för museet², hvarjämte under 1845 icke allenast hyresfritt lämnades »ett mindre rum till wenster i nedra Förstugan samt plats för inrättande af ett skrank i 3:dje våningens förstuga, utan ock såsom bidrag till inredande af båda desse lägenheter 150 Rdr Bco af Stads Cassan, med wilkor att Lägenheterna till Staden utan ersättning afträdas om och när den funne dem för annat ändamål behöflige»³. Rummet i nedre förstugan användes till prepareringsrum och afskrankningen till förvaringsrum för museets dupletter.

Vid början af år 1848, då den af staden upplåtna lokalen befanns otillräcklig för inrymmande och vårdande af museets samlingar, gjorde, uppå styrelsens anhållan, Kungl. Maj:ts befallningshafvande hos Kungl. Maj:t underdånig hemställan därom, att två rum, »belägna gent emot ingången till musei lokal» (bil. IV, 5—8), finge till museet hyresfritt öfverlämnas. I framställningen påpekades att sagde rum »sällan varit för Krono-Magazinets behof använde utan oftast till enskilde personer uthyrde, hvilket sednare likväl icke skett på flere år, emedan det befunnits att Magazins-Förvaltarens boställsrum, såsom under de ifrågavarande belägne, tagit skada i taken genom tyngre persedlars införande och omhvälfvande på golven i de öfre rummen». Kungl. Maj:t lämnade nådigt bifall till ansökningen på villkor, »att samma rum skola genast utrymmas, när de för Magazinets behof erfordras, samt att så tunga persedlar icke i rummen införas att taken uti Magazins-Förvaltarens rum skadas vid påföljd för Museum att den uppkomna skadan ersätta, i afseende hvarå behörig besigtning i rummen bör vid till- och afträdadet deraf verkställas»⁴.

Därmed voro såväl uti stadens som kronans hälft af f. d. ostindiska kompaniets hus lokaler hyresfritt upplåtna för museisamlingar och på samma gång ett första uppslag gifvet till framtida användande af hela byggnaden för ett dylikt ändamål.

¹ Drätselkommissionens protokoll 6/2 1838.

² Magistratens » 10/3 1843.

³ » » 17/1 1845 och Drätselkommissionens protokoll 4/2 s. å.

⁴ Kungl. bref 31/3 1848.

Naturhistoriska museets samlingar ökades emellertid för hvarje år och kräfde snart större utrymme än som i de af vederbörande så frikostigt upplåtna lokalerna kunde beredas. Styrelsen för museet leddes därför på tanken att åt detsamma söka erhålla en särskild byggnad. I denna afsikt utfärdades i januari månad 1856 ett upprop »till Götheborgs Naturhistoriska Musei Förenings Ledamöter och öfrige respective samhällsmedlemmar, hvilka nitälska för det, som lärer till ortens gagn, heder och försköning» med anhållan om tecknande af bidrag till en fond för uppförande »af en ny och ändamålsenlig Musei byggnad på en å Trädgårdsföreningens fält redan dertill af vederbörande anvisad, särdeles lämplig plats». Uppropet ledde visserligen till tecknande af icke obetydliga belopp, men då dessa visade sig icke blifva närmelsevis tillräckliga för ändamålet, sköts frågan åt sidan af ett nytt förslag, hvilket snart skulle blifva afgörande icke blott för museiinrättningens utveckling inom Göteborgs samhälle utan äfven för ett framtida användande af f. d. ostindiska kompaniets byggnad.

Detta förslag, som upprättats af redaktören S. A. Hedlund och intendenten vid naturhistoriska museet A. W. Malm samt grosshandlaren A. F. Ericson och arkitekten W. von Gegerfelt, afsåg att i Göteborg bilda ett museum, »hvilket borde omfatta icke blott det förut varande Nat. Hist. Musei samlingar utan ock Konstföreningens tafvelsamling, ett bibliotek för staden m. m., samt derjemte upptaga stadigvarande utställningar af ortens industri-produkter inom alla grenar af näringslivet».¹ Förslaget upptogs i en af nämnde herrar undertecknad och med förord af styrelsen för naturhistoriska museet till kungl. vetenskaps- och vitterhetssamhället inlämnad skrifvelse, i hvilken »såsom oundgängligt vilkor förutsattes, att kostnadsfri upplåtelse af f. d. Ostindiska kompaniets hus kunde för ändamålet beredas». Vid skrifvelsen fogades af hr von Gegerfelt uppgjorda förslagsritningar till förändrad inredning af stadens andel af nämnda byggnad. Vid sammanträde den 13 december 1860 förekom detta ärende till pröfning hos kungl. samhället, som omfattade förslaget med lifligt deltagande och beslöt att, på sätt i den ingifna skrifvelsen var hemställt, uppdraga åt tre dess ledamöter att gemensamt med förslagsställarne och andra, hvilka det kunde finnas lämpligt att, såsom synner-

¹ Landshöfdingen O. I. Fähræus' tal vid Göteborgs Musei öppnande. Göteborgs konstförening bildades 1853.

ligen nitälskande för planens framgång, särskildt tillkalla, bilda en kommitté för vidtagande af förberedande åtgärder. Till ledamöter i kommittén utsågos öfverstelöjtnant Aug. af Peterséns, doktor C. F. Ewert och grosshandlaren C. F. Wærn, samt ofvannämnde herrar Hedlund, Malm, Ericson och von Gegerfelt, hvilka med sig adjungerade ordföranden i Göteborgs handelsförening grosshandlaren L. Bergman, ordföranden i Göteborgs fabriksförening grosshandlaren C. D. Lundström och snickaremästaren A. Bark. Vid kommitténs första sammanträde den 15 december nyssnämnda år beslöts en skrivelse till stadens magistrat och borgerskapets äldste, i hvilken skrivelse sedermera efter delgifvande förenade sig grosshandlarnarne James J. Dickson och Oscar Dickson samt läraren vid chalmerska slöjdskolan Ax. Ewert. Med framställning af den närmare planen för det tilltänkta museet, antydes i denna under den 18 samma månad aflätna skrivelse, att »Göteborg eger en storartad byggnad, ett minne af en vigtig epok i dess historia, som är väl värd att för ett dylikt ändamål upplåtas, för att dermed bära vittne om en ny epok i vårt samhälles utveckling och nya tidsförhållanden, d. ä. f. d. Ostindiska Kompaniets hus, hvars ena hälft tillhör Staden och den andra Staten. Denna Stadens andel af nämnde hus vore tillräcklig till en början för det afsedda ändamålet, och när den det ej vore, utan samlingarnes och expositionernas utvidgning kräfde större lokaler, så har man utsigten öppen till den andra hälften af samma hus». Vidare hemställde kommitterade, »att Stadens Myndigheter ville för det ifrågavarande ändamålet upplåta kostnadsfritt Stadens hälft af f. d. Ostindiska Kompaniets hus till det omfång, som omständigheterna medgifva, dock så att den vestra flygeln blefve redan från den 1 nästkommande April för ändamålet disponibel, med rättighet för den dessförinnan bildade Museistyrelsen att i denna flygel vidtaga sådana förändringar, som blefve af nöden för salarnes aptering i enlighet med Musei-planens fordringar, sedan Magistraten pröfvat och gillat de i detta hänseende uppgjorda ritningar». »Öfverlemnande åt samma myndigheter att bestämma de närmare villkor, hvarunder en sådan upplåtelse kunde beviljas», fäste kommitterade för öfrigt uppmärksamheten därå, »att den jemförelsevis obetydliga uppoffring af omkring 6000 Rdr Rmt i årlig inkomst, som Staden härmed gör, dock är för den ifrågavarande planens verkställighet af den aldra högsta betydelse, enär denna eljest skulle kräfvat ett kapital af flera hundratusen Rdr, och sålunda vara undanskjuten till en obestämd aflägsen framtid».

Skrifvelsen var åtföljd af protokollsutdrag från stadens handels-, fabriks- och handtverksföreningar, hvilka förordade den gjorda framställningen. Därjämte beledsagades skrifvelsen bland annat af skriftliga förklaranden från åtskillige handtverksmästare och andra personer, hvilka »skyndade att uttala sina löften, att icke allenast moraliskt utan äfven på praktiskt sätt understödja denna nyttiga inrättning».

Magistraten och borgerskapets äldste äfvensom drätselkommissionen förenade sig i det beslut¹ »icke allenast att, på sätt begärdt blifvit, kontrakterne om de uthyrde lägenheterne i stadens hälft af förra Ostindiska Kompaniets hus skulle uppsägas, så att desse lägenheter kunde för annat behof blifva tillgängliga den 1 instundande April, utan äfven att, så vida ansökningen rörande upplåtande af denna husandel till ett Museum icke skulle förfalla, till Magistraten före nästkommande Februari månads utgång borde ingifvas förslag med fullständiga ritningar och kostnadsberäkningar af Stadsarkitekten H. J. Strömberg, samt Byggmästarnarne A. Krüger och P. J. Rapp för byggnadens ifrågakomne förändring och inredning, jemte deras skriftliga yttrande, huruvida förändringen må kunna verkställas utan fara för husets bestånd, och dervid jemväl skulle hos Magistraten visas, att erforderliga medel för denna förändring och inredning vore tillgängliga samt stadgar för den tillämnade inrättningen antagne.»

Såsom bevis på de förhoppningar, som voro förknippade med planen för det nya museet, kan anföras, att dagen efter detta besluts fattande i en af stadens tidningar² på tal härom läses: »härmed skall Göteborg redan under loppet af nästa sommar kunna öppna ett Museum, hvilket, då man vunnit någon tid för samlingarnes och expositionernas förfullständigande, icke skall äga sitt motstycke i Norden».

Till uppfyllande af förenämnda villkor öfverlämnade kommitterade med skrivelse af den 20 februari 1861 till magistraten och borgerskapets äldste följande handlingar:

uppgjorda förslagsritningar till förändringar af byggnadens västra hälft samt kostnadsförslag af den 9 januari 1861, slutande å 51,265 rdr, för hvilket belopp byggmästarnarne Krüger och Rapp erbjödo sig att utföra arbetet;

¹ Magistratens protokoll 21/12 1860.

² Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning 22/12 1860.

intyg af den 22 januari 1861 från stadsarkitekten Strömberg samt nämnde herrar byggmästare med förklaring, att de föreslagna ändringarna icke skulle för byggnaden medföra någon som helst fara;

utdrag af protokoll, hållna hos magistraten den 8 och 15 februari 1861 och utvisande, att magistraten och fabriksföreningens fullmäktige uppå af kommitterade under den 17 förutgångne januari gjord framställning beslutat att — då förslag förut varit å bane om den s. k. hallkassans användande till en byggnad för permanenta industriexpositioner — för ombyggnad af stadens hälft af ostindiska magasinshuset, till den blifvande styrelsen för museum, af nämnda kassas medel öfverlämna 35,000 rdr uti intecknade reverser med räntor från årets början och ansvarighet å kassans sida inom 3,000 rdr jämte ränta för den förlust, som vid reversernas indrifning kunde uppstå, under villkor att permanent exposition af fabriks- och slöjdalster föranstaltades och vidmakthölls enligt musei plan och stadgar, och att styrelsens samtliga ledamöter åtogo sig gemensam ansvarighet för godtgörelse åt f. d. hallkassan af en årlig summa motsvarande ett till slöjdföreningen anvisadt anslag samt vissa pensionsbelopp;

skrifvelse från styrelsen för naturhistoriska museet med tillkännagifvande, att det belopp af 21,500 rdr rmt, som på enskild väg till en ny byggnad för detta museum tecknats (redogörelsen härför har lämnats i det föregående), finge enligt de tecknandes skriftliga bifall användas för den tilltänkta ombyggnaden, äfvensom att styrelsen fått löfte om ytterligare bidrag af 3,500 rdr samma mynt, för den händelse sådant för ändamålet skulle blifva erforderligt; samt

ett af kungl. vetenskaps- och vitterhetssamhället godkänt förslag till stadgar för den blifvande institutionen: Göteborgs Museum.

Efter det kommitterade, med öfverlämnande af alla dessa handlingar, tillika med en fullständig plan för ordnandet af ifrågavarande museum, uti en skrifvelse af den 20 februari påkallat magistratens förnyade pröfning af frågan, meddelade denna myndighet med borgerskapets äldste och drätselkommissionens ledamöter af borgerskapet den 15 mars — allt samma år — sitt beslut, hvarigenom

»med afseende derå, att ett Museum här i staden för vetenskapliga och konstsamlingar i förening med utställningar af ortens och landets industri-alster från fabriker, handtverkerier och hus-slöjder, samt af landtbruksalster, redskap och maskiner, äfven af utländsk tillverkning, desse sednare dock endast såsom modeller,

otvifvelaktigt, derest en sådan inrättning kom till verkställighet, vidmakthölles och utvidgades till hvad den här kunde blifva, skulle uti icke oväsentlig mån bidraga till ökad upplysning, kunskap och bildning samt derigenom till framtida gagn för staden och orten, på sätt genom erfarenhet från andra länder blifvit ådagalagdt, men möjligheten att härstädes nu bereda desse fördelar voro beroende af bifall till den gjorda framställningen rörande upplåtande för ändamålet af tillgänglige lägenheterne uti stadens hälft af f. d. Ostindiska kompaniets magasinshus, nämnde myndigheter förklarade sig finna skäligt, att denna hälft af berörda hus, med dertill hörande gårdsplats, hyresfritt blefve till Göteborgs Museum upplåten»

under förutsättning af Kungl. Maj:ts nådiga bifall därtill, och med vissa villkor i afseende å stadgarnas pröfning och antagande, ansvarighet för nödiga medels anskaffande m. m.

Uppå underdånig framställning af magistraten och borgerskapets äldste lämnade Kungl. Maj:t under den 12 april 1861 nådigt bifall till upplåtelsen och medgaf särskildt, att, utan hinder af föreskrifterna i för staden gällande byggnadsordning, brandbottnen och bjälklaget mellan öfversta våningen och vinden finge i enlighet med ändringsritningarna borttagas för uppförande af ett galleri under järnplåtstak. Därjämte förklarades, att »Kongl. Maj:t med nådigt välbehag förnummit staden Göteborgs benägenhet att till befordrande af allmänt intresse för Vetenskap, Konst och Industri göra de uppofringar, som härvid ifrågakommit».

Magistraten och borgerskapets äldste meddelade därefter den 31 maj s. å. fastställelse å de uppgjorda ritningarna till byggnadens förändring och inredning och biföllo, att stadens andel af f. d. ostindiska kompaniets hus finge genast tillträdas »med undantag af de till Packhus och Stämpelkontor upplåtna lokaler (bil. III, 1—6), hvilka likväl på lika sätt, som de öfriga upplåts till museum, sedan nytt Tullkammare- och Packhus blifvit uppfördt samt nuvarande Packhus och Stämpelkontor dit förflyttade». Såsom särskilda villkor stadgades, dels att Göteborgs Museum skulle ikläda sig alla kostnader för byggnadens underhåll, brandförsäkring till åtminstone 100,000 rdr rmt, skatter och andra onera, och dels att, om museum framdeles visade sig icke uppfylla sitt ändamål, upphörde eller flyttades till annan lokal, byggnaden skulle »till staden afträdas i godt och försvarligt skick».

* * *

Besittningsrätten till stadens hälft af byggnaden var sålunda vunnen och grundstenen därmed lagd till Göteborgs Museum.

Musei styrelse vidtog ofördröjligen åtgärder till apterande af de upplåtna lägenheterna för musei ändamål. En byggnadskommitté nedsattes, hvilken erhöll »rättighet att efter det ritningar och arbetsdevis blifvit pröfvade uppgöra kontrakter om arbetets utförande, med uppdrag tillika att vaka öfver arbetenas omsorgsfulla utförande»¹. Till ledamöter i kommittén utsågos öfverstelöjtnant A. af Peterséns, grosshandlaren James J. Dickson och redaktören S. A. Hedlund med kaptenen E. von Schoultz såsom suppleant. Arkitekten V. von Gegerfelt utsågs till kontrollerande arkitekt.²

Kontrakter upprättades med herr A. Krüger om själfva ombyggnadsarbetet, med herrar Bark och Warburg, F. O. Malmsjö och C. M. Thorin om inredningar och skåp samt med herr J. W. Bark om diverse skåpmålning, hvarjämte med Lindholmens mekaniska verkstad aftalades om leverans af värmeledning och med herr Alex. Bauer om uppsättande af gasledning.³

Byggnadsarbetena bedrefvos med sådan raskhet, att Göteborgs Museum kunde högtidligen invigas redan den 20 december 1861.

Enligt den för museum uppgjorda planen hade lokalerna erhållit i hufvudsak följande användning: »Samtliga vetenskapliga och konstsamlingar voro vid öppnandet uppställda uti den öfversta våningen af vestra flygeln. Det stora med takljus upplysta galleriet (bil. V, 12) var då deladt genom en skiljovägg i tvänne afdelningar, med omkring tre fjerdedelar af den långa salen inredd till de zoologiska samlingarna efter den plan därtill, som uppgjorts af dåvarande intendenten, sedermera professorn dr A. W. Malin. Inom den återstående fjerdedelen af salen mot norr voro de taflor upphängda, som tillfallit Museum dels genom konstföreningen, dels genom nyss tillkomna gåfvor. I ett litet rum till venster härom var Musei anspråkslösa boksamling uppställd jämte de frenologiska bysterna. Intill den zoologiska afdelningen hade de etnografiska och arkäologiska föremålen fått sin plats. De två våningarna nedanför (bil. III, 20, 21 och IV, 19) voro upplåtna till industriella föremål samt landt-

1 Musei styrelses protokoll 16/5 1861.
2 » » » 1/6 1861.
3 » » » 23/8 1861.

bruksredskap. Åt de förra voro platser beredda på det sätt, att hela mellanvåningen var genom plankväggar, mellan hvarje pelare och väggen, delad i små rum, öppna mot mellangången, i hvilka olika industriidkare uppställt sina tillverkningar. (För hvart och ett af dessa rum erlades hyra). Nedersta våningen var upplåten åt landtbruksredskap och maskiner.¹

Sidorummen mot norra hamngatan intill den stora salen (bil. V, 1—5) voro afsedda till mekanisk-tekniska och kemisk-tekniska samlingar samt till modeller af olika undervisningsmateriel.² Mineralogiska samlingar samt en råvaruutställning hade fått plats i rummen till höger om hufvuduppgången i 2:a våningen (bil. IV, 1 och 2).

Åt intendenten för naturhistoriska samlingarna anvisades bostad i de rum, som i kronans del af byggnaden upplåtits redan 1848 (bil. IV, 5—8). Det nya museet lyckades äfven mot en årlig hyra förskaffa sig dispositionsrätt till spanmålsvindarne i kronans husandel mot Norra Hamngatan, på det att man måtte på detta sätt »undvika att se den stora trappuppgången besvärad af säckbärare samt befrias från olägenheten af det genomträngande fina dam, som utginge vid den sädesharpning, som nu föröfvades å samma vindar.»³ Dessa vindar uthyrde museum i sin ordning till möbelmagasin.⁴

Efter blott ett par år blefvo de lokaler, som museum fått åt sig upplåtna, alltför trånga; och man fann sig nödsakad att söka erhålla utvidgning uti kronans andel af byggnader, hvartill man ansett sig hafva »utsigten öppen» redan vid första tanken på musei grundläggande.

Sedan direktionen för slöjdföreningens skola under den 14 februari 1862 hos musei styrelse anhållit⁵, »att Styrelsen vid en möjligen skeende utvidgning af musei lokaler ville söka bereda plats därstädes» för nämnda skola, aflät styrelsen under den 18 samma månad genom Kungl. Maj:ts befallningshafvande i länet en underdånig skrifvelse till Kungl. Maj:t med framhållande af behovet af lokal för slöjdföreningens skola och med anhållan, att »kronans andel af förra Ostindiska Magasinshuset i Göteborg må blifva till Göteborgs Museum kostnadsfritt och för alla tider upplåten».

1 Musei styrelses sekreterares 25-årsberättelse 20/12 1886.

2 Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning 21/12 1861.

3 Musei styrelses protokoll 23/8 1861.

4 » » » 18/8 1862.

5 » » » 18/2 1862.

Med skrifvelsen följde förordanden af magistraten och borgerskapets äldste, handels-, fabriks- och handtverksföreningar i Göteborg, äfvensom af Göteborgs och Bohus läns, Skaraborgs läns samt Elfsborgs läns norra och södra kungl. hushållningssällskap.

Med anledning af denna framställning aflät Kungl. Maj:t den 5 december 1862 en nådig proposition till rikets ständer med förslag:¹

att — då »staten, hvilken genom en jämförelsevis mindre betydlig uppoffring nu vore i tillfälle lemna ett viktigt understöd åt genom stadsmyndigheternas och enskilde medborgares nitälskan tillvägagragta och underhållna inrättningar, icke borde undandraga sig att medverka till befrämjande af det välgörande inflytande, som museet och slöjdskolan, serdeles som förenade i samma byggnad, otvifvelaktigt komme att utöfva till fördel ej blott för Göteborgs samhälle utan äfven för landet i allmänhet — kronans andel uti förra Ostindiska Kompaniets hus må kostnadsfritt och för alla tider till stadens museum upplåtas, mot skyldighet för denna inrättning att ansvara för husets underhåll och onera af hvad slag de vara må med följande villkor i öfrigt, nämligen:

1:o) att huset fortfarande skall användas för nu uppgifna ändamål eller museet och slöjdskolans behof, såvida ej Vi hertinnan medgifva någon förändring,

2:o) att de lokaler hvilka för närvarande äro åt telegrafinrättningen² anvisade (bil. III, 7—12) äfven för framtiden hertill bibehållas, derest icke annan fullt tjenlig lokal, som af Oss godkännes, för detta ändamål anskaffas och inredes,

3:o) att antingen i det ifrågavarande huset eller på annat lämpligt ställe tillhandahålles kronan ett fullgodt magasin för upplag af minst 20,000 kubikfot oriad spannmål samt

4:o) att upplåtelsen icke eger rum förr än nyssnämnde villkor blifvit behörigen fullgjorda och hinder till följd af gällande kontrakter rörande uthyrda lägenheter icke möter».

Efter det ständerna bifallit denna proposition, anbefallde Kungl. Maj:t den 24 april 1863 Kungl. Maj:ts befallningshafvande att till museum öfverlämna kronans hälft af byggnaden, hvilket också skedde den 28

¹ Kungl. bref af 24/4 1863.

² Telegrafstationen inrymdes i de 4 rum och kök jämte uthus, som förut anvisats till boställe för magasinshafvaren, enl. kungl. bref 7/3 1862.

december s. å., sedan musei. styrelse under den 30 förutgångne oktober förbundit sig att till spanmålsupplag för kronan tillhandahålla hela norra hälften af östra flygeln (bil. III, 18, 19; IV, 15—18 och V, 16 och del af 15) utom källarvåningen och till slöjdföreningens skola södra hälften af våningarna en och två trappor upp i samma flygel (bil. III, 13—17 och IV, 9—14).

Förutom denna stora ökning i utrymme vann museum, efter hos magistraten under den 18 januari 1864 gjord framställning, äfven den lokal i stadens byggnadshälf, som förut varit anvisad till stämpelkontor och som genom tullstämplingens upphörande blifvit ledig (bil. III, 1—6). Såsom villkor för denna upplåtelse stadgade magistraten¹ »att den ifrågavarande lokalen före upplåtelsen genom Styrelsens försorg blefve behörigen afstängd från Packhuslokalen».

Medel för apterande af de sålunda nyvunna lokalerna erhöi museum af fabriksföreningens fullmäktige, som af f. d. hallkassan öfverlämnade 50,000 rdr rmt »emot förbindelse² för Styrelsen, att berörde kapital i främsta rummet användes till utveckling af de i museum föranstaltade slöjdexpositioner samt lämpliga tekniska tidskrifters anskaffande och tillhandahållande i Musei läsekabinett» samt under villkor tillika, »att om de föranstaltade slöjdexpositionerna skulle upphöra, det mottagna kapitalet till f. d. Hallkassan återbetaltes».

Ät en särskild beredning uppdrogs att uppgöra plan till användande af de nya lokalerna samt till fördelning af samtliga lokaler mellan musei olika afdelningar. I denna beredning fungerade såsom ledamöter öfverstelöjtnanten Aug. af Peterséns, grosshandlaren Oscar Dickson, professorn E. von Schoultz, kaptenen J. G. Richert, arkitekten V. von Gegerfelt, intendenten A. W. Malm och redaktören S. A. Hedlund.

Enligt beredningens förslag fastställdes³ i hufvudsak följande delvis förändrade plan för lokalernas användande:

Källarvåningen bibehölls i samma skick och afsågs till uthyrning, 1:a våningen: f. d. stämpelkontoret till vänster om stora ingången inreddes till bostad för intendenten för naturhistoriska samlingarna och östra flygelns södra hälft till slöjdföreningens skola (bil. III, 1—6 o. 13—17), 2:dra våningen: östra flygelns södra hälft likaledes till nämnda skola (bil.

¹ Magistratens protokoll 1/4 1864.

² » » » 15/4 »

³ Musei styrelsens protokoll 15/12 1863.

IV, 9—14), lokalerna till höger om stora hufvudtrappan anordnades till bibliotek, lärum och byrå för styrelsen och ombudsmannen (bil. IV, 5—8), 3:e våningen: öfre trapphuset inreddes till vestibul och fotografisk atelier mot gårdssidan (bil. V, 6), lokalen till vänster därom för konstsamlingarna (bil. V, 1) och för skolmuseum jämte myntkabinettet samt de historiska och etnografiska samlingarna.

För zoologiska samlingarna ombyggdes i västra flygelns öfversta våning de förutvarande gallerierna (bil. V, 12), till hvilket arbete grosshandlaren Oscar Dickson särskildt gifvit ett större bidrag, uppgående till närmare 6,000 rdr rmt.¹ Om denna sal fälldes vid öppnandet det om-döme: »en så prydlig uppställning, som den, hvilken förefinnes i detta rum, lär ej något annat museum i Europa hafva att uppvisa».²

I och för ledningen af arbetena utsågs en byggnadskommitté, bestående af grosshandlaren B. E. Dahlgren, professorn E. von Schoultz och sadelmakaremästaren O. Olsson med redaktören S. A. Hedlund såsom suppleant.³

Förslagsritningar för förändringsarbetena uppgjordes af arkitekten von Gegerfelt och fastställdes af magistraten den 4 mars 1864. Kostnaderna beräknades till omkring 45,000 rdr rmt.⁴ Kontrakter för hufvudsakliga arbetenas utförande uppgjordes med byggmästaren A. Krüger, rörläggaren A. Bauer, smedmästaren Mattson och snickerifirman Bark och Warburg.

Vid början af 1865 anslagos 600 rdr till plantering af musei gård, som allt hittills varit stenlagd.⁵ Ett par år därefter uppläts åt museum, sedan nya tullhuset blifvit färdigt, den del af bottenvåningen, som anvisats till packhus. Lokalen uthyrdes till exposition af landtbruksredskap.⁶

I de sålunda förvärfvade lokalerna fortsattes nu musei verksamhet under en följd af år. Men behovet af ökad utrymme lät icke länge vänta på sig. Styrelsen måste snart vara betänkt på att söka utvägar till utvidgande af lokalerna.

Utom åt museum och de hyresgäster, hvilka innehade sådana af museum disponerade lokaler i bottenvåningen, som icke kunde för musei

¹ Musei styrelses sekreterares 25-års berättelse den 20 december 1886.
² Göteborgs Handels- och Sjöfarts-tidning den 22 maj 1880.

³ Musei styrelses protokoll 18/1 1864.

⁴ » » » 5/9 »

⁵ » » » 13/2 1865.

⁶ » » » 6/5 1867.

eget ändamål användas, voro, såsom af det förut anförda framgår, i f. d. ostindiska kompaniets hus lokaler upplåtna äfven för kungl. telegrafverket, slöjdföreningens skola och kronans spanmålsupplag.

Att på bekostnad af någon utaf de tvänne förstnämnda inrättningarna vinna större utrymme för museum kunde vid denna tid icke ifrågasättas. Däremot funnos utsikter att erhålla upplåtelse af spanmålsmagasinen i östra flygeln; och redan den 29 september 1869 väcktes i musei styrelse förslag att söka vinna dispositionsrätt till dessa magasin. Först sedan magasinsrörelsen under 1871 upphört¹, ansågs emellertid tiden inne för framställning i detta syfte, och den 29 december samma år aflät musei styrelse till Kungl. Maj:t en skrivelse med anhållan om befrielse från den skyldighet att »tillhandahålla kronan fullgodt spanmålsmagasin för upplag af minst 20,000 kubikfot oriad spanmål», som stadgats bland villkoren för 1863 års upplåtelse till museum af kronans del af byggnaden. Genom kungl. brefvet af den 12 april 1872 lämnades nådigt bifall till denna framställning under villkor att »Styrelsen förbinder sig att vid anfordran tillhandahålla kronan fullgodt magasin för upplag af minst 20,000 kubikfot oriad spanmål».

Då styrelsen icke ansåg sig böra hysa någon fruktan för att en dylik anfordran skulle från kronans sida ifrågakomma, togos spanmålsmagasinen i besittning och apterades för musei ändamål på sätt i det följande skall anföras.

Under det nämnda underhandling med Kungl. Maj:t och kronan pågick, yppade sig utsikter för erhållande af behöfliga medel till iordningställande af spanmålsmagasinen och andra delar af byggnaden. I Göteborg hade 1869 grosshandlaren Sven Renström aflidit och genom testamente till stadsfullmäktiges förfogande för allmännyttiga ändamål ställt en betydlig penningssumma.

Musei styrelses ledamot herr S. A. Hedlund inlämnade då under den 31 mars 1870 till stadsfullmäktige ett med kostnadsberäkningar åtföljdt förslag, att ur nämnda renströmska fond måtte åt museum anvisas antingen 60,000 rdr rmt till vissa arbeten inom det gamla ostindiska magasinshuset eller 55,000 rdr samma mynt till nybyggnad på husets tomt längs med köpmansgatan i st. f. den där befintliga uthuslängan. Förslaget ledde därhän, att ur fonden åt museum anvisades 38,300 rdr rmt till utförande af en del utaf de i första alternativet upptagna arbetena.²

¹ Kungl. bref den 14 juni 1871.

² Stadsfullmäktiges protokoll 7/12 1871.

Genom detta anslag samt genom byggmästaren A. Krügers åtagande att utöfver anslaget kostnadsfritt verkställa rätt betydliga arbeten,¹ iordningsattes östra flygelns öfversta våning (bil. V, 13—16), försedd med galleri för biblioteket och för musei 1865 bildade rit- och målareskola, hvilken fortfarande som hittills delade lokal med slöjdföreningens skola. I bibliotekets förra lokal (bil. IV, 5 och 8) inrymdes myntkabinettet. Södra hälften af mellanvåningen (bil. IV, 9—14) iordningställdes för historiska samlingar, hvilka sedan 1869 provisionellt ordnats i ett rum till vänster om hufvudtrappan i andra våningen. Detta rum (bil. IV, 2) lämnades sedermera till de botaniska samlingarna. Värmeledning i östra flygeln infördes af Eriksbergs mekaniska verkstad. Dessutom ombyggdes stora trappuppgången, rörande hvilken i förslagsskrifvelse den 15 mars 1872 af styrelsen till stadsfullmäktige² gjordes följande anförande, hvilket lämnar upplysning om, huru nedre förstugan intill denna tid var beskaffad: »såsom bekant mötes man vid inträdet från gatan å midten af det förra Ostindiska magasinshuset af en någorlunda bred men obeqväm trappa, som sedermera fördelar sig åt höger och venster upp till öfre våningarne. För att genom denna hufvudingång inkomma på gården måste man åter nedstiga utför en obeqväm och vanprydande trappa. I enlighet med byggnadens ursprungliga plan föreslås nu att efter blott några få trappsteg innanför porten låta ingången fortgå i ett jemnt plan genom huset in på gården, då hufvudtrappan leder från denna plan åt båda sidor upp till den öfra våningen och då sålunda gårdstrappan blir obehöflig och kan borttagas». I och för denna ombyggnad af trappan uppgjordes med telegrafstationen ett bytesaftal, enligt hvilket museum tillträdde ett mindre rum till höger i förstugan, användt till väntrum för betjäning, samt källaren under trappan, emot det att till telegrafstationen afträddes salen i östra flygelns första våning vid norra hamngatan (bil. III, 13). Åt slöjdföreningens skola, som förut disponerat såväl denna sal, som de rum i våningen ofvanför, hvilka nu upplätos till historiska samlingar, lämnades i stället norra delarne af första och andra våningarna (bil. III, 18, 19 och IV, 15—18).

En annan jämkning af lägenheterna ägde rum, då museum från den 1 april 1873 till stora nordiska telegrafbolaget emot 1500 rdr årlig hyra upplät de tre rum till höger om förstugan i östra flygelns första våning, hvilka »tillfälligt disponerades af slöjdföreningens skola»³ (bil. III, 14—17).

¹ Musei styrelses sekreterares 25-års berättelse 20/12 1886.

² Stadsfullmäktiges protokoll 11/4 1872.

³ Musei styrelses protokoll 3/3 1873.

Efter några år vann museum en ny tillökning i utrymme, sedan slöjdföreningens skola 1876 flyttats till sitt nya hus vid vasagatan.¹ Historiska afdelningen erhöll då äfven återstoden af mellanvåningen i östra flygeln² (bil. IV, 15—18) och ritskolan fick fortfarande behålla lokalen i norra hälften af samma flygels 1:a våning (bil. III, 18 o. 19).

År efter år vunno musei samlingar emellertid allt större tillväxt. Allt eftersom de olika afdelningarna började utvecklas till mera fullständiga grupper, fordrade de också ett mera systematiskt ordnande och mera efter samlingarnas beskaffenhet lämpade lokaler. De zoologiska och konstsamlingarna hade isynnerhet betydligt ökats och redan på bekostnad af de industriella expositionerna tagit allt större utrymme i anspråk.

Vid slutet af 1870-talet gör behovet af större lokaler sig allt mera känbart. Musei styrelses protokoller från denna tid upptaga ofta anföranden i denna viktiga fråga, och flertalet ledamöter tyckes vara ense om, att lämpligaste sättet för frågans lösning vore att ur den gamla byggnaden utbryta någon af hufvudsamlingarna och för densamma söka åvägabringa en ny byggnad på annan plats inom staden. I öfverensstämmelse härmed framlade herr S. A. Hedlund den 7 maj 1878 inför styrelsen ett förslag, som af densamma gillades³ och som innehöll en framställning till stadsfullmäktige med anhållan om ett anslag ur renströmska utdelningsfonden af 250,000 kronor till uppförande af ett nytt konstmuseum på fri tomt, »å någon af de tomter, som följa vester om den stora kungsportsavenyen, söder om tekniska skolans byggnad». Samtidigt inlämnade en annan styrelseledamot öfversten P. Melin ett förslag om anslag ur samma fond af 200,000 kronor »för uppförande af ett konstmuseum å den norra sidan af nuvarande musei öppna gårdsplan».

Båda förslagen blefvo af stadsfullmäktige afslagna,⁴ det förra på den grund, »att utredning saknades, huruvida 250,000 kronor skulle vara tillräckliga, för åstadkommande af en ändamålsenlig och värdig byggnad för museum», det senare emedan »det icke ansågs lämpligt».

Herr Hedlund öfverlämnade sedermera den 1 oktober 1879 såsom gåfva till museum af arkitekten Hans Hedlund uppgjorda ritningar till byggnad för ett nytt konstmuseum.

¹ Musei styrelses protokoll 30/10 1876.

² » » » 8/3 »

³ » » » 7/5 1878.

⁴ Stadsfullmäktiges » 19/12 »

Vid musei styrelses sammanträde den 14 mars 1882 framlade öfverste Melin ett nytt förslag, enligt hvilket man skulle af kronan söka erhålla full dispositionsrätt till hela kronans del af f. d. ostindiska magasins-huset, således äfven de lokaler, som åt telegrafverket voro upplåtna samt af staden likaledes full dispositionsrätt till dess andel af byggnaden. Dessutom skulle af staden söka utverkas dels fri lokal för telegrafstationen i någon af stadens fastigheter dels fri tomt för ny musei-byggnad och dels ett anslag af 400,000 kronor ur nästa renströmska utdelningsfond. Detta anslag samt en beräknad försäljningssumma af 500,000 kronor för det gamla huset skulle användas till uppförande af en fullständigt ny byggnad för museum. Förslaget vann icke styrelsens godkännande, emedan detsamma »i väsendtlig mån afvek från den utveckling, styrelsen hittills ansett vara den för Museum fördelaktigaste, neml. att först söka åstadkomma lokal för ett nytt Konstmuseum och sedermera en ny biblioteksbyggnad».¹

Utvidgade lokaler måste emellertid på något sätt erhållas, såvida icke musei utveckling skulle på ett betänkligt sätt hämmas.

Det gamla husets beskaffenhet gaf äfven anledning till bekymmer. Upprepade reparationer af isynnerhet yttertaket förorsakade dryga kostnader, och en särskild utgift af 3,200 kronor måste under 1883 göras för ombyggandet af den i flere hänseenden bristfälliga och osundt belägna vaktmästarebostaden i uthusbyggnaden.²

Då tiden för nästa utdelning ur renströmska fonden nalkades, beslöt musei styrelse därför den 7 februari 1883 att tillsätta en kommitté af framstående och för saken intresserade personer inom Göteborgs samhälle i ändamål att rådslå om de åtgärder, som kunde finnas lämpliga för att bringa planen rörande det tilltänkta konstmuseum till utförande.

I kommittén invaldes landshöfdingen greve Albert Ehrensvärd, grosshandlaren J. J. Ekman, grosshandlaren, doktor Oscar Dickson, grosshandlaren Olof Wijk, redaktören fil. doktor S. A. Hedlund, majoren Detlof Odelstierna, vice häradshöfdingen Theodor Berger, grosshandlaren J. W. Wilson, öfversten Paul Melin, kommandörkaptenen Emil Ekman, grosshandlaren Julius Lindström, fabrikören Pontus Fürstenberg, fil. doktor Victor Rydberg, grosshandlaren C. J. Brusewitz, fil. doktor Philip Leman,

¹ Musei styrelses protokoll 16/5 1882.

» » » 15/10 1883.

stadsarkitekten Victor von Gegerfelt, telegrafdirektören S. A. Schaar, grosshandlaren L. G. Bratt, öfverstelöjtnanten Hjalmar Pripp, vice häradshöfdingen J. G. Siljeström, redaktören fil. doktor Fredrik Åkerblom, kamreraren W. Berg, arkitekten Hans Hedlund, intendenten för musei konstafdelning Berndt Lindholm, bibliotekarien vid museum, fil. doktor Karl Warburg och musei ombudsman, kammarherren Magnus Lagerberg. Man var inom kommittén ense om nyttan och nödvändigheten af den ifrågasatta byggnaden, och med bifall af musei styrelse beslöt kommittén¹ att utfärda inbjudning till arkitekter inom och utom landet att täfla om ritningar till det nya konstmuseet. Af inkomna 11 täflingsritningar prisbelönades 6.

Under tiden hade emellertid nya förhållanden tillkommit, hvilka icke oväsentligt invercade på frågan om lämpligaste sättet för åvägbringande af tidsenliga och tillräckliga lokaler för museum.

På initiativ af sällskapet Gnistan, hvilket särskildt gjort konst och konstindustri till föremål för sin verksamhet, hade det nyligen bildade aktiebolaget Valand låtit uppföra sitt hus vid vasagatan, hvilket afsåg att bland annat inrymma de taflor, som hembjödös till Göteborgs konstförening och som dittills upptagit ett betydligt rum i musei tafvelgallerier. Till denna byggnad uti förhyrd lokal flyttades äfven musei rit- och målareskola 1886.

Samtidigt härmed hade en ny plan framkommit, hvilken sammanhänge med det af öfverste Paul Melin 1878 väckta förslaget. Planen afsåg att bibehålla museum på sin gamla plats och vinna nödig utvidgning förmedelst en byggnad å norra sidan af gårdsplanen, hvarmed de båda flyglarne komme att sammanbindas. I förslaget ingick äfven, att fasaden åt norra hamngatan skulle ombyggas och att hela den stora byggnadskomplexen skulle erhålla en värdig arkitektonisk karaktär. Ritningar för denna plan äfvensom kostnadsförslag, lydande å 500,000 kronor, voro uppgjorda af arkitekten Adrian Peterson. Ritningarna voro bekostade af grosshandlaren J. W. Wilson och öfverlämnades af honom såsom gåfva till museum, på samma gång han förklarade sig villig att för planens genomförande lämna ett bidrag af 100,000 kronor. Äfven friherre Oscar Dickson m. fl. personer voro villiga att med större eller mindre summor bidraga till ändamålet.²

¹ Musei styrelses protokoll 20/12 1883, 9/2, 23/3 och 13/4 1885.

² » » » 14/9 1885.

Vid samma tillfälle öfverlämnade redaktör S. A. Hedlund såsom gåfva till museum af arkitekten Hans Hedlund uppgjorda förslagsritningar till ett nytt naturhistoriskt museum.

Då vidare musei intender uti afgifna yttranden¹ enstämmigt förklarade, att ett betydligt ökad utrymme vore för museum af nöden, men icke kunde ena sig om sättet för byggnadsfrågans lösning, ansåg sig styrelsen böra »lämna frågan om den närmare anordningen af nya lokaler tillsvidare öppen» och aflät den 14 september 1885 till stadsfullmäktige en skrifvelse med anhållan: »det herrar stadsfullmäktige ville ur Renströmska utdelningsfonden för år 1885 lemna ett anslag af 300,000 kronor för utvidgning af musei samlingars lokaler, med förbindelse för styrelsen att, efter det frågan om anslaget blifvit afgjord, inkomma till herrar stadsfullmäktige med förslag till det byggnadsföretag, hvarom styrelsen kunnat ena sig».

Då förslaget upptogs till behandling hos stadsfullmäktige, funnos visserligen röster, hvilka talade för att anslag till museum skulle gifvas, likväl i den bestämda form, att medlen skulle användas dels till uppförande af en särskild byggnad för musei bibliotek och dels till bibliotekets och dess byggnads framtida underhåll, men då frågan den 30 december 1885 afgjordes, blef stadsfullmäktiges beslut:

»att ett anslag af 266,000 kronor ur utdelningsfonden beviljas styrelsen för Göteborgs Museum, att af styrelsen användas till sådana byggnadsföretag, som för beredande af ökad utrymme åt museets samlingar anses nödiga och af stadsfullmäktige efter särskild pröfning godkännas; med skyldighet för styrelsen att för anslaget förvaltning och användande för sitt ändamål ansvara och till stadsfullmäktige i behörig ordning afgifva redovisning.»

Museum hade genom detta anslag kommit ett steg närmare byggnadsfrågans lösning. Men ännu återstod likväl mycket. Såväl inom musei styrelse som bland för museum intresserade personer inom samhället var man ense därom att, hvilken väg man än valde till frågans slutliga afgörande, man först borde skaffa museum full äganderätt till gamla byggnaden.

I denna afsikt aflät musei styrelse i början af år 1886 skrivelser såväl till stadsfullmäktige i Göteborg som till Kungl. Maj:t.² Från sta-

¹ Musei styrelses protokoll 14/9 1885.

² » » » 11/1 och 8/6 1886.

dens myndigheter meddelades redan den 18 mars s. å. det beslut, »att stadens andel i det s. k. Ostindiska magasinshuset med tomter under n:o 59 i 5:e och n:o 19 i 6:e Rotarne skulle kostnadsfritt och med full eganderätt öfverlätas till Göteborgs Museum».¹

Upplåtelsen af kronans byggnadshälfv blef däremot icke så lätt vunnen. Först efter flerårig underhandling blef frågan i denna del afgjord.

Uppå musei styrelses framställning förklarade Kungl. Maj:t uti nådigt bref af den 21 maj 1886 med riksdagens den 12 s. m. lämnade bifall, att kronans andel af f. d. ostindiska kompaniets hus skulle till Göteborgs stad öfverlätas »på vilkor

att den skulle användas för musei ändamål, så att försäljning, pantförskrifning eller utbyte deraf icke utan Vårt tillstånd finge ske; att de i byggnaden till statens och Stora Nordiska Telegrafbolagets telegrafstationer samt till förrådsrum för telegrafmateriel med mera använda lokaler, tillökade med antingen de i byggnadens östra flygel belägna två större rum, hvilka begagnats till ritsalar, eller annat däremot svarande utrymme i huset efter Vårt bestämmande för all framtid till Telegrafverket kostnadsfritt upplätes att med oinskränkt nyttjanderätt och fritt förfogande såsom Telegrafstyrelsen funne för ändamålet lämpligt af verket innehafvas, derest icke andra till läge och utrymme fullt tjenliga lokaler, som af Oss godkändes, blefve af staden, likaledes kostnadsfritt för staten till samma ändamål upplåtna, samt att staden på lämpligt ställe tillhandahölle kronan ett fullgodt magasin för upplag af minst 20,000 kubikfot oriad spannmål».

Sedan drätselkammaren den 7 september 1886 begärt musei styrelses yttrande öfver ett förslag till aftal mellan kronan och staden, som af Kungl. Maj:ts befallningshafvande upprättats i enlighet med nämnda kungl. bref, tillsatte styrelsen en kommitté, bestående af herrar landshöfdingen greve G. Snoilsky, redaktören S. A. Hedlund, grosshandlaren J. W. Wilson, borgmästaren G. Svanberg och fil. doktorn Ph. Leman för att taga detta kontraktsförslag och »hela frågan om det för Musei utvidgning nödiga byggnadsarbetet i betraktande och derom afgifva utlåtande».²

¹ Magistratens protokoll 19/3 1886.

² Musei styrelses protokoll 13/9 1886.

Efter tillstyrkan af kommittéen förordade styrelsen i skrifvelse den 11 oktober 1886 antagande af kontraktet. Men sedan drätselkammaren under den 11 därpå följande januari uttalat betänkligheter, hufvudsakligen på den grund att det sista kungl. brefvet och i följd däraf kontraktet gjorde väsentliga inskränkningar i de medgifvanden, som lämnats museum i kungl. brefven af den 24 april 1864 och 12 april 1872, och då, såsom i det följande skall visas, icke ringa svårigheter mötte i fråga om vinnande af telegrafstationens lokal för musei ändamål, beslöt musei styrelse sedermera att föreslå stadsfullmäktige att icke antaga kontraktsförslaget.¹

För att emellertid af Kungl. Maj:t kunna utverka gynnsammare villkor för öfverlåtelse på museum af kronans del i ostindiska magasinshuset, hade redan på våren 1887 underhandlingar blifvit inledda med kungl. telegrafverket i afsikt att genom anskaffande af ny lokal för telegrafstationen i Göteborg för museum erhålla full dispositionsrätt äfven öfver de lägenheter, som af nämnda ämbetsverk i byggnaden innehades.²

Under det att dessa underhandlingar pågingo och syntes fordra lång tid för vinnande af ett önskad resultat, blef behovet af större utrymme och af för musei samlingar bättre tillgodosedda lokaler allt mera kännbart.

Någon utväg måste därför sökas för att åtminstone tillsvidare afhjälpa det mest trängande behovet.

Den frikostighet från enskilde personers sida, som så ofta förut lämnat museum en hjälpsam hand, förde institutionen äfven ur detta svåra trångmål. Då musei styrelse i likhet med byggnadskommittéen den 12 december 1887 fann den plan till gamla husets ombyggnad, som arkitekten Adrian Peterson 1885 uppgjort, medföra alltför stora kostnader, för att kunna antagas, anhöll grosshandlaren J. W. Wilson att till uppförande af en tvärbyggnad å musei tomt längs med köpmansgatan få såsom gåfva öfverlämna de 100,000 kronor, som han förut förklarat sig villig lämna till utförande af nyssnämnda af arkitekten Peterson utarbetade ombyggnadsplan. Musei styrelse mottog med tacksamhet den frikostiga gåfvan³ och uppdrog åt arkitekten Hans Hedlund att för byggnaden uppgöra fullständiga ritningar.⁴ Omständigheterna gjorde

¹ Musei styrelses protokoll 11/4 1888.

² » » » 9/5 1887.

³ » » » 20/12 »

⁴ » » » 16/1 1888.

likväl, att byggnadsarbetet tillsvidare måste uppskjutas. Uti den vid köpmansgatan belägna uthuslängan, som skulle lämna rum för den tilltänkta byggnaden, hade telegrafstationen åtskilliga magasin. Då museum nu satte i fråga att få tillbyta sig dessa magasin mot andra lägenheter i hufvudbyggnaden, sammanföll detta ärende med de vidlyftiga underhandlingar, som sedan länge pågått i och för utlösande af samtliga telegrafstationens lägenheter. I skrifvelse till konungens befallningshafvande den 7 februari 1888 inlade kungl. telegrafstyrelsen till och med protest emot, att tillbyggnaden utfördes, innan frågan om musei dispositionsrätt till hela kronans byggnadshälfv blifvit fullständigt afgjord.¹

Till tidens vinnande och för att erhålla utredning i fråga om möjligheten att för museum anskaffa en ny, till alla delar tidsenlig byggnad på fri tomtplats inom staden, tillsatte musei styrelse den 18 maj 1888 på förslag af redaktör S. A. Hedlund en nybyggnadskommitté, bestående af herrar öfversten Paul Melin, redaktören S. A. Hedlund och kamreraren M. Olbers med uppdrag att utarbета program till täflan mellan arkitekter för uppgörande af förslagsskisser och kostnadsberäkningar för en museibyggnads uppförande i den s. k. vasaparken vid vasagatan.² Kostnaden för hela byggnadsarbetet fick enligt programmet icke öfverstiga 1,200,000 kronor. Vid täflingstidens utgång inlämnades 13 st. ritningsprojekt, af hvilka 3 prisbelönades. Kostnadsberäkningarna utvisade likväl vid företagen granskning, att en tidsenlig byggnad icke kunde uppföras under 1,530,000 kronor.

Samtidigt hade de med kronan inledda underhandlingarna om full dispositionsrätt till kronans andel i ostindiska magasinshuset slutligen, efter närmare två år krönts med framgång. Efter det musei styrelse, såsom förut omtalats, i början af år 1888 afstyrkt antagandet af det kontraktsförslag, som af Konungens befallningshafvande i öfverensstämmelse med kungl. brefvet den 21 maj 1886 upprättats för öfverlåtelse af nämnda byggnadsdel till museum, hade stadsfullmäktige den 9 maj 1888 tillsatt en särskild beredning för att underhandla med kungl. telegrafstyrelsen i fråga om lokal för telegrafstation i Göteborg. Denna beredning, bestående af herrar borgmästaren G. Svanberg, fil. doktorn Ph. Leman, öfversten Paul Melin, telegrafdirektören Sten Schaar och grosshandlaren Pontus Fürstenberg, uppgjorde med kungl. telegrafstyrelsen

¹ Musei styrelses protokoll 13/2 1888.

² » » » 18/6 »

ett bytesförslag, enligt hvilket till telegrafstation skulle i st. f. lokalen i ostindiska magasinshuset med full äganderätt till kronan öfverlätas hus med tomt under n:o 35 i stadens 2:a rote, f. d. auktionskammaren.¹

Sedan musei styrelse den 29 mars 1889 utfäst sig att i ersättning för nämnda hus med tomt till stadskassan inbetala 100,000 kronor af de ur renströmska fonden vid 1885 års utdelning till musei byggnadsföretag anvisade medel, afläto stadsfullmäktige den 17 april s. å. till konungens befallningshafvande en skrivelse för vinnande af Kungl. Maj:ts bifall till nytt och förändradt aftal i och för erhållande af kronans del i f. d. ostindiska kompaniets hus för musei ändamål och räkning.

Då öfverenskommelsen med kungl. telegrafverket sålunda var träffad, fanns intet hinder för att genom uppförande af den tilltänkta nybyggnaden längs med köpmansgatan tillgodose det numera oafvisliga behovet af ökad utrymme för musei samlingar. En byggnadskommitté tillsattes, bestående af herrar landshöfdingen, greffe G. Snoilsky, öfversten P. Melin, fil. doktor Ph. Leman, redaktören S. A. Hedlund och grosshandlaren J. W. Wilson.² Till kontrollant för arbetet utsågs arkitekten Hans Hedlund. Med byggmästarefirman N. Anderson & Co. uppgjordes kontrakt om själfva byggnadsarbetet till belopp af 81,500 kronor.³ Göteborgs mekaniska verkstad åtog sig att för 12,800 kronor leverera värmeledning. Gifvare, som önskade vara okänd, lät bekosta alfreskomålningar å byggnadens fasad mot gården.

I samband med nybyggnaden företogs i början af år 1890 vissa förändringar i användningen af lokaler i gamla huset.

Intendentbostaden till vänster om stora trappan i första våningen indrogs, och i stället lämnades hyresersättning till innehafvaren. Bostadens lägenheter anordnades, två rum med kassahvalf åt gatan till musei byrå (bil. III, 1 o. 2), och två rum med kök m. m. åt gården till vaktmästarebostad (bil. III, 3—6). Gamla byrån (bil. IV, 6 o. 7) uppläts till biblioteket. Ett större rum, med hvalf innanför, åt gatan till vänster om stora trappan i andra våningen (bil. IV, 1 o. 3) uppläts till arbetsrum åt intendenten för zoologiska afdelningen, och mineralogiska samlingarna, som under någon tid där varit inhysta, flyttades till norra delen af östra flygelns första våning (bil. III, 18 o. 19), som, sedan ritskolan flyttats till

¹ Stadsfullmäktiges handlingar n:r 34, 1889.

² Musei styrelses protokoll 20/5 1889.

³ » » » 29/7 »

»Valand», provisoriskt användts för etnografiska samlingar. Dessa sistnämnda flyttades till södra delen af första våningen i västra flygeln (bil. III, 20), hvilken lokal året förut blifvit tillgänglig för musei ändamål. Denna var den sista lägenhet inom byggnaden, som i enlighet med första planen för museum varit upplåten till utställande af fabriks- och industrialster, sedan de vetenskapliga och konstsamlingarna inkräktat allt öfrigt utrymme, utom källarlokalerna i bottenvåningen, hvilka fortfarande uthyrdes till enskilde. Då fråga väcktes, att den utställning af möbler, som under några år upptagit lokalen, skulle stängas, gjorde handtverks- och industriföreningen erinran därom, att museum ägde skyldighet att tillhandahålla lokal för slöjdexpositioner,¹ men magistraten beslöt likväl den 7 maj 1889, att nämnda skyldighet, som ålåg museum såsom vederlag för af f. d. hallkassan under år 1864 erhållna 50,000 rdr, skulle upphöra.

På våren 1891 var nybyggnadsarbetet fullbordadt. Sedan samlingar blifvit inflyttade och ordnade, öppnades byggnaden med en högtidlig invigning den 15 maj nämnda år. Mellan musei olika afdelningar voro lokalerna då fördelade på följande sätt:²

Zoologiska afdelningen: hela västra flygeln jämte arbetsrum för intendenten i andra våningen åt norra hamngatan och för konservatorn i bottenvåningen af nya byggnaden (bil. III, 20—25; IV, 1—4 o. 19; V, 3—5 o. 12);

Historiska afdelningen: östra flygelns mellersta våning och två rum i samma våning åt norra hamngatan samt tre rum i nya byggnadens nedre våning åt köpmansgatan (bil. IV, 5, 8—18, 24—26);

Konstafdelningen: öfversta våningen af nya byggnaden till tafvelgallerier, västra galleriet och fotografiska atelieren i huset vid norra hamngatan till gipsafgjutningar (bil. V, 1, 6, 17—24);

Myntkabinettet: tre salar och arbetsrum i nya byggnadens nedre våning (bil. IV, 20—23);

Mineralogiska afdelningen: nordligaste delen af första våningen i östra flygeln (bil. III, 18 o. 19);

Botaniska afdelningen inrymdes tillsammans med den zoologiska;

Biblioteket: öfversta våningen af östra flygeln samt i byggnaden vid norra hamngatan östra galleriet i öfversta och till arbetsrum två rum åt gården i andra våningen (bil. IV, 6 o. 7; V. 7, 8, 10, 13—16).

¹ Musei styrelses protokoll 18/4 1887.

² » » » 18/10 1890.

En förändring häruti företogs vid slutet af 1891, då historiska afdelningen omorganiserades. Nya historiska afdelningen med myntkabinettet bekom därvid hela nedre våningen i nybyggnaden (bil. IV, 20—26) och konstindustriella och etnografiska afdelningen alla öfriga lägenheter, som förut tillhört gamla historiska afdelningen¹.

Redan innan man sålunda i och med tillbyggnaden erhållit en sedan långt tillbaka nödvändig ökning i utrymme för musei samlingar, hade underhandlingarna med kronan för vinnande af fri dispositionsrätt öfver kronans hälft af gamla byggnaden ledt till ett likaledes länge motsedt resultat. I enlighet med kungl. bref af den 2 maj 1890, underskrefs den 31 mars 1891 följande, af musei styrelse gillade,² bytesaftal³ mellan kronan och Göteborgs stad:

»Konungens Befallningshafvande afhänder härigenom Kongl. Maj:t och Kronan dess andel i förra ostindiska kompaniets fastighet, hus och tomter under n:r 59 i femte och n:r 19 i sjetten roten af Göteborgs stad, och öfverlåter nämnda fastighetsandel till staden Göteborg med den rätt, Kongl. Maj:t och Kronan densamma innehar.

Drätselkammaren å sin sida afhänder härigenom Göteborgs stad och öfverlåter med full eganderätt till Kongl. Maj:t och Kronan stadens fastighet, hus och tomt under n:r 35 i stadens andra rote.

För detta byte äro följande villkor bestämda:

1:o) Den del af Kronans till staden öfverlåtna fastighetsandel, som icke består af telegrafverkets och nordiska telegrafbolagets nuvarande lokaler, får genast af staden tillträdas. Sagda lokaler öfverlemnas deremot till staden senast tolf månader efter den dag, då Kronan tillträdtt stadens ifrågavarande fastighet n:r 35 i andra roten.

2:o) Sistnämnda fastighet öfverlemnas till Kongl. Maj:t och Kronan i befintligt skick, fri från alla gravationer, å den dag, som infaller tolf månader efter detta aftals underskrifvande af drätselkammaren.

3:o) Den till staden öfverlåtna fastighetsandelen eller det vederlag, som genom försäljning eller annorledes kan därför er-

¹ Musei styrelses protokoll 29/9 1891.

² » » » 8/9 1890.

³ Stadsfullmäktiges protokoll 25/9 och 30/10 1890.

hållas, får endast användas för Göteborgs musei ändamål och räkning.

4:o) Försäljning, pantförskrifning eller byte af denna fastighetsandel får verkställas utan Kongl. Maj:ts särskilda nådiga tillstånd.

5:o) Den genom nådiga brefvet den 24 april 1863 Göteborgs museum för evärdlig tid förunnade nyttjanderätt till fastighetsandelen upphör samtidigt med stadens tillträde deraf.

6:o) Det åligger staden, att vid anfordran på lämpligt ställe i Göteborg tillhandahålla Kronan ett fullgodt magasin för upplag af minst tjugotusen kubikfot oriad spanmål.

Genom detta aftal blef staden ägare af kronans andel i ostindiska magasinshuset, hvilket dock fick användas endast för musei ändamål och räkning. Därjämte öfverflyttades på staden den skyldighet, som förr ålegat museum, att vid anfordran tillhandahålla kronan spanmålsupplag.

Lagfart å fastighetsandelen beviljades af stadens rådhusrätt den 26 oktober 1891. Därvid företeddes bland annat mättningsbevis, enligt hvilket de tomter, som upptagas af hela byggnadskomplexen, hålla mot norr 69 meter, mot öster 55 meter 40 centimeter, mot söder 68 meter, 20 centimeter och mot väster 55 meter 70 centimeter.

Enligt musei styrelses förutnämnda förbindelse af den 29 mars 1889, utbetalades den 14 mars 1892 till stadskassan såsom en följd af bytet 100,000 kronor ur musei renströmska byggnadsfond. Genom särskild öfverenskommelse med kungl. telegrafverket fick telegrafstationen, sedan museum emottagit huset den 10 april 1893, kvarstanna i museibyggnaden till den 1 därpå följande maj.

* * *

Sedan bytesaftalet på våren 1891 i hufvudsak blifvit afslutadt, var tidpunkten inne för att efter 30 år skaffa Göteborgs museum ett tidsenligt hem. Vid musei styrelses sammanträde den 12 oktober s. å. framlade musei ombudsman en längre utredning öfver byggnadsfrågan och påvisade, att, om samlingarna numera vunnit ett godt utrymme, lokalerna likväl voro sådana, att de icke närmelsevis kunde anses fylla de kraf, som ställas på tidsenliga museilokaler. Intendenterna hade vid upprepade tillfällen fäst uppmärksamheten därpå, att den gamla byggnadens dåliga

beskaffenhet kunde medföra stor fara för samlingarna, och musei revisorer hade år efter år påpekat det ringa skydd mot eldfara, som gäfves samlingarna i en delvis med trätrappor och gamla kakelugnar försedd byggnad.

Musei styrelse tillsatte då en beredning af följande ledamöter: herrar grosshandlarne Pontus Fürstenberg, Aug. Röhss och Aug. Carlson, öfverste-löjtnanten Axel Braune och byggmästaren F. O. Peterson med uppdrag att afgifva en fullständig utredning öfver lämpligaste sättet till byggnadsfrågans lösning.

Efter en grundlig undersökning af alla till frågan hörande förhållanden, tog beredningen till särskild pröfning de olika vägar till frågans afgörande, som sedan långt tillbaka haft målsmän såväl inom musei styrelse som bland allmänheten. Dessa vägar voro:

antingen att för någon af hufvudsamlingarna uppföra en ny byggnad och låta öfriga samlingar kvarstanna inom det gamla huset, eller att uppföra en ny och för alla samlingarna tillräcklig byggnad, eller att fullständigt ombygga och för samlingarna bibehålla den gamla byggnaden.

Det första alternativet ansåg beredningen allt annat än lämpligt. »En eller annan museiafdelning skulle visserligen derigenom vinna tidsenliga lokaler, men de öfriga finge under en obestämd och lång framtid stanna kvar i den gamla byggnaden, som då i saknad af medel fortfarande skulle vidlås af nuvarande brister och ställa de der kvarstannande samlingarna inför samma olägenheter, främst den eldfara, som alltjämt hotar». Rörande det andra alternativet kom beredningen »till den fasta öfvertygelse, att en ny museibygnad i Göteborg, fullt inredd och färdig att emottaga samlingar, skulle kräva en totalkostnad med säkerhet betydligt öfverstigande en och en half million kronor; och detta under förutsättande, att vederbörande uppläte kostnadsfri tomt».

Musei tillgångar för byggnadsföretag skulle icke kunna »uppbringas till mera än två tredjedelar af ofvan nämnda behovet».

Återstod sålunda den tredje utvägen eller ombyggnad. För utarbetande af ett fullständigt förslag härtill, utlystes täfling mellan arkitekter, hvilken resulterade i nio olika projekt, af hvilka tre prisbelönades.

I ett den 28 april 1892 afgifvet betänkande påpekade beredningen, att den gamla byggnaden i och för endast nödtorftigt underhåll skulle betinga en kostnad af öfver 75,000 kronor, och föreslog musei styrelse att hos stadsfullmäktige göra framställning om att få använda det 1885

till museum lämnade anslaget ur renströmska utdelningsfonden till restaurerande af f. d. ostindiska kompaniets hus efter den plan, som i hufvudsak angafves uti ett prisbelönt täflingsprojekt, som af arkitektfirman Hedlund och Rasmussen utarbetats.

De fördelar, som man med förslaget ville vinna, voro följande:

en monumental fasad, mot norra hamngatan, i tysk renässansstil,

en museivärdig vestibul, som medelst ett galleri öfver gården skulle bereda direkt samband med nybyggnaden vid köpmansgatan och plats för statuar, samt

i allmänhet en genomgripande förändring af samtliga lokaler, för ett tidsenligt ordnande af samlingarna och för undanrödjande af byggnadens eldfarlighet.

Med förslaget följde yttranden från musei intendenten och styrelsen för stadsbiblioteket (musei och högskolans förenade bibliotek), hvilken senare uttalade önskvärdheten af, att biblioteket utflyttades till särskild lokal, ehuru styrelsen icke redan då ansåg sig »kunna afgifva något mera detaljeradt förslag rörande lämpligaste sättet för anskaffande af nytt bibliotekshus». Äfven bifogades fullständiga kostnadsberäkningar, utvisande, att ombyggnaden skulle kunna genomföras »med de medel, som kunna stå museum till buds».

Då förslaget den 28 december 1892 i musei styrelse förekom till behandling, uttalades likväl af ett mindretal den åsikt, att med ombyggnaden endast skulle vinnas ett ofullständigt resultat, hvarför byggnaden endast borde med särskild hänsyn till eldfarligheten undergå en nödvändig reparation.

I enlighet med flertalets åsikt hemställde styrelsen i skrifvelse till stadsfullmäktige den 14 januari 1893, att till husets ombyggnad i hufvudsaklig öfverensstämmelse med beredningens förslag skulle få användas återstoden af det till museum till byggnadsföretag 1885 lämnade anslag ur renströmska fonden; hvarvid styrelsen likväl ansåg sig skyldig fästa stadsfullmäktiges uppmärksamhet på att »bifall till den gjorda framställningen ovilkorligen förutsätter, att vid nästa snart förestående utdelning ur Renströmska fonden till Göteborgs stadsbibliotek lemnas anslag för uppförande af en särskild byggnad». Med hänsyn till mindretalets yrkande hemställde styrelsen därjämte, att för den händelse stadsfullmäktige icke skulle godkänna ombyggnadsförslaget, dock måtte medgifvas, att af musei renströmska byggnadsfond finge användas cirka 60,000 kronor »till ut-

förande af de reparationer, som beredningen i sitt förslag framhållit såsom alldeles nödvändiga till husets underhåll och samlingarnas bevarande och vård».

Stadsfullmäktige öfverlämnade¹ ärendet för utlåtande till en beredning, bestående af herrar grosshandlarne Aug. Röhss och Aug. Carlson, rådmannen J. G. Siljeström, stadsnotarien E. Trana och med. doktorn Rob. Fries.

Beredningen icke blott tog musei styrelses ombyggnadsförslag till granskning utan uppgjorde äfven med förändring af vissa hufvuddelar i detta förslag en fullständigt ny plan, hvilken isynnerhet afsåg att »i görligaste måtto aflägsna byggnadens inre eldfarlighet» och att verkställa »all nödvändig reparation och uppsnyggning af byggnaden», så att densamma kunde »lemna fullt tillräckligt utrymme för en jämn tillväxt af samlingarna under en tidrymd af minst tjugo år».

Såsom förändringsarbeten af större vikt framhöllos särskildt påbyggande af fasaden mot norra hamngatan med s. k. attika och utbytande af samtliga bjälklag af trä mot järnbjälkar och betonhvalf. I sitt till stadsfullmäktige den 8 maj 1893 afgifna utlåtande föreslog beredningen att, med afslag å musei styrelses förslag, styrelsen skulle bemyndigas att utaf musei renströmska byggnadsfond använda »högst 163,000 kronor till förbättringar och reparationer å f. d. Ostindiska kompaniets hus i hufvudsaklig öfverensstämmelse med det af beredningen aflemnade kostnadsförslaget», hvarjämte tvänne af beredningens ledamöter hemställde, att ytterligare af samma fond skulle få användas 57,000 kronor, till uppförande af ny vestibul och trappuppgång samt galleri öfver gården äfvensom till upptagande af en del fönster åt gården för åstadkommande af tillräcklig belysning och till dekorering af fasaden mot norra hamngatan med äkta sten i st. f. puts.

Stadsfullmäktige remitterade den 25 maj 1893 detta beredningens förslag till musei styrelse för vidare yttrande. Då ärendet den 29 samma månad förekom till behandling hos styrelsen, anfördes emot förslaget åtskilliga anmärkningar, för hvilkas bedömande styrelsen ansåg lämpligt att tillsätta en kommitté af fackmän med särskildt uppdrag att yttra sig öfver sådana delar af ombyggnadsplanen, hvari musei styrelses förslag af den 14 januari och det förslag, som afgifvits af stadsfullmäktiges beredning, voro från hvarandra skiljaktiga. Till ledamöter i denna kommitté utsågos intendenten vid nationalmuseum fil. doktorn Gustaf Upmark,

¹ Stadsfullmäktiges protokoll 11/2 1893.

ombudsmannen vid Göteborgs museum, kammarjunkaren Carl Lagerberg samt arkitekterna J. E. Leo, Adrian Peterson och Ernst Krüger.

För denna kommitté blef det slutligen möjligt att uppgöra ett förslag, hvarom de olika meningarna kunde enas till lösande af musei byggnadsfråga.

Kommittéen företog en grundlig undersökning af byggnaden och en fackmässig granskning icke blott af de hufvudpunkter, hvari ombyggnadsförslagen voro hvarandra olika, utan äfven af de olika kostnadsberäkningarna, bland hvilka de af beredningen uppgjorda syntes kommitterade »mycket knappt tilltagna». Uti sitt i september 1893 afgifna betänkande angaf kommittén i vissa hufvuddrag den plan, som borde iakttagas i och för ombyggnaden och påpekade därvid särskildt:

att för fasadens ordnande mot norra hamngatan man hvarken borde följa det af musei styrelse förordade förslaget, som afsåg en restaurering i tysk renässansstil, lika litet som en förändring af byggnadens konturer genom en påbyggnad i form af attika, som stadsfullmäktiges beredning föreslagit, utan fast hellre söka bevara den karaktär af lugn värdighet, som byggnaden ägde i sitt dåvarande skick, och som var förbunden med betydelsefulla historiska hågkomster från ostindiska kompaniets dagar. Man borde genom en »måttfull och passande dekoration söka gifva något mera lif och omvexling åt de enformiga ytorna» efter förebilder hämtade »inom den klassiska senrenässansen;»

att man icke borde uppföra en ny modern vestibul utan genom vissa förändringar söka ombygga den gamla hufvudingången, så att den blefve »öfverensstämmande med byggnadens karakteristiska och gammalmodiga stil;»

att galleriet öfver gården icke borde ifrågakomma, enär detsamma oafsedt kostnaden skulle inverka störande på gårdsfasaderna, särskildt med hänsyn till belysningen i sidoflyglarna;

att i motsats till båda de förslag, som förelågo, byggnadens öfversta våning borde påbyggas endast åt gårdssidan till vinnande af mera utrymme och till undvikande af större takfönster;

att, rörande bjälklagen, de af beredningen tilitänkta järnbjälkarna med betonhvalf »ur rent praktisk synpunkt» icke kunde tillstyrkas, utan de gamla ovanligt solida bjälklagen behållas.

Med betänkandet följde dels af arkitekterna Hedlund och Rasmussen, i enlighet med af kommitterade lämnade anvisningar, uppgjorda ritningar och arbetsdevis, dels ett af byggmästarefirman A. Krüger & son garan-

teradt kostnadsförslag, slutande å 215,147 kronor 75 öre och dels en detaljerad plan för lokalernas fördelning mellan de olika afdelningarna.

Liksom de båda föregående ombyggnadsförslagen var äfven detta betänkande grundadt på en utflyttning af stadsbiblioteket ur byggnaden; och kommitterade ansågo sig såsom den lämpligaste vägen härför böra tillstyrka, att i och med museihusets ombyggande biblioteket flyttades till förhyrd lokal, till dess att egen byggnad kunde för detsamma erhållas.

Den 16 oktober 1893 behandlades kommitterades förslag uti musei styrelse och godkändes, hvarefter styrelsen öfverlämnade detsamma till stadsfullmäktige med anhållan att stadsfullmäktige, med afslag å såväl styrelsens förra som å stadsfullmäktiges berednings förslag, ville medgifva

»att styrelsen för Göteborgs Museum må till förbättringar och reparationer af f. d. Ostindiska kompaniets hus i hufvudsaklig öfverensstämmelse med det af styrelsens kommitterade i September månad 1893 afgifna betänkande, äga att af det år 1885 till museum ur Renströmska utdelningsfonden beviljade anslag använda ett belopp af högst 215,000 kronor; samt att styrelsen af räntan å berörda anslag må få använda erforderligt belopp till bestridande af flyttnings- och hyreskostnader för stadsbiblioteket, intill dess detta kan blifva inrymdt i särskild för detsamma anskaffad byggnad».

Den 2 november 1893 biföllo stadsfullmäktige denna framställning med det tillägg i sista punkten att för de nämnda räntemedlen äfven finge bekostas inredning i den lokal, som för biblioteket förhyrdes, samt lokalens uppvärmning äfvensom nödig betjäning under hyrestiden.

Musei byggnadsfråga var därmed afgjord. Efter en tidrymd af öfver femton år hade man ändtligen lyckats nå det mål, för hvilket tio olika, fullständiga förslag blifvit uppgjorda och icke mindre än åtta kommittéer och beredningar arbetat.

Åtgärder vidtogos ofördröjligen till arbetets utförande. Vid musei styrelses sammanträde den 13 november 1893 tillsattes en byggnadskommitté, bestående af herrar, ledamöterna i styrelsen, grosshandlarne Pontus Fürstenberg och August Carlson, musei ombudsman, kammarjunkaren Carl Lagerberg samt arkitekten J. E. Leo och v. häradshöfdingen Algot Carlander.

Den därpå följande 11 december uppdrog styrelsen åt herrar borgmästaren Gustaf Svanberg, direktören Max Olbers, kammarjunkaren Carl

Lagerberg, stadskamreraren Peter Andréén och bibliotekarien Lars Wählin att söka förhyra en lämplig lokal för stadsbiblioteket.

Byggnadskommittén trädde genast i verksamhet. Åt arkitekten Yngve Rasmussen, som utsågs till kontrollant för de blifvande byggnadsarbetena, uppdrogs att utarbeta detaljritningar för arbetenas utförande i enlighet med den af stadsfullmäktige godkända byggnadsplanen och i samråd med musei ombudsman och intendenten. Ritningarna fastställdes af stadens byggnadsnämnd den 7 december 1893 (bil. VI—IX).

Entreprenadkontrakter uppgjordes med byggmästaren F. O. Peterson om själfva ombyggnadsarbetets utförande emot 163,594 kronor 24 öre, och med firman Gegerfelt och Weijdling om införande af värmeledning emot 29,000 kronor.

Under ombyggnadens fortgång blefvo åtskilliga oförutsedda arbeten nödvändiga och förorsakade ett öfverskridande af förutnämnda entreprenadbelopp. De väsendtligaste af dessa arbeten voro inredningen af lokalerna för hvalpreparaterna, utbyte af en del med röta behäftade bjälkar, samt vissa förändringar inom stora vestibulen såsom förstärkning med järnbjälkar, m. fl. arbeten, hvilka sakkunnige ansågo vara af den vikt, att de icke kunde underlåtas.

Sedan stadsbiblioteket under maj månad 1894 förflyttats till förhyrd¹ lokal i huset n:r 15 vid södra hamngatan, n:r 36 i 5:te roten, börjades omedelbart ombyggnadsarbetet inom östra flygeln och fasadbyggnaden vid norra hamngatan. De i denna del af huset uppställda samlingarna magasinierades uti nya byggnaden vid köpmansgatan. Endast tafvelgallerierna höllos för allmänheten öppna, till dess att äfven dessa under arbetets fortgång sommaren 1895 måste stängas och användas till magasin.

Musei ombudsman fick i uppdrag att afresa till Danmark och norra Tyskland för att inom muséer därstädes närmare studera nyaste modeller till montrar och inredningar samt i allmänhet tidsenligaste sätt för uppställande och ordnande af museisamlingar. Enligt de ritningar och anvisningar, som sålunda erhöles, afslutades kontrakter med snickerifirman C. D. Elfvin & Co. samt E. Thordéns möbelfabrik om leverans af en del erforderliga skåp och montrar.

Bland andra viktigare i entreprenadkontrakten icke upptagna detaljarbeten kunna nämnas vattenledningar, inledda af herrar Ramberg och Bauer efter af stadens brandchef gifna föreskrifter, elektriska ledningar,

¹ Musei styrelses protokoll 8/1 1894.

utförda af herrar Edvin Andréén & Co., brandredskap levererade af ingenjören G. Matthiesen, modeller till dekorativa stenpartier å hufvudfasaden och i vestibulen, utarbetade af herrar Junghänel och Richter.

För dekorerings af större tomma ytor å gårdsfasaderna uppdrogs åt skulptörerna Edvard Brambeck och Ingel Fallstedt att utföra porträttmedaljonger af följande representanter för vetenskap och konst:

Carl von Linné, Johan Jakob Berzelius, Elias Fries, David Klöcker von Ehrenstrahl, Nicodemus Tessin d. y., Johan Tobias Sergel, Sven Nilsson och Bror Emil Hildebrand.

Bland medaljongerna uppsattes äfven en större, rikt ornerad tafla med inskrift: ÅT VETENSKAPEN OCH KONSTEN OMBYGD UNDER KONUNG OSCAR II^s TJUGUTREDJE REGERINGSÅR. I vestibulen anordnades ett monument öfver Sven Renström, porträttmedaljong och tafla med inskrift: HANS GÅFVA TILL GÖTEBORGS STAD ÖPPNADE ETT VÄRDIGT HEM ÅT MUSEI SAMLINGAR.

Dessa dekorationer blefvo gjutna i zink och på galvanisk väg bronserade af konstgjutaren A. Watervall.

Såsom en erkänsla åt musei stiftare och förnämste donatorer uppsattes äfven i vestibulen tvänne marmortaflor, hvarå inhuggits, å den ena namnen:

Olof Immanuel Fåhræus
Sven Renström
James J:son Dickson
Niklas Westring
Albert Ehrensverd
John West Wilson
Pontus Fürstenberg

och å den andra:

Sven Adolf Hedlund
August Wilhelm Malm
Oscar Dickson
Bengt Erland Dahlgren
Robert Dickson
Paul Melin
August Röhss

Vestibulens förnämsta prydnad utgöres af trenne freskomålningar, utförda af artisten Georg Pauli på bekostnad af herr Pontus Fürstenberg.

Den mellersta af dessa målningar upptager väggpartiet öfver stora ingångsdörren till gården och framställer i bakgrunden en vy öfver Göteborg med det gamla ostindiska magasinshuset under ombyggnad, hvarjämte å ömse sidor om dörrfodret äro placerade allegoriska figurer, representerande vetenskap och konst. De tvänne andra målningarna, upptagande större sidofält, lämna allegoriska framställningar ur byggnadens historia, den vänstra en bild af dess första användande för handel och sjöfart, den högra af dess upplåtande för vetenskap och konst.

En dyrbar gåfva till byggnadens prydnad har äfven lämnats af herr August Röhss i fem större målade glasfönster till en särskildt anordnad sal för kyrkoföremål. Dessa fönster äro utförda af artisten Reinhold Callmander och framställa bilder af följande nordiska helgon: S:t Erik, S:t Olof, S:t Sigfrid, S:t Göran och S:ta Birgitta.

I och för byggnadens aptering för de olika afdelningarna har byggnadskommittén i hufvudsak följt den plan, som af musei beredning 1893 i september månad framlades inför styrelsen.

Fördelningen af lokalerna är upprättad med särskild hänsyn till önskvärdheten att kunna förlägga de olika hufvudafdelningarna i hvar sin skilda del af byggnaden, hvarigenom vunnits den fördel att isolering med brandmurar och järndörrar blifvit lättare att genomföra. Största förändringen i samlingarnas uppställning består däri, att zoologiska afdelningen förflyttats från västra till östra flygeln. Denna flyttning har företagits, dels för att kunna i östra flygeln, som först ombyggdes, direkt uppställa de dyrbara och rikhaltiga zoologiska samlingarna, hvilka sålunda icke behöfde rubbas mera än en gång, och dels för att kunna vinna tafvelgallerier med sidoljus i västra flygeln, som har en jämnare och för taflor mera lämplig belysning än den den östra.

Lokalfördelningen mellan afdelningarna (bil. VII—IX) har sålunda blifvit:

Zoologiska afdelningen: hela östra flygeln, däraf nedersta våningen till höger om trappan för skelettsamlingen, till vänster, en sal genom tvänne våningar med galleri i den öfre, för hvalpreparaterna och fisksamlingen, mellanvåningen till höger om trappan för däggdjurssamlingen, till vänster ett galleri för spritpreparater, öfversta våningen, en större sal mot gården och två åt gatan, alla med gallerier, hufvudsakligen afsedda för fogelsamlingen,

en sal i östra delen af fasadbyggnadens öfversta våning mot norra hamngatan inrymmer insektssamlingen samt

Botaniska afdelningens samlingar.

Historiska afdelningen med myntkabinettet:

större delen af byggnaden mot norra hamngatan, däraf: nedersta våningen, till höger om vestibulen, en större sal för föremål, som hänföra sig till Göteborgs och dess läns historia, mellanvåningen till höger om vestibulen, för myntkabinettet, till vänster för arkeologiska samlingar, öfversta våningen, vestibulen och salen till höger därom för vapensamling, till vänster om vestibulen kyrkointeriör, afsedd liksom ett innanför densamma liggande rum för medeltids- och kyrksamlingar.

Konstafdelningen: största delen af byggnaden längs med köpmansgatan och öfversta våningen af västra flygeln, däraf: nedre våningen af förstnämnda byggnad för skulptursamlingen, en sal i västra flygeln för gravyr- och handteckningssamlingen samt alla öfriga salar och kabinett för taflor.

Konstindustriella och etnografiska afdelningen: våningarna en och två trappor upp i västra flygeln, däraf: nedersta våningen för etnografiska samlingar och mellanvåningen, till höger om trappan för allmogeföremål och till vänster för konstindustriella samlingar.

Mineralogiska afdelningen: två salar uti mellanvåningen i byggnaden vid köpmansgatan.

Musei byrå är fortfarande inrymd i nedersta våningen till vänster om stora hufvudingången.

Samtliga afdelningars intendents- och arbetsrum äro förlagda invid respektive afdelningar, de flesta uti hvälfda och brandfria delar af byggnaden.

Konservatorns arbetslokal har bibehållits i bottenvåningen åt köpmansgatan.

Större delen af bottenvåningen är för öfrigt uthyrd; lokalerna mot norra hamngatan äro anordnade till tidsenliga expositionslokaler med kontor och packrum i de gamla portgångarna.

För det nu ombyggda gamla huset finnas tvänne värmeledningsapparater, en i östra och en i västra flygelns källarvåning. Byggnaden vid köpmansgatan har sin särskilda värmelledning.

Under maj månad 1895 var östra flygeln till större delen färdig att emottaga samlingar. Västra flygeln utrymdes då, och de där förut uppställda zoologiska samlingarna inflyttades så småningom till sina nyinredda lokaler i förstnämnda flygel.

I enlighet med entreprenadkontraktet var byggnadsarbetet till större delen fullbordadt vid slutet af förlidet år. Sedan dess har tiden upptagits med ordnandet af de olika afdelningarnas samlingar inom de för dem afsedda lokalerna. Detta arbete är nu afslutadt och byggnaden står färdig att invigas.

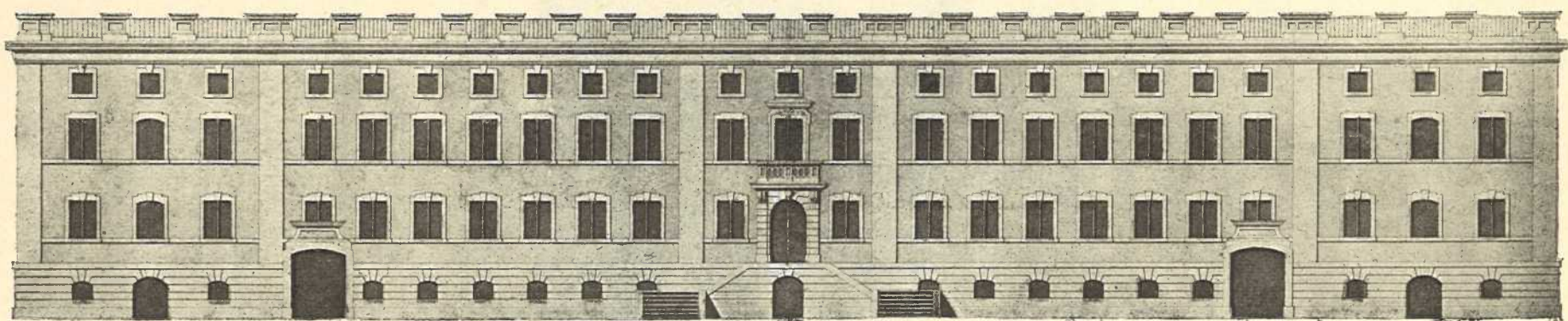
* * *

Många meningar hafva under årens lopp gjort sig gällande i fråga om möjligheten och lämpligheten af att ombygga f. d. ostindiska kompaniets hus till museum. Man må hafva hvilken mening som helst, så måste man likväl medgifva, att musei styrelse haft rätt i det uttalande, som gjordes i skrifvelse till stadsfullmäktige den 14 januari 1893, att den nu genomförda ombyggnadsplanen icke medfört ett blott delvis och ofullständigt iordningställande af det gamla museihuset, utan i hufvudsak och för en längre framtid skall tillfredsställa de kraf, som alltjämt kunna ställas på en för Göteborgs Museum värdig byggnad.

Och om man också måste gifva dem rätt, som anse, att det nu afslutade arbetet aflägsnar förverkligandet af en önskan att erhålla en ny museibyggnad i Göteborg, så kan man likväl utan öfverdrift påstå, att samma arbete äfven aflägsnat sedan årtionden tillbaka uttalade bekymmer för de dyrbara samlingarnas bevarande och för möjligheten af att gifva dessa samlingar en jämn tillväxt och utveckling.

Och om man lämnat åt kommande släkten att sörja för storartade monumentala byggnadsverk, för hvilka vår samtid icke mäktat åvägbringa erforderliga medel, så har man åt de närmaste generationerna gifvit tillfälle att draga full nytta af Göteborgs Musei samlingar, om hvilkas rikhaltighet och värde, icke minst från upplysningens synpunkt, mången, som sett dem i deras förra provisionella anordning, svårligen kunnat vinna någon riktig föreställning.

Ombyggnaden har medfört ännu en fördel af väsentlig vikt: den har för framtiden bevarat ett historiskt minnesmärke, en af de få byggnader, som kvarstå från det gamla Göteborg.

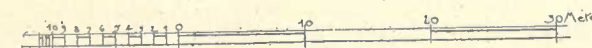
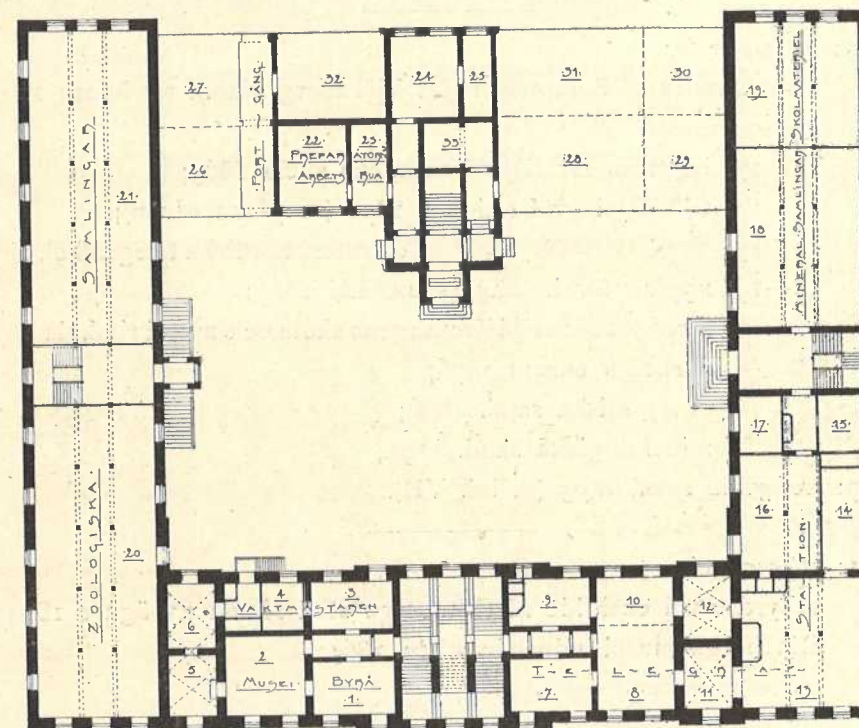
Stadsarkitekten *Bengt Vilhelm Carlberg*s år 1746 uppgjorda förslagsritning
till fasad å ostindiska kompaniets hus.

F. d. ostindiska kompaniets hus
efter förändringen vid början af 1860-talet.

I:a våningen.

Lokalernas användande alltsedan byggnadens uppförande för ost-indiska kompaniets räkning (se bifogade planritning).

I—12: Ostindiska kompaniets kontor och direktionsrum;

1—6: disponerades af Göteborgs stad såsom ny ägare 1813;
kämnersrättens lokal 1822;
stämpelkontor 1837 med packhus i därunder belägna källaren;
bostad för intendenten vid Göteborgs musei zoologiska
afdeln. 1864;

- 1—2: *musei byrå* 1891 (se bil. VII);
 3—6: vaktmästarebostad 1891 (se bil. VII);
 7—12: disponerades af kommerserådet Björnberg såsom ny
 ägare 1807;
 gymnasium 1823;
 bostad för kronans magasinförvaltare 1826;
 kungl. telegrafstation 1862;
 7—10: *Göteborgs musei historiska saml.* 1895 samt
 11—12: *arbetsrum och genomgång* (se bil. VII).

- 13—19: *ett magasin*;
 disponerades af kommerserådet Björnberg såsom ny ägare 1807;
 kronomagasin 1825;
 13—17: inreddes för slöjdföreningens skola 1863;
 13: tillföll telegrafstationen 1872 (se 7—12 ofvan);
 14—17: " " och stora nordiska telegrafbol. 1873;
 18—19: upplag för kronans spannmål 1863;
 inreddes för slöjdföreningens skola och musei ritskola 1872;
 ritskolan ensam 1876;
 etnografiska saml. 1886;
 mineralogiska saml. 1891;
 13—19: *zoologiska saml.* 1895 (se bil. VII).

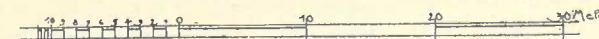
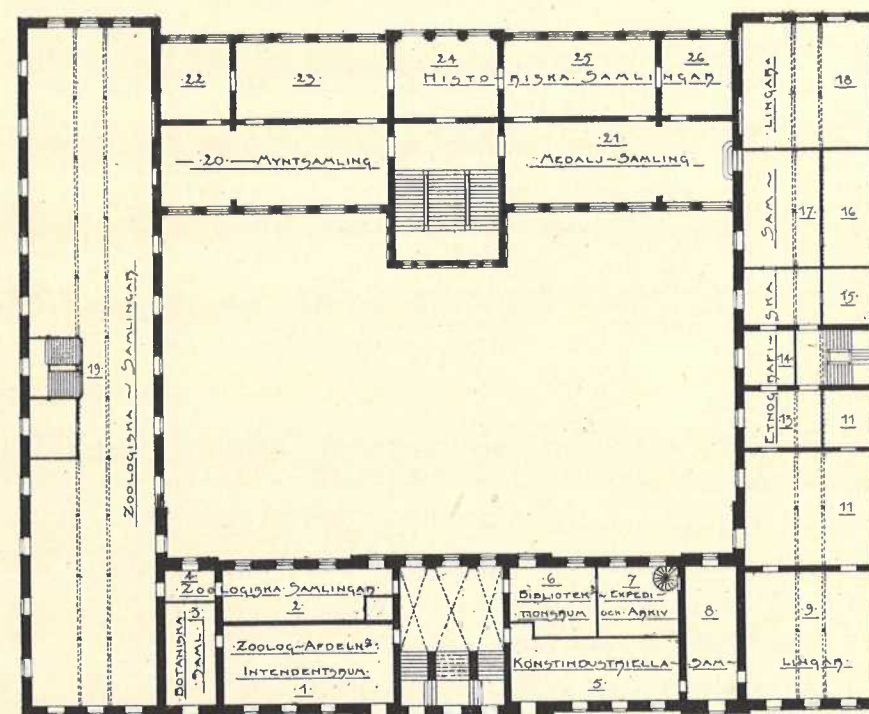
- 20—21: *ett magasin*;
 uthyrdes till enskilde af Göteborgs stad såsom ny ägare 1813;
 Göteborgs musei industriutställn. 1861;
 20: etnografiska saml. 1889;
 zoologiska saml. 1891;
 21: zoologiska saml. 1868;
 20—21: *etnografiska saml.* 1895 (se bil. VII).

Byggnaden vid köpmansgatan uppförd 1891.

- 22—25: konservatorns arbetslokal;
 26—30: musei magasin och uthus;
 31 o. 32: uthyrda till enskilde;
 33: värmeledning.

2:a våningen.

Lokalernas användande alltsedan byggnadens uppförande för ostindiska kompaniets räkning (se bifogade planritning).

- 1: *Ostindiska kompaniets auktionssal*;
 uthyrdes till enskilde af Göteborgs stad såsom ny ägare 1813;
 kungl. vet. och vitt. samhället 1819;
 gymnasium 1823;
 gymnastiska sällskapet 1828;
 naturhistoriska museum 1838;

Göteborgs musei mineralogiska saml. 1861;
arbetsrum för intendenten vid zoologiska afdeln. 1891;

2: *magasin*;

Göteborgs stad såsom ny ägare 1813;

kungl. vet. och vitt. samhället 1828;

Göteborgs musei utställning af råvaror 1861;

” ” historiska saml. 1869;

” ” botaniska saml. 1876;

” ” zoologiska saml. 1891;

1—2: ” ” *historiska saml. 1895* (se bil. VIII).

3 o. 4: *ett hvalf*;

uthyrdes till enskilde af Göteborgs stad såsom ny ägare 1813;

3: kungl. vet. och vitt. samhället 1819;

” ” och gymnasium 1823;

gymnastiska sällskapet 1828;

4: kungl. vet. och vitt. samhället 1828;

3 o. 4: naturhistoriska museum 1835;

Göteborgs museum 1861; arbetsrum m. m. (se bil. VIII).

5—7: *ett magasin*;

disponerades af kommerserådet Björnberg såsom ny ägare 1807;

kronomagasinet 1825;

naturhistoriska museum 1848;

inreddes till bostad för intendenten vid Göteborgs musei zoologiska afdeln. 1861;

5: bibliotekets läsrum 1864;

myntkabinett 1872;

historiska saml. 1891;

konstindustriella saml. 1892;

6 o. 7: musei byrå 1864;

bibliotekets arbetsrum 1891;

5—7: *historiska saml. 1895* (se bil. VIII).

8: *ett hvalf*;

disponerades af kommerserådet Björnberg såsom ny ägare 1807;

naturhistoriska museum 1848;

tillföll intendentsbostaden 1861 (se 5—7 ofvan);

Göteborgs musei bibliotek 1864;

” ” myntkabinett 1872;

” ” historiska saml. 1891;

” ” konstindustriella saml. 1892;

inreddes till arbetsrum m. m. 1895 (se bil. VIII).

9—18: *ett magasin*;

disponerades af kommerserådet Björnberg såsom ny ägare 1807;

kronomagasinet 1825;

9—14: inreddes till slöjdföreningens skola 1863;

Göteborgs musei historiska saml. 1872;

” ” konstindustriella saml. 1892;

15—18: upplag för kronans spannmål 1863;

inreddes till slöjdföreningens skola 1872;

Göteborgs musei historiska saml. 1876;

” ” etnografiska saml. 1892;

9—18: *zoologiska saml. 1895* (se bil. VIII).

19: *ett magasin*;

uthyrdes till enskilde af Göteborgs stad såsom ny ägare 1813;

uthyrdes till kronomagasinet under delar af åren 1822 och 1824;

Göteborgs musei industriutställning 1861;

” ” zoologiska saml. under 1870-talet;

” ” *konstindustriella saml. 1895* (se bil. VIII).

Byggnaden vid köpmansgatan uppförd 1891.

20—23: myntkabinett 1891;

” ” och historiska saml. 1892;

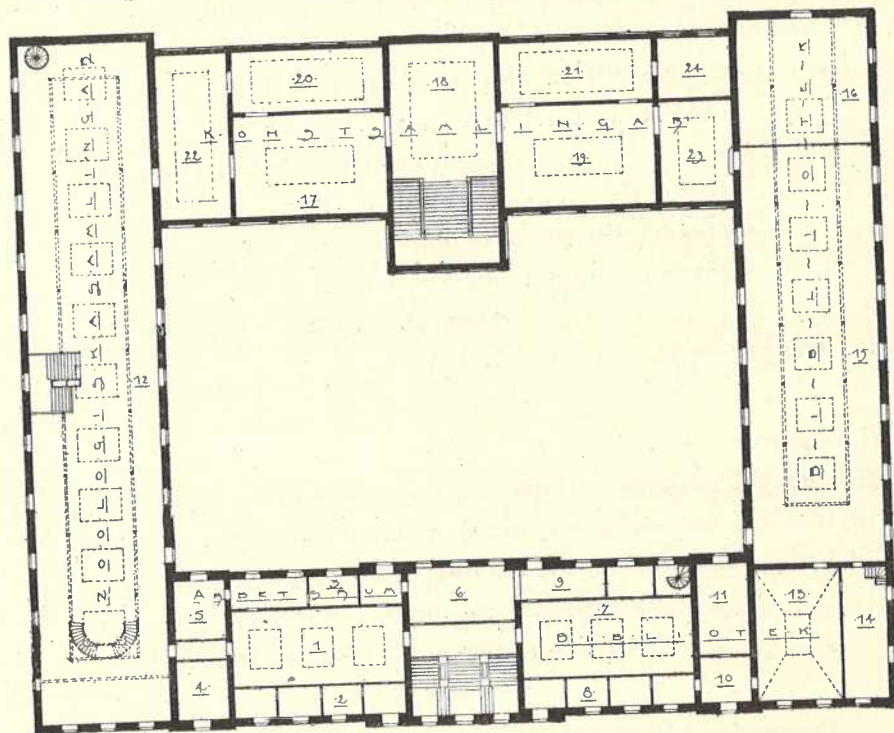
konstsaml. 1895 (se bil. VIII).

24—26: historiska saml. 1891;

konstsaml. 1895 (se bil. VIII).

3:e våningen.

Lokalernas användande alltsedan byggnadens uppförande för ost-indiska kompaniets räkning (se bifogade planritning).

Våningen utgjordes från början af en lägre våning och en deröfver belägen vind, hvilka vid början af 1860-talet sammanslogos och förseddes med takfönster.

1—3: *ett magasin;*

uthyrdes till enskilde af Göteborgs stad såsom ny ägare 1813;
uthyrdes till kronomagasin under delar af åren 1822—1826;
Göteborgs museum 1861;

1: inreddes för konstsaml. samt historiska och myntsaml. 1864;
ensamt konstsaml. 1869;

2: skolmuseum 1864;

konstsaml. 1872;

3: tillhörde fotografiska atelieren 1864 (se 6 här nedan);
arbetsrum 1874;

4 o. 5: *ett hvalf;*

uthyrdes till enskilde af Göteborgs stad såsom ny ägare 1813;

uthyrdes till kronomagasin under delar af åren 1822—1826;

4: Göteborgs museum, arbetsrum 1861;

5: historiska saml. 1864;

arbetsrum 1869;

1—5: *historiska saml. 1895* (se bil. IX).

6: *del af förstuga, inredd till*

fotografisk atelier 1864;

konstsaml. 1874;

vestibul 1895 (se bil. IX).

7—9: *ett magasin;*

disponerades af kommerserådet Björnberg såsom ny ägare 1807;

7: inreddes till tafvelgalleri 1864;

bibliotekets läsrum 1891;

8: magasin för taflor 1864;

” ” böcker 1891;

9: tillhörde fotografiska atelieren 1864 (se 6 här ofvan);

magasin 1874;

7—9: *historiska saml. 1895* (se bil. IX).

10—11: *ett hvalf;*

disponerades af kommerserådet Björnberg såsom ny ägare 1807;

kronomagasin 1825;

Göteborgs musei ritskola 1872;

bokmagasin 1875 och genomgång;

arbetsrum och genomgång 1895 (se bil. IX).

12: *ett magasin;*

uthyrdes till enskilde af Göteborgs stad såsom ny ägare 1813;
uthyrdes till kronomagasin under delar af åren 1822 och 1823 samt
1825 och 1826;
inreddes med galleri för Göteborgs musei zoolog. saml. samt för
konstsaml., historiska saml. och biblioteket 1861;
ensamt zoologiska saml. 1864;
konstsaml. 1895 (se bil. IX).

13—16: *ett magasin;*

disponerades af kommerserådet Björnberg såsom ny ägare 1807;
kronomagasin 1825;
del af 15 samt 16: upplag för kronans spannmål 1863;
13, 14 och 16: Göteborgs musei ritskola 1872;
15: bibliotek 1872;
13, 14: „ 1875;
16: „ 1886;

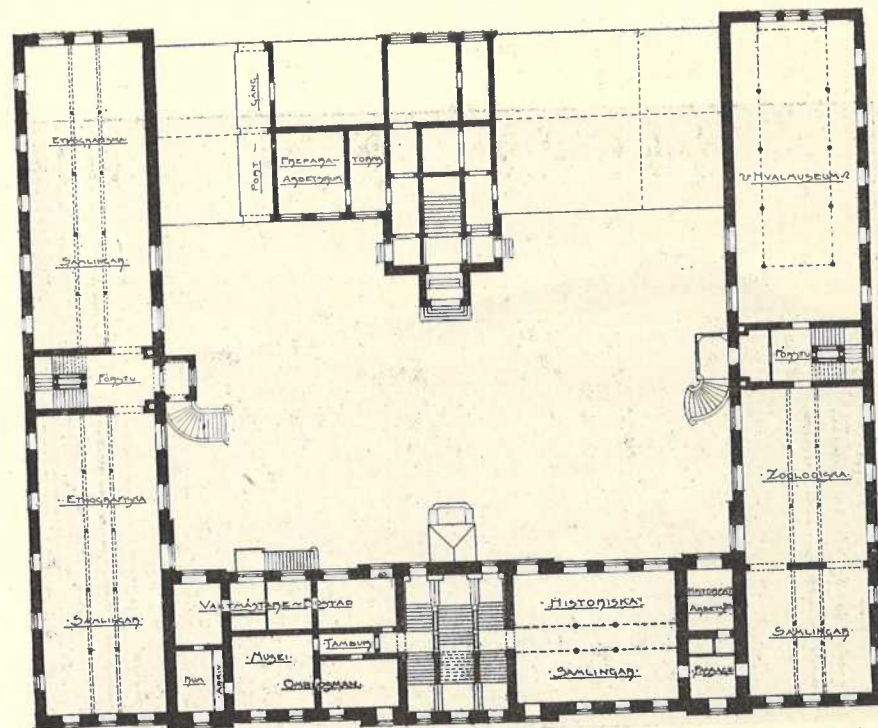
13—16: *zoologiska saml. 1895 (se bil. IX).*

Byggnaden vid köpmansgatan uppförd 1891.

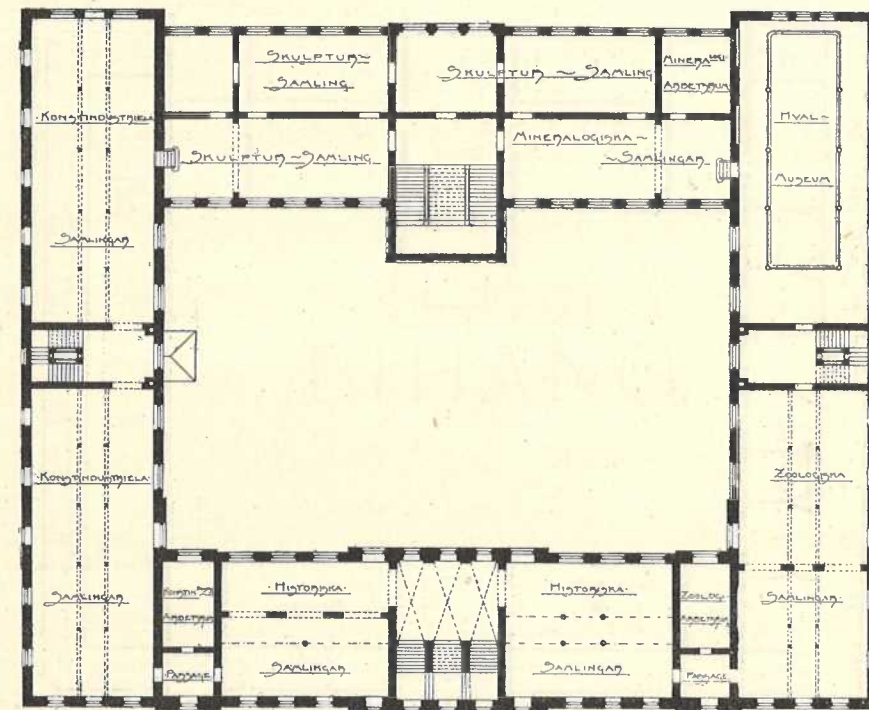
17—24: Konstsaml.

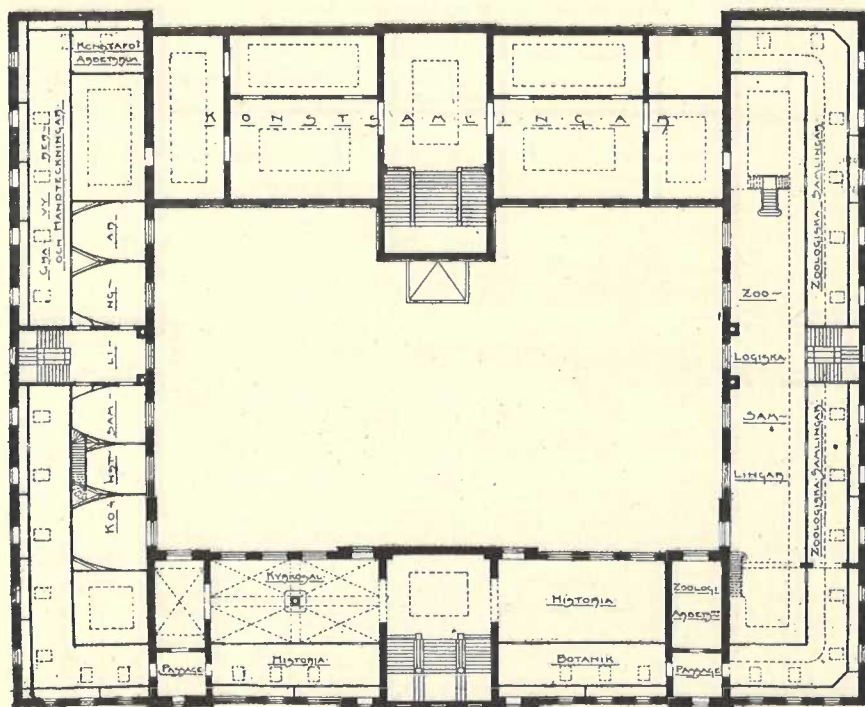
Göteborgs Musei byggnad (f. d. ostindiska kompaniets hus)
efter restaureringen vid medlet af 1890-talet.

Plan af våningen 1 tr. upp efter restaureringen
vid medlet af 1890-talet.

Plan af våningen 2 tr. upp efter restaureringen
vid medlet af 1890-talet.

10 9 8 7 6 5 4 3 2 1 0 10 20 30 Meter

Plan af våningen 3 tr. upp efter restaureringen
vid medlet af 1890-talet.

BIHANG

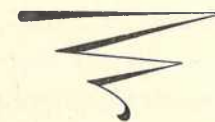
TIOÅRSBERÄTTELSE

FÖR ÅREN

1886—1896

AF

MUSEI OMBUDSMAN OCH INTENDER

Tioårsberättelse afgifven af Musei Ombudsman i juni 1896.

Då Göteborgs Museum den 20 december 1886 firade sin tjugufem-åriga tillvaro, slutade styrelsens dåvarande sekreterare doktor S. A. Hedlund sin tjugufemårsberättelse med följande ord: »Har Musei förste ordförande vid Musei öppnande talat om ett frö och ett nytt odlingsfält, så kunna vi nu tala om en kraftig ur detta frö uppspirad planta. Vår önskan och vårt hopp, lagda till hans, blifva då, att af denna planta må varda ett träd, under hvars krona vetenskap, konst och bildning må hafva sitt hägn, till båtad och heder för Göteborg och till gagn för fäderneslandet.»

Tio år äro snart förflutna, sedan dessa ord nedskrefvos. Den ur fröet uppspirande plantan har under detta decennium vunnit en sådan utveckling, att den redan nu kan anses i rik mån fylla de förhoppningar, som en gång voro därmed förknippade.

Utvecklingen visar sig framför allt däri, att Göteborgs Museum under dessa tio år blifvit en administrativ och systematisk helhet. Denna helgjutenhet har burit sin rikaste frukt uti det viktiga moment i Musei historia, inför hvilket institutionen nu står: öppnandet af ett eget, tidsenligt och värdigt hem för Musei samlingar.

Rörande vinnandet af detta livsvillkor hänvisas till den historik öfver Musei byggnad och utvecklingen af Musei byggnadsfråga, som under-tecknad på uppdrag af Musei styrelse samtidigt med denna berättelse utgifvit från trycket.

För Musei inre utveckling däremot skall i största korthet redogörelse lämnas i denna berättelse.

Enligt § 1 af de stadgar, som för Museum fastställdes vid dess stiftande 1861, skulle Museum omfatta »dels samlingar från vetenskapens, konstens och industriens områden, dels utställningar af ortens och landets industrialster från fabrikerna, handtverkerierna och husslöjden, äfvensom landtbruksalster, redskap och maskiner».

Med hänsyn till denna plan förordnade § 2 af samma stadgar att »ledamöter i Musei styrelse utses af nedannämnda myndigheter och föreningar till följande antal:

- Fyra af herrar stadsfullmäktige;
- Två af kungl. vetenskaps- och vitterhetssamhället;
- En af Göteborgs Musei förening;
- Två af handelsföreningens fullmäktige;
- Två af handtverks- och industriföreningens styrelse;
- En af konstföreningens styrelse samt
- En af slöjdföreningens direktion».

Med några mindre förändringar voro dessa stadgar gällande under första fjärdedelsseket af Musei tillvaro.

Institutionen undergick likväl under årens lopp icke obetydliga förändringar, hvilka förorsakade ett afvikande från den första stadgade planen. Samlingarna från vetenskapens och konstens område började allt mera inkräkta på den plats, som i planen afsetts för industriella föremål, och de permanenta utställningarna utgingo så småningom ur Museum, i det de dels öfvertogos af andra korporationer inom samhället och dels anordnades af tillverkarne själfva. Vid slutet af år 1886 fanns ingen annan påminnelse om de en gång inom Museum i ganska stor skala anordnade industriella utställningarna, än en föga lifaktig exposition af möbler, för hvilken handtverks- och industriföreningen vid den tiden ännu disponerade en del af undre våningen i västra flygeln af Musei byggnad. Såsom en kvarlefva från de första utställningarna af redskap och maskiner skulle möjligen äfven kunna räknas de expositioner af dylika industrialster, för hvilka enskilda verkstäder och personer alltjämt ännu hyra lokaler i museihusets bottenvåning.

Den begränsning, som samlingarna i sin utveckling sålunda tagit, visade snart nödvändigheten af att omarbeta stadgarna särskildt i fråga om styrelsens sammansättning, samt att till museiärendenas behöriga gång och till ett mera planmässigt ökande af samlingarna och deras tidsenliga bearbetande utfärda vissa bestämda instruktioner och reglementen

för Musei tjänstemän och de särskilda beredningar, som hade delar af Musei administration sig anförtrordade. Instruktioner funnos redan tidigt för Musei ombudsman och intendenten för zoologiska afdelningen äfvensom för en s. k. inköpsnämnd, hvilken ägde att verkställa inköp af konstverk för räntemedel ur den fond, som framlidne grosshandlaren B. E. Dahlgren donerat till Museum. Sedan emellertid öfriga Musei afdelningar vunnit den utsträckning, att de icke blott erfordrade särskilda intendentur utan äfven visade nödvändigheten af att, med frångående af ett blott tillfälligt ökande, utstaka en bestämd plan för deras jämna och mera vetenskapliga tillväxt, utfärdade Musei styrelse den 19 november 1888 nya och fullständiga instruktioner för samtliga tjänstemän och nämnder, hvilka senare så organiserades, att för hvarje afdelning tillsattes en nämnd med särskildt uppdrag att »stödja och råda intendenterna i deras verksamhet». Snart företogs äfven en genomgripande omarbetning af Musei grundstatuter, stadgarna af år 1861; och efter vederbörande myndigheters hörande uppgjordes ett förslag till nya stadgar, hvilka fastställdes af stadsfullmäktige den 13 november 1890.

Första paragrafen af dessa stadgar bestämmer, att Göteborgs Museum omfattar »samlingar från vetenskapens och konstens områden» och utesluter därmed allt arbete på industriens fält. På samma gång stadgas, att Museum »utgör och skall utgöra en sjelfständig anstalt», hvarmed äfven afgöres den viktiga frågan om äganderätten till de dyrbara samlingarna.

I § 2 bestämmes vidare, att »högsta uppsigten öfver och förvaltningen af Museum, dess fonder och tillhörigheter utöfvas af Musei styrelse, bestående af nio ledamöter, hvilka utses

- fem af stadsfullmäktige,
- två af Göteborgs kungl. vetenskaps- och vitterhetssamhälle samt de öfriga två af de sju sålunda valde».

Härtill lades år 1894 en särskild bestämmelse om två suppleanter, hvilka utses af stadsfullmäktige.

Under tiden från utgången af år 1886 hafva följande personer varit ledamöter i Musei styrelse:

redaktör S. A. Hedlund, vald af konstföreningens styrelse 1861—1890 och
Musei styrelse 1890—1893 (sekreterare
1861—1892),
grosshandl. J. Lindström, » » stadsfullmäktige 1869—1889,

grosshandl. J. W. Wilson, vald af handelsföreningens fullmäktige 1878
—1889 (kassaförvaltare 1878—1889),
fil. doktorn Ph. Leman, » » stadsfullmäktige 1879— (vice ordförande 1894—),
öfversten P. Melin, » » handelsföreningens fullmäktige 1879
—1890 (vice ordf. 1887—1890),
direktören M. Olbers, » » stadsfullmäktige 1880—,
fabrikören O. B. Bolm, » » handtverks- och industriföreningens
styrelse 1881—1890,
kamreraren W. Berg, » » slöjdföreningens direktion 1881—1890
och stadsfullmäktige 1890—,
med. doktorn R. Fries, » » Musei förening 1882—1890 och Musei
styrelse 1890—,
grosshandl. P. Fürstenberg, » » handtverks- och industriföreningens
styrelse 1883—1890 och stadsfullmäktige 1890—,
borgmästaren G. Svanberg » » kungl. vet. och vitterhetssamhället
1886— (v. ordförande 1890—1894),
landsh. grefve G. F. Snoilsky » » kungl. vet. och vitt. samhället 1886—
(ordförande sedan 1886),
grosshandl. A. Röhss, » » stadsfullmäktige 1887— (kassaförvaltare 1889—1893),
grosshandl. A. Carlson, » » handelsföreningens fullmäktige 1889
—1890 och ~~stadsfullmäktige~~ ^{Musei styrelse} 1894—
(kassaförvaltare sedan 1894),
kammarherre M. Lagerberg, » » stadsfullmäktige 1890,
samt suppleanter
professor K. Warburg och
grosshandl. C. Wijk, valda af stadsfullmäktige 1895—.
Musei vetenskapliga och konstsamlingar voro alltifrån tiden för
dess stiftelse fördelade i följande sju hufvudgrupper:
en zoologisk,
en mineralogisk och
en botanisk afdelning, gemensamt kallade de naturhistoriska samlingarna,
en historisk-etnografisk samling,
ett myntkabinett,

en konstafdelning, och
ett bibliotek, till hvilka under senare tid kommit
en afdelning för skolmateriel och
ett arkiv.

Med undantag af de naturhistoriska samlingarna, hvilka från det äldre kungl. vetenskaps- och vitterhetssamhället tillhöriga s. k. naturhistoriska museet, uppgingo i Göteborgs Museum, funnos öfriga afdelningar från början hufvudsakligen endast på papperet såsom ingående i planen för Musei utveckling. De icke obetydliga anslag, som af Göteborgs stad årligen anvisades, äfvensom de rikliga gåfvor, hvilka af enskilde samhällsmedlemmar lämnades såväl i form af penningar som enstaka föremål och hela samlingar, beredde emellertid under årens lopp en sådan tillväxt åt de olika afdelningarna, att de, vid tiden för firandet af Musei tjugufemåriga tillvaro år 1886, hvar och en icke blott räknade en hög numerär utan äfven representerade ett högt värde.

Från denna tid gör sig en särskild sträfvan gällande i afdelningarnas vidare utveckling. Man sökte alltmera frångå det oegentliga uti att utan kritisk urskilning öka samlingarna, hvilket fel städse vidlåder början till samlingar, och insåg nödvändigheten af, att utgallra icke museivärdiga föremål och att koncentrera och inom vissa bestämda gränser systematiskt fortsätta de olika afdelningarnas ökande. Särskildt den historisk-etnografiska afdelningen hade, beroende af själfva arten utaf de föremål, som den omfattade, icke blott vunnit en mycket stor numerär utan äfven en alltför stor utsträckning utan iakttagande af några gränser. En omorganisation af denna afdelning var sålunda nödvändig och genomfördes under loppet af år 1891 på det sätt, att af densamma bildades tvänne under hvar sin intendent ställda hufvudafdelningar, en historisk, med hvilken myntkabinettet förenades, och en konstindustriell-etnografisk. För båda utstakades bestämda gränser.

En annan viktig omorganisation hade redan 1890 vidtagits med Musei bibliotek, då detta förenades med Göteborgs högskolas bibliotek och under namn af Göteborgs stadsbibliotek ställdes under en särskild styrelse. I och med denna utbrytning ur Museum, hvilken tagit en mera bestämd form sedan stadsbiblioteket 1894 utflyttats ur Musei byggnad, har Museum likväl icke afsagt sig äganderätten till sin boksamling.

I början af år 1892 öfverlämnades på enahanda sätt Musei arkiv till stadsbiblioteket.

En annan afdelning, som äfven utbrutits ur Museum, är det s. k. skolmuseum, hvars samlingar, såsom numera icke ägnade att ingå i planen för Museum, 1894 öfverlämnades till skolor och andra bildningsanstalter inom staden, där de kunde blifva af direkt praktisk nytta.

Under år 1887 företogs en fullständig beräkning af värdet å de olika afdelningarna i och för deras assurering. Dessa värden, som äfven upptogs i Musei räkenskaper, hafva sedan dess årligen ökats med värdebelopp å inköp och gåfvor.

Beräkningen och ökningen ställa sig sålunda:

	Zologiska afdeln.	Historiska afdeln.	Mynt- kabinettet	Konst- afdeln.	Mineralog. afdeln.	Botan. afdeln.	Skol- museum	Biblio- teket	Arki- vet	Summa
beräkn. värde 1887	258,000	75,000	117,500	188,000	8,000	6,500	2,500	100,000	5,000	760,500
ökadt » 1888	4,200	5,900	9,500	11,200	600	500	—	5,000	—	36,900
» 1889	3,800	1,300	10,000	55,055	—	—	—	4,000	—	74,155
» 1890	2,000	800	2,040	5,200	500	—	—	3,900	—	14,440
» 1891	3,000	650	2,160	9,305	1,000	—	—	—	—	16,115
» 1892	2,300	41,825	535	14,275	—	—	—	—	—	29,304,80
» 1893	2,771,10	9,596,95	703,44	6,676	—	—	—	—	—	14,083,75
» 1894	2,936,80	1,372,10	732,70	6,555	50	—	—	—	—	13,663,37
» 1895	3,172,79	857,45	529,45	4,750	567,24	75	—	—	—	12,418,61
Summa	282,180,69	55,647,60	143,700,62	301,016	10,717,24	7,075	—	112,900	5,000	971,580,53
Från slutsumman afgår värdet å det 1894 från Museum afskilda skolmuseum		50,843,38								Kr. 2,500
Och utgör således samlingarnas sammanlagda värde										Kr. 969,080,53

De anslag, som årligen under den tid, denna berättelse omfattar, till Museum anvisats ur stadskassan, äro följande:

1887	Kr. 31,000
1888	» 31,000
1889	» 31,000
1890	» 41,500
1891	» 39,000
1892	» 39,000
1893	» 41,000
1894	» 41,000
1895	» 41,000
Summa	Kr. 335,500

För innevarande år utgör anslaget 37,000 kronor. Den minskning, som synes hafva vidtagits i det belopp, hvilket lämnats under de senaste åren, är beroende därpå att ett anslag af 4,000 kronor, som årligen för stadsbibliotekets räkning upptagits i Musei budget, utgått därur, sedan särskild budget faststälts för biblioteket.

Kungl. vet.- o. vitt.-samhället har årligen lämnat ett bidrag af 150 kronor.

Det stora intresse, hvarmed Museum inom samhället omfattats, har främst gifvit sig tillkänna genom de storartade gåfvor, hvarmed institutionen under de senaste tio åren liksom tillföre hugnats af enskilde personer. De särskilda intendenternas nu afgifna tioårsberättelser lämna mera detaljerade uppgifter om den sällsynta frikostighet, som kommit de olika samlingarna till del. Bland mera anmärkningsvärda gåfvor kunna här nämnas i främsta rummet framlidne ledamoten af Musei styrelse, herr J. W. Wilsons donation af 100,000 kronor till uppförande af tvärbyggnaden å Musei tomt längs med köpmansgatan, samme mæcenats bidrag under åren 1887 och 1888 af tillsammans 15,000 kronor till fullständigt inlösande af den stora Oldenburgska medaljsamlingen, sedan han redan förut till samma ändamål lämnat 42,000 kronor. Herr Wilsons stora intresse för Museum visade sig slutligen däri, att han i sitt testamente donerat taflor och konstsaker till ett värde af öfver 52,000 kronor. En annan af Musei framlidne ledamöter, öfversten P. Melin donerade närmare 10,000 kronor till inköp af gipsafgjutningar efter antikens skulpturverk. För inlösen af den mycket värdefulla vapensamling, som

tillhört stadsarkitekten V. von Gegerfelt, hafva några af Musei vänner lämnat ett sammanlagdt belopp af omkring 6,000 kronor. Till den nu restaurerade museibyggnaden har ledamoten af styrelsen, grosshandl. P. Fürstenberg låtit artisten G. Pauli utföra trenne frescomålningar uti stora vestibulen, hvarjämte grosshandl. August Röhss, äfvenledes ledamot af styrelsen, låtit såsom gåfva till kyrkointeriören i historiska afdelningen öfverlämna fem stora af Göteborgs glasmåleribolag utförda målade fönster.

Det intresse, som den stora allmänheten visat Museum, framgår bäst af de talrika besöken. Utan öfverdrift kan sägas, att Museum såsom stadens mest populära institution icke längre skulle kunna inom samhället undvaras.

Nedanstående tablå angifver antalet besökande för åren alltsedan 1886:

År	Med årskort	Mot entré af 25 öre	Mot entré af 10 öre	Utan afgift	Summa
1887	221	3,073	200	56,044	59,538
1888	197	3,782	—	55,435	59,414
1889	175	4,310	—	54,529	59,014
1890	190	5,264	—	47,770	53,224
1891	214	10,456	—	57,034	67,704
1892	200	6,444	—	59,323	65,967
1893	191	6,196	—	56,913	63,300
1894	178	4,332	—	39,405	43,915
1895	170	968	—	16,219	17,357
Summa	1,736	44,825	200	442,672	489,433

Minskningen de senare åren är endast skenbar, då alla Musei samlingar utom en del af tafvelgallerierna — och tidtals äfven dessa — under museihusets ombyggnad och däraf föranledd magasinering varit helt och hållet stängda för allmänheten. Såsom bevis på den stora tillströmningen af besökande kan anföras, att under höstmånaderna 1895, då endast ett par tafvelgallerier kunnat hållas öppna, antalet besökande under söndagarne icke sällan uppgått till öfver 1,000 personer.

Anordningarna för öppethållandet af samlingarna hafva växlat under de tio åren. Från början af 1887 hölls Museum öppet under söckendagar, sommartiden kl. 10—3 och 4—6, vintertiden kl. 10—3 och sön- och helgdagar kl. 12—3. Sön- och helgdagar utan afgift och onsdagar

och lördagar mot en afgift af 10 öre lämnades tillträde till samtliga afdelningar. Öfriga dagar voro alla samlingar utom de historiska och myntkabinettet mot en afgift af 25 öre öppna för allmänheten. Sedan från mars månad 1887 äfven under onsdagar och lördagar afgiftsfritt tillträde lämnats, ändrades anordningarna under 1889 därhän, att alla samlingar höllos öppna året om under söckendagar kl. 11—3 och sön- och helgdagar kl. 12—3, onsdagar samt sön- och helgdagar utan afgift, öfriga dagar mot en afgift af 25 öre. Nyårsdag, långfredag, påsk- och pingstdag, midsommardag och juldag har Museum hållits stängdt.

Sedan år 1886 hafva nedannämnde personer vid Museum innehaft befattningar såsom:

Ombudsman:

kammarherren Magnus Lagerberg (1864—1889),
kammarherren Carl Lagerberg (1889—).

Intendenter:

redaktören S. A. Hedlund, vid skolmuseum (1861—1893),
kammarherren Magnus Lagerberg, vid myntkabinettet (1861—1887),
artisten G. Brusewitz, vid historiska och etnografiska afdelningarna (1865—1891),
lektorn C. J. Lindeberg, vid botaniska afdelningen (1870—1890),
fil. doktorn K. Warburg, vid biblioteket (1878—90),
artisten B. Lindholm, vid konstafdelningen (1878—),
fil. doktorn A. Stuxberg, vid zoologiska afdelningen (1882—) och vid botaniska afdelningen (1891—),
fil. doktorn E. Berglund, vid mineralogiska afdelningen (1885—1887),
kammarherren Carl Lagerberg, vid myntkabinettet (1887—) och vid historiska afdelningen (1892—),
fil. doktorn J. Lovén, vid mineralogiska afdelningen (1887—93),
fil. doktorn Lars Wählin, vid biblioteket (1891—),
fil. doktorn A. U. Bååth, vid konstindustriella och etnografiska afdelningarna (1892—),
lektorn F. Eichstädt, vid mineralogiska afdelningen (1894—).

e. o. Amanuenser:

kammarherren Carl Lagerberg (1886—1887)
herr S. Weinberg (1893—).

Konservator:

herr J. A. Malmgren (1861—).

Vid zoologiska afdelningen hafva därjämte tjänstgjort en konservators-elev och ett kvinnligt biträde.

Utom en förste och en andre vaktmästare hafva årligen vid Museum varit anställda ungefär 10 vakter, 5 skurbiträden och en gårdsdräng, tillika eldare.

Vid sidan af Museum har fortfarande i enlighet med framlidne hr B. E. Dahlgrens testamente och för räntemedel ur en af honom till Museum donerad fond uppehållits en rit- och målareskola, för hvilken förhyrts lokal i aktiebolaget Valands hus.

Såsom lärare i skolan hafva under de tio åren varit anställda artisterna Bruno Liljeforss, Johan Ericson och fru Anna Gardell-Ericson, Carl Larsson, samt Georg Pauli och fru Hanna Hirsch-Pauli.

Göteborg i december 1895.

Carl Lagerberg.

Till

Göteborgs Musei Styrelse.

De mest värdefulla eller annars i något hänseende mera märkliga föremål, som under de senast gångna tio åren, 1886—1895, inför-lifvats med **Musei zoologiska samlingar**, äro:

år 1886

genom köp: ett exemplar af indisk gås (*Anser indicus*) skjutet i augusti 1884 på Sandhammaren i Skåne; ett exemplar af tretömmad skärlånga (*Onos tricirrat*), fångadt i november 1886 i Göteborgs skärgård — nu för första gången funnen i Sveriges haf —; en del af herr E. Lignells i Museet deponerade samling af svenska fåglar; 83 arter utländska fåglar; och 72 nummer utländska reptilier och amfibier;

genom byte: åtskilliga hafsdjur från Spaniens medelhafskust och Baleariska öarna;

såsom gåfvor: af sjökapt. Wilh. Andersson i Fjällbacka några reptilier, fiskar och skorpioner från Malajiska arkipelagen; af herr Frederick Baumgardt i Brisbane (Australien) ett anatomiskt preparat af nyholändare(?); af herr C. H. Bollman i Bloomington, Indiana, U. S. A., 31 arter nordamerikanska myriopoder; af herr Jean Demoor i Bruxelles en samling myriopoder från Belgien; af källarmästare Rud. Frick en tumlare (*Phocæna communis*) från Göteborgs skärgård; af herr Henri Gadeau de Kerville i Rouen några sällsynta myriopoder från Normandie; af konservator C. A. Hansson i Strömstad, åtskilliga exemplar af *Xylophaga dorsalis* och andra hafsdjur från nordligaste Bohuslän; af herr James

Bernh. Leffler ett kranium af hjortsvin (*Porcus babirussa*) från ön Buru, Molukkerna; af godsägaren Martin Lindbäck på Annetorp, Lindome socken, några delar af ett subfossilt skelett af älg (*Cervus alces*) från Hassungared i nordligaste Halland; samt af intendenten för afdelningen några exemplar af den farligaste bland alla giftiga ormar, *Craspedocephalus lanceolatus*, från Martinique i Västindien;

år 1887

genom köp: två serier anatomiska preparat i vax, framställande den ena människofostrets utveckling under de första sex veckorna, den andra groddäggets förändringar från befruktningen till larvens frigörelse; en större samling utländska fåglar; en mindre samling reptilier från Nya Kaledonien; rektor C. J. Neumans i Borås typsamling af skandinaviska hydrachnider i sprit jämte tillhörande mikroskopiska preparat (de sist-nämnda 227 nummer);

genom byte: en samling fågelbon från Sydeuropa, Västra Indiska halfön och Paraguay; en 66 cm. lång *Protopterus annectens* från Afrika; några *Lernæa branchialis* från Bohuslän; åtskilliga isopoder, branchiopoder, sötvattensoligochæter och inälfsmaskar från Böhmen; samt 11 arter hafsmollusker från nordligaste Norge;

såsom gåfvor: af friherre Oscar Dickson, grosshandl. Robert Dickson, J. W. Wilson, konsul Wilh. Röhss, grosshandl. Olof Wijk och D. Carnegie & Co. 253 stycken svenska fåglar; af hr Fernand Lataste i Paris några däggdjur i sprit från Sydfrankrike, Algeriet och Arabien samt *Rana esculenta marmorata* från Peking; af grosshandlaren August Röhss en större samling landödlor och 274 nummer land- och sötvattensmollusker från Nya Kaledonien; af prof. G. O. Sars i Kristiania 49 arter arktiska hafsmollusker från Norge; samt af intendenten för afdelningen en samling djur, förvarade i 1,112 större och mindre glaskärl, från Gullmarfjorden och dess omgifningar;

år 1888

genom köp: en underkäk och bete af mammut från Sibirien; 29 stycken fåglar från Centralamerika; en större del af hr E. Lignells i Museet deponerade samling af svenska fåglar; en stäpphöna och en egenomlig albinoform af pilgrimsfalk från Hisingen; tre stycken *Anser brachyrhynchus* från Bohuslän; några sikar i sprit från Karlstadstrakten;

samt en i sprit vackert uppsatt grupp af *Termes bellicosus* i alla former från Brasilien;

såsom gåfvor: af sjökapt. C. C. Ericsson en stäpphöna fångad halfvägs mellan Gotland och Kurland; af konsul W. Kopsen i Levuka, Fijiöarna, några reptilier, grodor och fiskar från Fijiöarna och Nya Guinea; af handlanden Herman Malmberg i Cimbrishamn två stäpphönor från trakten af nämnda stad; af förrådsförvaltaren J. Ramberg 25 fågelbon med tillhörande fullständiga kullar af ägg; af grosshandlaren August Röhss en samling reptilier från Angola, Cambodja och Haiti; samt af intendenten för afdelningen en samling fiskar och ryggradslösa djur från Bohuslän, förvarade i 365 större och mindre glas, jämte kranium af isbjörn från Novaja Semlja;

år 1889

genom köp: två större samlingar svenska fåglar; 44 stycken utländska fåglar; samt 80 st. utländska reptilier och batrakier;

såsom gåfvor: af förste stadsläkaren Ernst Almquist 2 stycken ätliga svalbon från Java; af baron Oscar Dickson en kanadahjort från Skeppsta i Södermanland, 3 ädelfasaner från Visingsö och några sällsynta utländska tjäderfåglar; af apotekare H. J. Ekebergs sterbhus dennes efterlämnade samlingar af insekter och snäckor; af med. dr. A. Goës i Kisa några hafsdjur från Kosterfjorden; af regementsauditör John Hultgren i Örebro några mycket sällsynta skalbaggar från Ashantee; af lifmedikus doktor Bertrand Hybennet-Khan i Teheran en samling reptilier och ledfotade djur från Persien; af grosshandlaren August Röhss några sällsynta fasaner och starar från Bokhara; samt af herrar grosshandlare Olof Wijk, August och Wilh. Röhss 35 utländska fåglar;

år 1890

genom köp: 15 fågelungar, en ytterst sällsynt läderlapp från Fijiöarna, en läppbjörn (*Ursus labiatus*) och en känguruh;

såsom gåfvor: af baron Oscar Dickson, konsul Oscar Ekman och grosshandlaren Olof Wijk en större samling svenska fåglar; af grosshandlarne Robert Dickson och August Röhss samt konsul Wilhelm Röhss omkring 2,400 arter svenska skalbaggar;

år 1891

genom köp: två större samlingar svenska fåglar;

såsom gåfvor: af friherre Oscar Dickson 19 af artisten Chr. Thornam målade planscher öfver bohuslänska hafsannelider; af hr A. E. Sundberg i Stenung, Bohuslän, en samling preparerade däggdjurs- och fågelskinn, spritlagda reptilier och ryggradslösa djur samt den sällsynta *Ceratodus* från Queensland, Australien;

år 1892

genom köp: en jättekänguruh, en sebra och två lejon (hanne och hona);

såsom gåfvor: af friherre Oscar Dickson och folkhögskoleföreståndaren J. V. Jonsson en dyrbar samling entomotraceer från mellersta Sverige;

år 1893

genom köp: en lama, en burchellsk zebra, en späckhuggare från trakten af Varberg, en gräfling, 6 svenska och 108 utländska fåglar (de flesta från Kamerun) samt en boaorm;

såsom gåfvor: af professor R. Blanchard i Paris 7 mycket sällsynta hirudineer och inälfsmaskar; af rektor S. Högman i Alingsås ett exemplar af hasselmus (*Myoxus avellanarius*), som nu för första gången träffats vid Nolhaga utanför Alingsås; af med. dr Fr. Kittel i Arendal 21 nummer af torskens och hummerns utvecklingsstadier; af styrman J. S. M. Lindahl en större landsköldpadda från Madagaskar; af dr August Müller i Berlin 5 utvecklingshistoriska serier af *Salamandra atra*, *Salmo fario*, *Cetonia aurata*, *Vespa crabro* och *Myrmeleon formicarius*; af kapten Emil Nilsson 25 ormar, landödlor, spindlar och skorpioner från Costa Rica; af grosshandlaren August Röhss 10 utländska fåglar; af godsägaren Leopold Schmidt en mängd subfossila ben af hvithval (*Delphinapterus leucas*) från Örmanäs säteri i norra Halland; af kandidat Yngve Sjöstedt 4 fågelbon från Kamerun; af intendenten för afdelningen 325 nummer skandinaviska spindlar;

år 1894

genom köp: en gnu, en afrikansk och en indisk zibetkatt, 103 utländska fåglar, 24 glas utländska groddjur och landödlor, 105 glas utländska krustaceer och mollusker, samt 290 utländska snäckor och musslor;

såsom gåfvor: af grosshandlaren Pontus Fürstenberg en mindre samling utländska groddjur och reptilier; af grosshandlaren August Röhss

27 utländska fåglar; samt af godsägaren A. E. Sundberg i Stenung, Bohuslän, en mindre samling däggdjur, reptilier och skorpioner från Queensland, Australien;

genom byte: ett nästan oskadadt exemplar af storfjällig skoläst (*Marurus rupestris*), fångadt vid Hermanö i januari 1894;

år 1895

genom köp: två plogjärnsrockor (*Raja vomer*) från Bohuslän, en Muræna conger från d:o, 35 utländska fåglar, 434 glas krustaceer, maskar och mollusker jämte 362 snäckor och musslor från Centralamerika samt för 565 kronor af kandidat Yngve Sjöstedts samlingar från Kamerun;

såsom gåfvor: af grosshandlaren Pontus Fürstenberg 8 stycken utländska reptilier; af fröken Anna Kronhamn en *Herpestes mungo*; af herr A. Philadelphia 2 lejonapor (*Hapale rosalia*); af dr C. O. von Porat i Jönköping några s. k. guldabborrar från Munksjön; af grosshandlaren Aug. Röhss 271 nummer palearktiska land- och sötvattensmollusker; samt af hr Adolf Thulin några ormar och ödlor från Västindien.

De zoologiska samlingarnas värde

utgjorde år 1887	Kr. 258,000: —
år 1888 utgjorde tillökningen	» 4,200: —
» 1889 »	» 3,800: —
» 1890 »	» 2,000: —
» 1891 »	» 3,000: —
» 1892 »	» 2,300: —
» 1893 »	» 2,771: 10
» 1894 »	» 2,936: 80
» 1895 »	» 3,172: 79

Nuvarande värdet således Kr. 282,180: 69.

Göteborg 31 december 1895.

Anton Stuxberg.

Berättelse rörande Göteborgs Musei Historiska afdelning med Myntkabinettet under åren 1886—1896.

Musei historiska afdelning härstammar liksom flertalet afdelningar från Göteborgs kungl. vetenskaps och vitterhetssamhälles äldre naturhistoriska museum, hvilket uppgick i Göteborgs Museum, då detta 1861 stiftades. Enligt en vid den tiden uppgjord förteckning bestod samlingen då af omkring 250 nummer. Redan tidigt ingick i planen för afdelningen, att den skulle omfatta dels rent historiska och dels etnografiska föremål. Den begränsning, som i planen för Musei utveckling, om ock i ganska obestämd form, uppgjorts för de olika afdelningarnas ökande, blef snart en anledning till, att alla nyförvärfvade föremål, hvilka icke lämpligen kunde påföras de andra samlingarna, ingingo uti historiska afdelningen, som sålunda erhöll en större omfattning, än som därmed var afsedt. Ifrån att vid tiden för Musei stiftelse vara provisoriskt inrymd och upptaga några få skåp uti ett af tafvelgallerierna, hade afdelningen efter 30 år nått den tillväxt, att för densamma så småningom upplåtits halfva mellanvåningen uti Musei byggnad från stora vestibulen i fasadbyggnaden vid norra hamngatan till stora trappan uti nya byggnaden vid köpmansgatan eller omkring en sjättedel af hela byggnaden. Den räknade vid samma tid en numerär af cirka 5,500 olika föremål med ett värde af omkring 83,650 kronor.

För denna snabba tillväxt hade Museum främst att tacka afdelningens egentlige skapare, hr Gustaf Brusewitz, som från 1865 till och med

år 1891 med aldrig svikande intresse och sällspord möda ägnade sig åt de samlingar, som han fått i sin vård.

Med anledning af den stora utsträckning, som afdelningen sålunda tagit, fann Musei styrelse vid slutet af 1891 nödvändigt att helt och hållet omorganisera densamma. Samlingarna fördelades på två själfständiga afdelningar, en historisk, med hvilken Musei myntkabinett förenades, och en konstindustriell-etnografisk, med en särskild intendent för hvardera. Till den historiska afdelningen gingo alla föremål, som kunde hänföras till efternämnde grupper, hvilka afdelningen för framtiden skulle omfatta:

fornsaker i egentlig mening från förhistorisk period,
medeltidsföremål, företrädesvis af kyrklig art, till hvilka kunna sluta sig föremål äfven från en senare tid,
föremål, som hänföra sig till Göteborgs och dess läns historia, arkitekturfragmenter, vapen, personminnen och kuriosas, samt
mynt och medaljer.

Under årens lopp hade inom den äldre historiska afdelningen äfven bildats ett arkiv, hvilket vid afdelningens omorganisation öfverlämnades till Göteborgs stadsbibliotek, likväl med det villkor, att Museum icke afhände sig äganderätten till detsamma.

Musei myntkabinett, hvilket 1891 förenades med historiska afdelningen, har äfven det sin första upprinnelse från en mindre samling af bortåt 1,000 myntexemplar, hvilka tillhörde det äldre naturhistoriska museet. Kort efter Göteborgs Musei stiftelse uppdrog styrelsen åt sedermera kammarherren Magnus Lagerberg att omhändertaga och ordna samt utveckla Musei myntkabinett. Hans odelade intresse och oförtrutna arbete äfvensom hans sällsporda förmåga att för samlingens ökande intressera enskilde mæcenater inom samhället, såsom en James J:son Dickson, en John West Wilson m. fl., har på den korta tiden af 25 år lyckats att åt Göteborgs Museum förvärfva ett af de värdefullaste och typrikaste myntkabinett i landet.

Då han 1887 den 20 september frånträdde sin befattning såsom kabinettets intendent, erhöll undertecknad styrelsens förtroende att omhändertaga densamma.

Vid historiska afdelningens omorganisation 1891 uppdrog styrelsen åt undertecknad att vara intendent för den nybildade historiska afdelningen med myntkabinettet.

Få om någon af Musei afdelningar hafva så som den historiska och myntkabinettet den enskilda frikostigheten att tacka för sin tillväxt och utveckling icke blott under de första decennierna af Musei tillvaro utan äfven under de senaste tio åren. Bland större gåfvor sedan år 1886 kunna nämnas de belopp af 6,000 kronor år 1887, 6,000 kr. år 1888 och 9,000 kr. år 1889, som framlidne herr J. W. Wilson lämnade till inlösen af de då ännu icke med Museum förenade återstående delarne af herr H. Oldenburgs, genom samme mæcenats storartade frikostighet förvärfvade svenska medaljsamling. På rektor Hans Holmlins initiativ och genom bidrag från enskilde inlöstes 1889 ingenjör A. Brudins till bortåt 500 nummer uppgående värdefulla samling af fornsaker. Under 1892 öfverlämnade redaktören dr S. A. Hedlund såsom gåfva en större samling mest medeltida föremål, som påträffats under utgräfningarna af den s. k. klosterkullen å kastellgården i Ytterby socken i Bohuslän.

Samma år förvärfvades hufvudsakligen genom bidrag af enskilde personer den dyrbara och särdeles rikhaltiga samling af vapen och fornåldersredskap, som tillhörde stadsarkitekten V. von Gegerfelt.

En viktig omständighet vid samlingarnas tillväxt har äfven varit den stora tillgång på depositioner, som stått afdelningen till buds. Därvid bör särskildt nämnas det medgifvande, som af kungl. vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien den 5 april 1892 lämnades Museum, att med sina samlingar under vissa villkor förena deposita från kyrkor inom Göteborgs och Bohus län.

Icke minst viktiga för afdelningens utveckling hafva de årliga belopp varit, hvilka utgått ur de anslag, som till Museum anvisats ur stadskassan.

För den tid, som denna berättelse omfattar, hafva dessa anslag uppgått till:

	Hist. afdeln. och Etnogra- fiska afdeln.	Mynt- kabinettet	Summa
1887 Kr.	2,000	2,500	4,500
1888 »	2,000	2,500	4,500
1889 »	2,000	2,000	4,000
1890 »	2,000	2,000	4,000
1891 »	2,000	2,000	4,000
Transport			21,000

	Historiska afdeln. med myntkabinettet	Summa
Transport Kr.		21,000
1892 »	2,000	2,000
1893 »	2,000	2,000
1894 »	2,000	2,000
1895 »	2,000	2,000
Summa Summarum		29,000

Äldre historisk-etnografiska afdelningen värderades

1887 till Kr. 75,000: —

Genom inköp och gåfvor ökades afdelningen

1888 med » 5,900: —

1889 » » 1,300: —

1890 » » 800: —

1891 » » 650: —

Summa Kr. 83,650: —

Vid afdelningens omorganisation 1891 fördelades detta värdebelopp lika mellan de båda nybildade afdelningarna.

Nya historiska afdelningen upptogs

sålunda till Kr. 41,825: —

som 1892 ökades med » 9,596: 95

1893 med » 1,372: 10

1794 » » 857: 45

1895 » » 1,996: 10

Summa Kr. 55,647: 60

Myntkabinettet värderades 1887 till Kr. 117,500: —

hvilket belopp sedermera genom

inköp och gåfvor ökats

1888 med » 9,500: —

1889 » » 10,000: —

1890 » » 2,040: —

1891 » » 2,160: —

1892 » » 535: —

Transport Kr. 141,735: —

	Transport	Kr. 141,735: —
1893 med	»	703: 44
1894 »	»	732: 70
1895 »	»	529: 48
	Summa	Kr. 143,700: 62

Antalet föremål inom hvarje grupp af historiska afdelningen ställer sig under de närmast förflutna tio åren sålunda:

	Fornsaker från			Medeltids- och kyrkoföremål	Föremål från senare tid			Summa
	Sten-åldern	Brons-åldern	Järn-åldern		Vapen o. d.	Minnen från Göteborgs och Bohus län	Personminnen och kuriosa	
vid 1886 års slut								
funnos	1,240	26	410	303	98	138	90	2,305
under								
1887 tillkommo	5	—	5	4	—	—	—	14
1888 »	7	—	1	4	1	—	—	13
1889 »	488	6	27	1	2	1	2	527
1890 »	2	1	—	4	5	1	16	29
1891 »	16	7	17	17	38	5	—	100
1892 »	198	28	138	40	201	7	77	689
1893 »	34	7	90	19	29	1	—	180
1894 »	38	2	19	56	31	5	1	152
1895 »	145	10	25	39	9	1	93	322
Summa	2,173	87	732	487	414	159	279	4,331

Myntkabinettet visar för samma tid följande tillväxt:

	Summa		Dupletter och oordnade	Svenska polletter	Utländska medaljer	Antika mynt			Utländska mynt	Svenska mynt		Svenska medaljer	Summa	
						brons	silfver	guld		annat ämne	brons			
Vid 1886 års slut														
funnos	15,911	1,616	3,000	509	559	787	348	10	61	1,459	1,457	69	735	586
under														
1887 tillkommo														
1888 »														
1889 »														
1890 »														
1891 »														
1892 »														
1893 »														
1894 »														
1895 »														
Summa	19,694	3,097	509	584	876	383	85	14	1,902	2,478	108	883	1,085	758

Göteborg i december 1895.

Carl Lagerberg.

Från denna summa afgå dels 4 st. svenska medaljer af tenn, hvilka blifvit utbytta mot i samlingen inlagda exemplar af ädlare metall och dels 406 försålda dupletter. Hela slutsumman af myntkabinettet utgör sålunda 19,284 nummer.

Berättelse rörande Göteborgs Musei Konstindustriella och etnografiska afdelning under åren 1886—1896.

Med hänvisning till den redogörelse, som intendenten för den historiska afdelningen lämnat rörande omorganisationen i slutet af år 1891, får jag förutskicka den erinran, att liksom den nyare historiska afdelningen har äfven den konstindustriella och etnografiska utgått ur den äldre historiska.

Såsom själfständig erhöll den följande gruppindelning:

keramik,
glas och emalj arbeten,
arbeten i sten och metall,
möbler och träarbeten,
allmogeföremål,
textila saker samt,
såsom en större hufvudgrupp,
etnografiska samlingar.

Beträffande konstindustri fastställdes därjämte såsom ett önskemål, att interiörer från olika stilperioder måtte anordnas.

Rätt många af de afdelningen tillhörande föremålen hafva sedan år 1886 såsom gåfvor förärats.

Bland dessa märkas särskildt följande af större värde:

en samling af flere hundra etnografiska föremål från Kongo, skänkt 1887 af en mæcenat, som önskade vara okänd;

en samling af närmare hundra st. äldre svenska fajanser, inropade vid auktion i Stockholm den 21 mars 1888 efter byggmästaren E. A. Boman för medel, som lämnats af herrar baron Oscar Dickson, godsägaren Robert Dickson, grosshandl. Pontus Fürstenberg och grosshandl. August Röhss;

en större samling arbeten i metall och trä från Persien, skänkt 1889 af Bertrand Hybennet Khan;

åtskilliga etnografica från Ceylon och Thibet, skänkta 1892 af herrar Knut Johansson Mark och Axel Carlander; samt

en samling föremål af tenn, skänkt 1893 af konsul Wilhelm Röhss.

Dessutom har en rokokomöbel blifvit 1894 inköpt för medel, som till större delen frikostigt lämnats af enskilda, i Göteborg bosatta personer.

Äfven ifrågavarande afdelning har för sin rika tillväxt att i all synnerhet tacka de anslag, som årligen kommit densamma till del från stadskassan.

Med hänvisning till förutnämnda redogörelse för den historiska afdelningen må angående anslagsfördelningen intill år 1891, året för omorganisationen, vidare meddelas, att den nuvarande konstindustriella och etnografiska afdelningen kom såsom själfständig att representera ett belopp af kr. 41,825,

som ökades 1892 med Kr. 1,597: 85,
1893 » » 2,561: 11,
1894 » » 2,531: 42,
1895 » » 1,328: —.

Enligt äldre kataloger synes afdelningens nummertillökning hafva ställt sig sålunda:

	Konstindustri	Etnografi
Vid 1886 års slut funnos nr	560	759
Under 1887 tillkommo »	5	384
» 1888 » »	70	67
» 1889 » »	11	50
» 1890 » »	9	28
» 1891 » »	65	215
Sedan hafva enligt nyare kataloger tillkommit		
1892 nr	42	82
1893 »	149	22
1894 »	67	4
1895 »	158	20
Summa	1,136	1,631

Hvad de konstindustriella samlingarna angår, torde särskildt böra nämnas inredningen af interiörer: två i renässansstil, till hvilka det hufvudsakliga materialet redan förefanns före 1892, samt två i rokoko- och gustaviansk stil, för hvilka möbler sedermera inköpts.

Genom sådan sammanställning och gruppering af till lika stilsort hörande föremål har man sökt vinna det ofvan uttalade önskemålet och sålunda kunnat gifva en i konstindustriellt afseende åskådlig bild af den tid, från hvilken de stamma.

Liknande åskådlighet torde den »ryggås-stuga» erbjuda, som blifvit uppförd efter mönstret af den bekanta Oktorpstugan i Halland.

A. U. Bååth.

Göteborgs Musei Konstafdelnings utveckling under tioårsperioden 1886–1895.

För räntemedel ur dahlgrenska donationsfonden hafva under dessa tio år förvärfvats för konstsamlingarna 32 oljemålningar, 6 akvarell- och pastellmålningar, 41 miniatyrmålningar, 25 handteckningar, 22 kopparstick och etsningar samt 4 mindre skulpturarbeten. Totalsumman, som för dessa arbeten utbetalats, utgör ej mindre än 60,690 kronor.

Genom enskilda personers frikostighet och intresse för museiinstitutionen har konstafdelningen dels såsom gåfvor, dels genom testamentariska förordnanden erhållit ett ganska stort antal konstverk.

Såsom största och förnämsta tillökningen må särskildt nämnas den stora samling konstverk, som enligt testamente efter aflidne grosshandlaren J. W. Wilson tillföll Museum år 1889. Den utgjordes af 36 oljemålningar, 27 pastell- och akvarellmålningar och 6 skulpturarbeten, hvilkas sammanlagda värde torde kunna uppskattas till 40 à 50 tusen kronor.

En annan värdefull gåfva var det belopp af 7,250 kr., som numera aflidne öfversten Paul Melin förärade för att användas till inköp af gips-afgjutningar efter antika skulpturverk. Den sålunda förvärfvade värdefulla samlingen, uppgående till bortåt 100 afgjutningar, består af statyer, reliefer och porträttbyster från olika perioder af den antika skulpturens utvecklingsskeden i Grekland och Italien.

Öfriga gåfvor, som under denna tioårsperiod tillfallit konstsamlingarna, hafva varit:

3 st.	oljemålningar,	förärade af	grosshandl. P. Fürstenberg;
I »	»	»	» Aug. Röhss;
6 »	»	»	» artisten G. H. Brusewitz;
7 »	»	»	» häradshöfd. A. Svenssons arfvingar;
2 »	»	»	» enkefru B. Alpen;
I »	»	»	» öfverste C. E. af Chapman, enl. testamente;
I »	»	»	» artisten B. Lindahl;
I »	»	»	» enkefru Ch. Ewert;
4 »	skulpturarbeten	»	» skulptören P. Hasselberg;
2 »	»	»	» friherre Osc. Dickson;
2 »	»	»	» grosshandl. Aug. Röhss;
I »	»	»	» » P. Fürstenberg;
I »	miniaturmålning	»	» kammarherre M. Lagerberg;
I »	»	»	» rådman J. G. Siljeström;
2 »	»	»	» enkefru Dorothea Schmit;
I »	»	»	» grosshandl. P. Fürstenberg;
I »	»	»	» målaremästaren A. Andersson.

Det må dessutom omnämnas, att bland ofvan stående donatorer herr Fürstenberg och herr Wilson äfven bidragit med större penningesummor till inlösandet af tvänne större oljemålningar.

Då konstsamlingarna sålunda under årens lopp ganska hastigt hafva ökats i rikhaltighet och värde, bör det hälsas med glädje, att nya rymliga lokaler snart blifva tillgängliga för deras ordnande; det är ock nu första gången, som plats beredes för den ganska rikhaltiga samlingen af kopparstick och andra konsttrycksalster samt handteckningar, hvilka alla hittills saknat lämpligt utrymme och till följd däraf ej heller kunnat på ett systematiskt sätt ordnas.

Att fixera en bestämd summa för en konstsamlings penningevärde är i allmänhet ej görligt, men det må omnämnas, att afdelningens samtliga konstalster denna dag äro försäkrade för något öfver 300,000 kronor.

Göteborg den 15 januari 1896.

B. Lindholm.

Berättelse om Göteborgs Musei Mineralogiska afdelning för åren 1887—1896.

De mineralogiska samlingarna hafva under den förflutna tioårsperioden stadigt, om än långsamt, ökats, dels genom gåfvor, dels genom köp. Största delen af anslagen har dock måst användas till anskaffande af montrar och skåp samt till inköp af en reflexionsgoniometer och ett polarisationsmikroskop.

Bland mera anmärkningsvärda gåfvor, som kommit afdelningen till del, må nämnas en större samling malmstuffer, hufvudsakligen järn- och kopparmalmer, från såväl svenska som utländska grufvor. Vidare en af herr M. Fränckel i Göteborg skänkt samling stassfurtersalter jämte en af dylika saltstoffer hopsatt profil genom saltlagren vid Stassfurt. Denna profil, som upptager en hel väggyta, har dock visat sig svår att bevara, enär vissa af de salter, hvaraf den är hopsatt, äro vittrande, andra däremot delikvescerande.

Det år 1886 af intendenten Berglund påbörjade arbetet med samlingarnas ordnande och katalogisering har fortsatts af hans efterträdare, så att de mineralogiska samlingarna nu te sig i ett jämförelsevis ganska väl ordnad skick.

Mera styfmoderligt hafva de petrografiska och geologiska samlingarna blifvit behandlade, enär katalogiseringsarbetena ej ännu utsträckts till dem. På grund af bristande utrymme hafva dessa samlingar ej heller kunnat utställas. Sedan numera ett ökadt antal montrar erhållits, kunna

likväl äfven dessa samlingar så småningom ordnas och utställas. Disponibla medel finnas äfven till deras ökande och komplettering.

Intendenter hafva under det sistförflutna årtiondet varit: fil. dr. Emil Berglund till år 1887, lektorn fil. dr. M. Lovén under åren 1888—1893, samt sedan ingången af 1894 undertecknad.

Göteborg den 31 januari 1896.

Fr. Eichstädt.

Till

Göteborgs Musei Styrelse.

Under tioårsperioden 1886—1895 hafva Musei **Botaniska samlingar genom köp** förvärfvat Wittrock och Nordstedts Algæ exsiccatae fasciklarne 15—21 samt Tiselius' Potamogetones Suecici exsiccati 2 fasciklar. Såsom **gåfva** har skådespelaren Oskar Sternvall lämnat 270 ark svenska fanerogamer och ormbunkar från Bohuslän, Skåne, Södermanland och Roslagen. Såsom **deposition** har stadsbiblioteket aflämnat Hartmans Bryaceæ Scandinaviæ exsiccatae 15 fasciklar, Stenhammars Lichenes Sueciæ exsiccati (editio 2:da) 6 fasciklar, Lindberg och Lackströms Hepaticæ Scandinaviæ exsiccatae 1 fascikel, Lindebergs Hieracia Scandinavica exsiccata 1:a fascikeln, Nordstedt och Wahlstedts Characeæ Scandinaviæ exsiccatae, samt Fries' Herbarium Normale 16 fasciklar.

Göteborg den 31 december 1895.

Anton Stuxberg.